

Tisdagen den
27 maj 1980

Tisdagen den 27 maj

Kl. 12.00

*Om sysselsätt-
ningssituationen
i Värmland*

§ 1 Om sysselsättningssituationen i Värmland

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN erhöll ordet för att besvara Bertil Jonassons (c) den 8 maj anmälda fråga, 1979/80:460, och anförde:

Herr talman! Bertil Jonasson har frågat mig hur regeringen anser att den svåra sysselsättningssituationen i Värmland skall lösas.

Jag förstår Bertil Jonassons oro för sysselsättningssituationen i Värmland. De varsel som lagts om neddragningar av arbetsstyrkan inom flera företag i länet gör svårigheterna akuta.

Trots en konstant hög arbetslöshet finns det även positiva tecken för sysselsättningen i Värmland. Den rådande högkonjunkturen har där såväl som i resten av landet medfört en förbättring av sysselsättningsläget. Den totala sysselsättningen har ökat i länet under de tre senaste åren – en ökning som är något större än för landet i dess helhet.

För att få en varaktig lösning av sysselsättningsproblemen är den viktigaste insatsen att åstadkomma ett lönsamt näringsliv som kan hävda sig i den internationella konkurrensen. De saneringar som under de senaste åren skett av viktiga basindustrier, t. ex. stål-, teko- och skogsindustrin, har haft det syftet.

Under de senaste åren har betydande statliga insatser gjorts för Värmlands län i form av regional-, arbetsmarknads- samt näringspolitiskt stöd. Direkt stöd har utgått till flera större företag i länet. Senast förra veckan beslöt regeringen föreslå riksdagen en proposition om bl. a. ett särskilt stöd till Svenska Rayon AB för en omstrukturering av företagets verksamhet. Utvecklingsfonden för Värmlands län har för innevarande budgetår fått 18,9 milj. kr. i nya lånemedel, vilket har inneburit ökade stödmöjligheter för länets små och medelstora företag. Länsstyrelsen har tilldelats 3,2 milj. kr. för åtgärder i anslutning till länsplaneringsarbetet. Endast Norrbottens län har tilldelats ett större belopp för detta arbete. Riksdagen kommer också senare i dag, enligt vad jag erfarit, att anslå 12 milj. kr. av de regionalpolitiska medlen till länsstyrelsen för att förbättra situationen för industrin i länet.

Regeringen kommer även i fortsättningen att noga följa utvecklingen i Värmlands län och är beredd att med de medel som står till förfogande medverka till en lösning på länets sysselsättningsproblem.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsministern för svaret på min fråga.

Att sysselsättningssituationen i Värmland är svår står helt klart för alla, så

Tisdagen den
27 maj 1980

*Om sysselsätt-
ningssituationen
i Värmland*

ock för statsministern och regeringen, och jag skall inte orda om den situationen.

Vi har i Värmland fått mycket stöd från regeringen. Från 1977 till nu rör det sig om mer än 2 miljarder kronor, och vi är tacksamma för detta. Stödet har framför allt gällt vägbyggen, som är av stor betydelse för länets kommunikationsmöjligheter men framför allt för industrins och näringslivets utveckling. Men här återstår mycket, och vi förväntar oss i Värmland mera från regeringens sida.

Värmlands vägmyndigheter ligger väl framme med planeringen, och det finns goda möjligheter att ge vårt län ett stöd som skulle vara av mycket stort framtidsvärde. Jag vill vädja till statsministern och regeringen att försöka åstadkomma vad som är möjligt på detta område.

Statsministern nämner i svaret olika åtgärder som satts in av regeringen, bl. a. för att lösa problemen för Svenska Rayon i Vålberg. Lat mig säga att vi hälsar den åtgärden med mycket stor tillfredsställelse. Genom denna insats från regeringen Fäldin kommer ca 600 människor att kunna beredas fortsatt sysselsättning.

Men länets problem är ännu inte lösta. De stora industriföretagens strukturförändringar har satt besvärliga spår genom bl. a. personalminskningar.

Vi har i Värmland haft många storföretag men alltför få mindre företag. När sysselsättningen sviktar i de större industrierna blir det svårt att ordna alternativa arbetstillfällen i avsaknad av små och medelstora företag. Därför måste det skapas flera småföretag i länet.

På den offentliga sektorn kan det åstadkommas en hel del, och så har också gjorts. Men industri och näringsliv måste utgöra grunden för en säkrare och tryggare framtid för Värmlands befolkning - annars klarar vi inte av våra åtaganden mot pensionärer och barnfamiljer, sjuka och handikappade.

Jag finner dock statsministerns svar på min fråga mycket positivt när han klart säger att den viktigaste insatsen är att åstadkomma ett lönsammare näringsliv som kan hävda sig i den internationella konkurrensen. Detta uttalande överensstämmer helt med min uppfattning. Men om man skall lyckas åstadkomma detta, måste huvudinriktningen bli att bygga ut befintliga och skapa nya företag som producerar varor och genererar flera arbetstillfällen, och då behöver länet statens ekonomiska stöd.

Jag utgår ifrån att vi får återkomma med konkreta förslag när sådana tagits fram. I det sammanhanget vill jag också uttrycka en vädjan till statsministern, att han och regeringen vid lokalisering av statliga satsningar har Värmlands problem i åtanke.

Till sist: statsministern har varit inbjuden till Värmland för att närmare ta del av våra problem. Jag vet att tiden inte räckt till för statsministern för att göra ett sådant besök, men vi hoppas att den saken snart skall kunna lösas. Jag skulle gärna se att med på den resan vore också industriministern, arbetsmarknadsministern och jordbruksministern, och jag vill fråga: Är statsministern beredd att medverka till att ett sådant besök i vårt län kommer till stånd?

Statsministern THORBJÖRN FÄLLDIN:

Nr 153

Tisdagen den
27 maj 1980

Herr talman! Det finns ingen principiell skillnad i synsätt mellan Bertil Jonasson och mig när det gäller hur man måste gå till väga för att lösa sysselsättningsproblemen i Värmland. Det är ju f. ö. på det här sättet vi får angripa sysselsättningsfrågorna i hela landet. Jag delar också uppfattningen att vi i hög grad måste lita till de små och medelstora företagen. Inte minst mot den bakgrunden var det viktigt att utvecklingsfonderna kom till stånd, och ett ökat stöd till deras utlåningsmöjligheter har också ställts till förfogande.

*Om sysselsätt-
ningssituationen
i Värmland*

Jag försäkrar att alla förslag som är uppbyggda så att de ger Värmland ökade möjligheter att i framtiden förbättra sysselsättningsläget kommer i fortsättningen, liksom hittills, att kunna erhålla regionalpolitiskt stöd. I det sammanhanget vill jag tillägga att man i stora delar av Värmland åtnjuter alldeles speciella förmåner när det gäller företag som vill utveckla eller etablera sig.

Till sist vill jag ge det beskedet, att anledningen till att besöket i Värmland inte har blivit av under våren är att det varit svårt att få det att passa in i almanackan. Men jag är nu som tidigare beredd att hörsamma länsstyrelsens inbjudan och resa till Värmland för att närmare informera mig om situationen.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Jag tackar för de kompletterande synpunkter som statsministern lämnade, och jag vill i anslutning till dem gärna ha sagt att utvecklingsfonden har gjort ett bra arbete i Värmland, och jag hoppas att arbetet skall fortsätta på samma sätt.

Det skulle enligt min mening vara av stort värde om man kunde komplettera vårt näringsliv med mera av småindustri. Kolossalt mycket skulle säkert också kunna göras inom skogsbrukets område. Jag tänker speciellt på insatser inom skogsvården, eftersom vi har områden som drabbats svårt av skador orsakade av granbarkborren. Insatser skulle också kunna göras inom lantbruket liksom även inom turistnäringen.

Mot bakgrund av dessa mina synpunkter, som ju berör en hel rad områden, tycker jag det vore värdefullt om Värmland skulle kunna besökas av en regeringskommission, om jag får kalla det så. I den skulle alltså förutom statsministern kunna ingå industriministern, arbetsmarknadsministern och kanske också jordbruksministern. Jag fick inget riktigt svar på min fråga om ett sådant besök, men jag hoppas att statsministern inte har någonting emot att de andra departementscheferna deltar i besöket så att vi kunde ta upp ett resonemang om alla de här frågorna. Vi måste nämligen finna nya vägar för att lösa problemen i Värmland. Man kan inte bara ställa krav på både det ena och det andra, utan vi måste gå på djupet med de här frågorna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Tisdagen den
27 maj 1980

*Om tidpunkten
för förslag till ny
konkurrensbe-
gränsningslag*

§ 2 Om tidpunkten för förslag till ny konkurrensbegränsningslag

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER erhöll ordet för att besvara *Carl Lidboms* (s) den 12 maj anmälda fråga, 1979/80:469, och anförde:

Herr talman! Carl Lidbom har frågat mig om orsaken till att proposition med anledning av konkurrensutredningens förslag till ny konkurrensbegränsningslag ännu inte framlagts samt när ett sådant förslag kommer att föreläggas riksdagen.

Konkurrensutredningen, som tillsattes 1974, överlämnade i februari 1978 sitt betänkande *Ny konkurrensbegränsningslag*. Remissbehandlingen av betänkandet pågick till september 1978.

Till följd av regeringsskiftena i oktober 1978 och i oktober 1979 har beredningsarbetet inom regeringskansliet försenats. Enligt den planering som gällt under innevarande år skulle en lagrådsremiss med förslag till ny konkurrenslagstiftning eventuellt kunna lämnas till lagrådet i slutet av maj i år. Denna plan har tyvärr inte kunnat hållas, men min avsikt är att en proposition skall kunna föreläggas nästa riksmöte.

CARL LIDBOM (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka handelsministern för svaret. Av detta framgick det ju att regeringsskiftena har komplicerat arbetet och försenat propositionen om en ny konkurrensbegränsningslag. Det tror jag nog eftersom folkpartiregeringen aviserade en proposition till våren 1979. Om ni inte har lagt er till med mycket konstiga vanor nu för tiden, borde beredningsarbetet vid det här laget vara rätt långt framskridet. Regeringsskiftet har tydligen tvingat er att fundera om. I och för sig är jag rätt nyfiken på att få veta vad handelsminister Cars var beredd att godta i betänkandet men som handelsminister Burenstam Linder nu anser sig behöva göra om.

Dröjsmålet är i vilket fall som helst litet besvärande. Det hela går tillbaka på en gammal utredning. Jag vill minnas att jag själv tillsatte den i den dåvarande socialdemokratiska regeringen. Betänkandet är från början av 1978. Remisstiden har varit omfattande, och det här rör sig ändå om relativt viktiga frågor som jag är övertygad om ligger handelsministern varmt om hjärtat. Det handlar ju om möjligheter för regeringen att få rimlig kontroll över förändringar i företagsstrukturen, om möjligheter att ingripa mot t. ex. olämpliga fusioner och företagsförvärv och om möjligheterna att i övrigt kunna agera när det gäller konkurrensbegränsande åtgärder, som är skadliga från någon allmän synpunkt.

Om handelsministern inte törs lova mer än att vi senast våren 1981, om jag förstod honom rätt, skall få en proposition, kan jag kanske få fråga: Vad är det som gör att det måste bli en så grundlig omarbetning att ni inte kan ha ett bättre tidsschema?

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Låt mig först säga att det ingalunda är så, att beredningsarbetet hade framskridit så långt under min företrädares tid i ämbetet och att han hade några idéer som jag har haft anledning att ta avstånd ifrån. Det är inte av sådana skäl som det inte har varit möjligt att redan nu lägga fram en proposition.

Carl Lidbom sade att det här är fråga om en gammal utredning, och det är riktigt. Den tillsattes den 13 september 1975. Det kan, herr talman, konstateras att utredningen inte tillsattes på några socialdemokratiska initiativ – det var borgerliga motioner som ledde fram till att det så småningom tillsattes en utredning. Carl Lidbom behöver därför inte oja sig så väldigt mycket över att beredningsarbetet har något försenats.

CARL LIDBOM (s):

Herr talman! Staffan Burenstam Linder må gärna ta åt sig äran av att det över huvud taget blev en utredning om konkurrensbegränsningslagstiftningen. Annars tror jag faktiskt att vi litet till mans här i riksdagen insåg att lagstiftningen var föråldrad. Med all blygsamhet vill jag säga att den socialdemokratiska regeringen hade en viss föreställning om att det fordrades effektivare möjligheter att ingripa mot t. ex. olämpliga företagsförvärv. Det var nog icke så, att det var enbart borgerliga motioner som var anledningen till att denna utredning tillsattes.

Det var intressant i och för sig, även om det är historia, att få reda på att folkpartiregeringen hade så dåligt underlag för sina propositionsförteckningar att den, när den aviserade proposition i ett komplicerat ärende, inte hade några färdiga idéer, än mindre några utarbetade utkast. Jag hoppas att ni har infört en bättre ordning i det hänseendet i den nya trepartiregeringen.

Till sist: om vi nu båda är angelägna om att detta skall bli av, äntligen, får jag stillsamt be handelsministern att försöka lägga fram proposition så snart som möjligt under nästa riksmöte och inte framemot riksmötets slut.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 3 Om tidpunkten för aviserad proposition om internering

Justitieministern HÅKAN WINBERG erhöll ordet för att besvara Lilly Berganders (s) den 8 maj anmälda fråga, 1979/80:462, och anförde:

Herr talman! Lilly Bergander har frågat mig när jag avser att avlämna den aviserade propositionen om internering.

Frågan om att ersätta den tidsobestämda påföljden internering med tidsbestämt fängelsestraff övervägs f. n. i justitiedepartementet. Bakgrunden är bl. a. att riksdagen enhälligt har uttalat sig för att förslag i ämnet bör läggas fram (JuU 1978/79:9, rskr 1978/79:53).

Med anledning av detta har inom justitiedepartementet under våren 1979 upprättats en promemoria (Ds Ju 1979:5) om internering. I promemorian

Tisdagen den
27 maj 1980

*Om tidpunkten
för aviserad pro-
position om inter-
nering*

föreslås att interneringspåföljden avskaffas. Ett annat förslag i promemorian går ut på att dömda med längre strafftider generellt skall frigis villkorligt efter halva strafftiden. Vid remissbehandlingen har promemorian i synnerhet i den sistnämnda delen fått ett blandat mottagande. Detta torde främst hänga samman med att förslaget sannolikt skulle leda till kortare strafftider för personer som har begått grova narkotikabrott.

En reform som avskaffar internering som påföljd är motiverad huvudsakligen av det förhållandet att det i dag inte finns någon egentlig skillnad mellan internering och fängelse vid påföljdernas praktiska tillämpning. Som jag har påpekat i en kommuniké den 4 mars i år får följden av reformen dock inte bli en strafflindring för det svårare brottsklientelet. En straffskärpningsregel behövs därför för vissa fall. Vidare måste reglerna för villkorlig frigivning ses över och då sannolikt med en delvis annan utgångspunkt än i departementspromemorian.

Dessa frågor bör emellertid enligt min mening inte bedömas slutligt utan att man samtidigt tar ställning till frågan om straffskalorna för de allvarigare narkotikabrotten, en fråga som nyligen har diskuterats i riksdagen (JuU 1979/80:25). Inom regeringskansliet har bl. a. övervägts en höjning av straffminimum för grovt narkotikabrott och grov varusmuggling avseende narkotika. Därvid har den bedömningen gjorts att man först borde få tillfälle att studera den aviserade rapporten angående det tyngre missbruket från utredningen (S 1977:04) om narkotikamissbrukets omfattning, den s. k. UNO. Denna rapport har som bekant avlämnats i förra veckan. Avsikten är nu att i ett sammanhang ta upp frågan om internering och därmed sammanhängande spörsmål samt frågan om straffet för narkotikabrott. Förslag i dessa ämnen beräknas kunna föreläggas riksdagen i höst.

LILLY BERGANDER (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga.

Bakgrunden till frågan är det eniga utskottsbetänkande som lämnades redan den 28 november 1978, där utskottet uttryckte sig på följande sätt:

”Samtidigt vill utskottet kraftigt understryka att tillkomsten av en kriminalpolitisk beredning inte får leda till dröjsmål med genomförandet av angelägna och redan förberedda reformer. Enligt utskottets mening måste i stället i så stor utsträckning som möjligt sökas framgångsvägar som innebär att förslag i sådana hänseenden kan föreläggas riksdagen redan under innevarande riksmöte.”

Vidare påtalade utskottet att ungdomsfängelse skulle försvinna under året. Utskottet uttalade också att den tidsbestämda påföljden internering borde kunna försvinna under året. Det har gått ett par år sedan dess. Jag kan också peka på att utskottets enhälliga betänkande är underskrivet av nuvarande justitieministern.

Det är klart att jag förstår att det kan vara en del följdfrågor som man behöver se över, men jag tycker faktiskt att det har förflutit så pass lång tid att det redan borde kunna vara klart med en översyn och ett förslag om hur man

skall hantera dessa frågor. Jag vill därför fråga: Kan man nu lita på att det här förslaget kommer redan under hösten så att vi kan besluta om interneringsstraffets upphörande under den kommande höstsessionen?

Självfallet är det svårt att i dag säga hur mycket man skall behöva göra i de andra avseendena, men jag tycker det är en sak för sig. Vad det här är fråga om är ändå att människor skall slippa få sig ådömda tidsobestämda straff. Det är det som är den stora frågan just när det gäller interneringsstraffets vara eller icke vara. Det är en enig riksdag som har sagt att det straffet bör försvinna. Jag utgår ifrån att det också är justitieministerns avsikt att så skall ske.

Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Lilly Berganders inlägg visar att det inte är någon skillnad i sak i våra uppfattningar. Det är ganska naturligt, eftersom både Lilly Bergander och jag står bakom det utskottsbetänkande som Lilly Bergander nämnde nyss.

Som jag inledningsvis sade, har regeringen väntat på rapporten från UNO angående det tyngre narkotikamissbrukets omfattning. Nu har den avlämnats. Avsikten är därför att snarast ta ställning till frågan om ändring i straffskalorna för narkotikabrott.

Som jag också sade i svaret har denna fråga betydande beröringspunkter med just det förslag som har lagts fram i departementspromemorian om internering. Nu är avsikten att frågan om straffskalorna för narkotikabrott inom kort skall tas upp i en departementspromemoria.

Sedan vill jag tillägga att vi har haft interneringsstraffet i vårt land i över 50 år. Jag tror det infördes 1927. Strävar vi efter att det skall försvinna – och det gör vi – bör det ske så snart som möjligt. Men betydelsen av att en sådan här reform får anstå ytterligare några månader skall kanske ändå inte överdrivas, mot bakgrund av den långa tid straffet har funnits. Det är viktigare, tycker jag, att de lagstiftningsfrågor som hänger samman med ett avskaffande av interneringspåföljden prövas så noggrant som möjligt, så att vi får en ändamålsenlig och hållbar reglering. Jag tror nämligen att ingen är betjänt av en i hast tillkommen lagstiftningsprodukt.

Ambitionen är nu att lägga fram ett förslag till hösten.

LILLY BERGANDER (s):

Herr talman! Självfallet är ingen betjänt av ett förslag som inte är noga genomtänkt, men jag menar nog ändå att det här arbetet, två år efter riksdagens enhälliga beslut att frågan skyndsamt skulle behandlas, borde vara färdigt. Jag kommer att med intresse följa den här frågans vidare utveckling. Självfallet tror jag på att det kommer ett förslag, och jag kommer naturligtvis att se vad det innehåller och, om det behövs, återkomma i frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 153

Tisdagen den
27 maj 1980

*Om tidpunkten
för aviserad pro-
position om inter-
nering*

Tisdagen den
27 maj 1980

*Om inrättande
av en specialstyrka
vid Stockholms-
polisen*

§ 4 Om inrättande av en specialstyrka vid Stockholmspolisen

Justitieministern HÅKAN WINBERG erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Arne Nygrens* (s) den 9 maj anmälda fråga, 1979/80:464, dels *Bertil Måbrinks* (vpk) den 14 maj anmälda fråga, 1979/80:482, och anförde:

Herr talman! Arne Nygren har frågat mig om jag anser att skäl föreligger att nu inrätta den specialstyrka vid Stockholmspolisen som – enligt vad det heter i frågan – tidigare skulle ha avvisats av regering och riksdag.

Bertil Måbrink har frågat om jag avser att vidta åtgärder för att förhindra tillkomsten av en "atompolis".

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Bakgrunden till frågorna är att rikspolisstyrelsen till regeringen har överlämnat två rapporter, en om polisinsatser vid skydd av kärnkraftverk och en om polisiär beredskap vid vissa allvarliga brottsliga angrepp. Förslagen i rapporterna går bl. a. ut på att den nuvarande polispiketen i Stockholms polisdistrikt skall utökas från 132 till omkring 250 man och att det inom denna skall byggas upp en särskild insatsstyrka på ca 40 man, som med kort varsel – inom högst en timma – dygnet runt skall vara beredd att sättas in i händelse av ett allvarligt terroristangrepp mot ett kärnkraftverk eller andra från terroristsynpunkt lika intressanta anläggningar eller verksamheter. Den utökade piketpersonalen skall under normala förhållanden inte fungera som en fristående enhet utan vara inordnad i den vanliga polisverksamheten i Stockholms polisdistrikt och fördelad på de olika vakt-distrikten. Det förutsätts att personalen får särskild utbildning och utrustning.

Rikspolisstyrelsen har hemställt att regeringen vidtar de åtgärder som behövs för att förslagen skall kunna genomföras. Beslutet har fattats av rikspolisstyrelsens styrelse.

Att vi måste ha en beredskap mot terrordåd av olika slag torde alla vara ense om. Det är också klart att de säkerhetskrav som från denna synpunkt gör sig gällande för kärnkraftverkens del kräver särskilda överväganden. För att få en allsidig belysning av de aktuella frågorna har jag i dagarna låtit sända ut förslaget på remiss till bl. a. kärnkraftinspektionen, strålskyddsinstitutet samt närmast berörda länsstyrelser. Innan remissbehandlingen har genomförts är jag inte beredd att för egen del ta ställning till rikspolisstyrelsens förslag.

Låt mig för fullständighetens skull tillägga att frågan om piketverksamheten i Stockholms polisdistrikt senast behandlades vid 1977/78 års riksmöte (prop. 1977/78:100 bil. 5 s. 52–54, JuU 1977/78:27, rskr 1977/78:217). Det skedde på grundval av ett förslag från 1975 års polisutredning. Det nu aktuella förslaget, som inte förelåg vid den tidpunkten, kunde givetvis inte prövas av regering och riksdag i det sammanhanget.

ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Polisens önskemål att få inrätta en specialstyrka i Stockholm är ingen ny fråga.

Den 16 september 1975 aktualiserades den första gången av polisstyrelsen i Stockholms polisdistrikt, som då ville samordna piketgrupperna till en enhet direkt under polisdistriktets centrala ledning.

Den 7 december 1978 kom frågan igen, då i ett intervjuuttalande i Dagens Nyheter från Stockholmspolisen om att man planerade en specialstyrka på 132 poliser för att ta hand om terrordåd.

Och så nu, en tredje gång, kommer en moderniserad framställning om en särskild atompolis i Sverige, med en ännu större styrka – 250 man specialutrustad, specialutbildad polis – som skall flygtransporteras ut i landet bl. a. mot terroristangrepp på kärnkraftverk.

Den första av framställningarna behandlades av 1975 års polisutredning, som i stort uttalade sig mot framförda önskemål. Utredningen förordade efter grundlig behandling av frågan en oförändrad organisationstillhörighet, operativt åtskilda piketgrupper med patrulleringstjänst som normal sysselsättning men med möjlighet att sättas in i uppgifter av mer allvarlig karaktär: terrordåd, bombhot m. m.

Utredningens förslag antogs 1978 enhälligt av riksdagen. Trots detta levde tydligen kravet på en sammanhållen kommandostyrka, och ett oförsiktigt tidningsuttalande knappt ett år efter beslutet satte ny fart i debatten. Justitieminister Romanus försäkrade då, i en frågestund den 18 december 1978, att utredningens och riksdagens beslut låg fast och att föreslagen utbildning för särskilda uppdrag pågick.

Mot den här bakgrunden är jag förvånad över att frågan på nytt kommer upp. Den skillnad jag ser mot tidigare önskemål är att man nu kallar styrkan för atompolis och att den skulle vara större än i tidigare resonemang och mera tungt utrustad.

Många skäl talar i dag emot det framförda förslaget. Att ytterligare koncentrera polisverksamhet för riksbehov till Stockholm skulle direkt strida mot polisutredningens förslag, och att ytterligare vapenutrusta en kommandostyrka skulle också vara en utmaning till våld och hårda tag, som inte minst polisutredningen försökte orientera bort vår polis ifrån.

Vi har i dag, trots en moderat justitieminister, stark restriktivitet i utökningen av vår poliskår. Vi vet också att behoven av insatser mot den snabbt växande organiserade och ekonomiska brottsligheten kräver utökningar av polisresurserna på den delen.

Att i ett sådant läge prioritera en kommandostyrka av det slag som rikspolisstyrelsen nu önskar vore olyckligt. Ett klarare besked än det som justitieministern har gett hade varit välkommet för att stilla den oro som nu finns för den här styrkan.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret på frågan.

Det är inte alls förvånande att rikspolisstyrelsen kommer med ett förslag om inrättande av en atompolisstyrka. Mer förvånande är att de som hårt engagerat sig för kärnkraften nu visar upp ett oskyldigt ansikte. All dokumentation visar att med kärnkraften följer en hårdare och militariserad

*Om inrättande
av en specialstyrka
vid Stockholms-
polisen*

Tisdagen den
27 maj 1980

*Om inrättande
av en specialstyrka
vid Stockholms-
polisen*

polis. Med kärnkraften följer också en intensivare övervakning av medborgarna. Detta påvisades också i debatten inför folkomröstningen, men det förnekades då av ja-anhängarna.

Det finns naturligtvis möjlighet att undvika denna utveckling och frånta dem som ivrar för en hårdare polis detta argument genom att helt enkelt snabbt avveckla kärnkraften i det här landet. Men att den borgerliga regeringens moderate justitieminister skall medverka till detta är naturligtvis helt otänkbart.

Då återstår frågan om det är någon mening med den här atompolisen. Vi har som bekant haft kärnkraftsaggregat under många år i vårt land. Vi har också haft kärnkraftsmotstånd under många år. Men tror justitieministern eller rikspolisstyrelsen att den starka motståndsrörelsen skall ockupera något kärnkraftverk i det här landet? Visserligen kommer vi att slåss till dess att det sista kärnkraftverket är stängt, men det kommer inte att ske under sådana former som ockupation. Det kommer att ske genom systematisk upplysning om kärnkraftens faror.

Jag kan inte komma ifrån misstanken att just existensen av kärnkraftverk gör att man nu ytterligare en gång utnyttjar möjligheten att bygga ut den militariserade polisstyrka som har inrättats tidigare: först 132 man vid piketstyrkan i Stockholm och nu ytterligare 78 man. Och så 40 man som atompoliser. Vad blir nästa steg, herr justitieminister? Blir det att man också blandar in en viss del av militären i s. k. operativa insatser? Är, herr justitieminister, rikspolisstyrelsens förslag om den s. k. atompolisen utformat så att militären måste blandas in om förslaget realiserats?

Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Får jag först säga att – vilket väl alla förstår – det inte är fråga om att ha någon styrka för att övervaka medborgarna, såsom det har påståtts av Bertil Måbrink. Det är fråga om att ha en så effektiv och bra beredskap som vi kan mot eventuella terrordåd.

När det gäller frågan huruvida det här förslaget innebär någon skillnad mot den piketstyrka som var aktuell tidigare och som Arne Nygren talade om vill jag påpeka att de förslag som nu föreligger från rikspolisstyrelsen delvis har andra utgångspunkter än det tidigare förslaget. Vad det nu i första hand gäller är att säkerställa en tillfredsställande beredskap vid vissa allvarliga brottsliga angrepp mot kärnkraftverk eller andra från terroristsynpunkt lika intressanta anläggningar eller verksamheter. En viktig skillnad i förhållande till det förslag som år 1975 lades fram av polisstyrelsen i Stockholm är att piketen enligt det nu föreliggande förslaget inte skall samlas till en enda enhet i polisdistriktet. Enligt 1980 års förslag behålls den nuvarande uppdelningen på vakt-distrikten 1 och 3. Huvudparten av de planerade personalförstärkningarna fördelas på de fyra övriga vakt-distrikten. Det är endast i en akut situation – vid ett angrepp på ett kärnkraftverk eller liknande – som den föreslagna speciella inbrytningsstyrkan avses träda i funktion. Vid tjänstgöring utanför Stockholm fordras rekvisition från lokal eller regional polischef i den ordning som gäller för polisförstärkning i allmänhet.

Jag vill betona, herr talman, att jag nu inte vill föregripa ställningstagandet i det här ärendet genom något uttalande i sakfrågan innan ärendet har remissbehandlats. Men så mycket kan jag säga att skillnaderna i förhållande till det tidigare förslaget ändå är så stora att jag anser att ärendet måste kunna prövas förutsättningslöst.

ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Bertil Måbrink gjorde det en aning enkelt för sig. Han sade: Avveckla kärnkraften, så slipper vi specialstyrkorna! Jag vill säga till Bertil Måbrink att de förslag det här gäller hade väckts långt före den nu pågående debatten om kärnkraften.

Skillnaden mellan det förslag som nu föreligger och tidigare förslag är att man nu föreslår en något större styrka och en tyngre beväpning för denna styrka – det är riktigt. Men det var egentligen på dessa punkter som polisutredningen en gång i tiden var särskilt skeptisk; utredningen menade att det här skulle man nog akta sig för.

I förslaget ligger ju 50 nya polismanstjänster till Stockholm och en utökad polisstyrka på kärnkraftsorterna. Detta strider, som jag framhöll i mitt första inlägg, direkt mot vad vi sade i polisutredningen – att vi på alla sätt skulle försöka flytta polisverksamhet från Stockholm ut till landsorten. Enligt förslaget skulle det bli en ytterligare koncentration till Stockholm.

Sedan vill jag gärna fråga justitieministern om inte ändå t. o. m. justitieministern är beredd att säga att om vi får utökade resurser hos polisen, så måste de användas i kampen mot den ekonomiska brottsligheten, där vi har de verkligt stora och viktiga kraven.

Att det talas om att man skulle börja transportera personal med marinens helikoptrar ut till ytterområdena – och att föreslagna åtgärder skulle kosta 5 milj. kr. – är väl ytterligare ett bevis för att det i en kärv tid skulle vara fråga om en märklig prioritering.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag skall inte polemisera mot Arne Nygren, men jag kanske kan säga att han får läsa på litet bättre.

Herr justitieminister! I mitt första inlägg sade jag att vi har haft kärnkraftsaggregat under många år, och de fanns även på den tiden – under 1970-talet – när den internationella terrorismen stod på sin höjdpunkt. Det kan vi väl ändå vara överens om.

Sedan kan vi dra vissa lärdomar från andra länder – Västtyskland, Frankrike och Schweiz. Hur har man där använt den s. k. atompolisstyrkan? Jo, vid enorma sammandrabbningar med demonstranter, varvid inte bara massor med människor på båda sidor skadats allvarligt utan också många dödats. Och vad är det som säger att just vi inte skulle ta efter samma modell? Vi har ju från dessa länder tagit mönstret för atompolisstyrkan.

Dessutom har vi tagit exempel från den s. k. Deltapolisstyrkan i Oslo. Den har kommit till för att skydda oljeplattformarna. Vad används den gruppen till i dag, herr justitieminister? Jo, det är den som i dag slåss mot ungdomarna

Tisdagen den
27 maj 1980

*Om inrättande
av en specialstyrka
vid Stockholms-
polisen*

på "Karl Johan" i Oslo – trots att man ursprungligen sade att den inte skulle användas på det sättet. Rikspolischefen har också i TV sagt att det är därifrån som vi har tagit exempel när det gäller den s. k. atompolisens.

Till sist, herr talman! Frågan skall prövas förutsättningslöst, säger justitieministern. Innebär det att riksdagen grundligt får ta ställning till den här frågan innan specialstyrkan inrättas?

Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Arne Nygren vänder sig mot att det skulle bli en väldig koncentration av polismän till Stockholm. Jag kan möjligen hålla med honom om att drygt 200 tjänster ter sig som väldigt mycket. Men vi skall komma ihåg att så mycket behövs för att man skall kunna ha 40 man i tjänst dygnet runt: sådana är ju de arbetstidsregler som gäller.

Jag vill också påpeka för båda frågeställarna att bakom förslaget står en såvitt jag vet enhällig rikspolisstyrelse, där ju företrädare för de fyra stora partierna i riksdagen ingår.

Får jag sedan säga till Bertil Måbrink, om jag nu skall gå in en aning på vad den här specialstyrkan skall syssla med, att enligt förslaget är förutsättningen för att en sådan här styrka skall användas att den händelse som inträffat innefattar ett allvarligt brottsligt angrepp – som innebär ett nödläge –, övervägande fara för liv och hälsa, omfattande egendomsskada eller avsevärd miljöfara som gör inbrytningshjälp nödvändig på grund av att det primäransvariga polisdistriktet och förstärkningsdistrikten saknar erforderliga resurser. Vi skall komma ihåg att det är polisens uppgift här i landet att svara för ordning och säkerhet, och då måste polisen också ha de resurser vi kan ställa till förfogande för att den skall klara detta arbete.

ARNE NYGREN (s):

Herr talman! En fråga som justitieministern inte ägnat någon uppmärksamhet i svaret är tankegångarna bakom rikspolisstyrelsens framställning om en särskild specialutrustning, nya förstärkningsvapen och precisionsvapen. Det är ändå tankegångar som helt strider mot de förslag polisutredningen presenterade.

När det gäller koncentrationen av polisverksamheten till Stockholm har polisutredningen kommit med förslag om betydande utflyttning av polisverksamhet från huvudstaden. Skulle vi samtidigt med att det förslaget behandlas i riksdagen också ta ställning till frågan om att flytta ytterligare polisverksamhet hit?

Jag vill gärna understryka Bertil Måbrinks fråga till justitieministern: Kommer vi verkligen att få förslaget till riksdagen innan ett avgörande skall träffas?

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Arne Nygren har upprepat min frågeställning. Jag tror det är viktigt att justitieministern säger vad han menar när han talar om förutsättningslös prövning. Innebär det att riksdagen får möjlighet att nagelfara förslaget?

*Om inrättande
av en specialstyrka
vid Stockholms-
polisen*

Det är en sak vad man säger att piketstyrkan skall användas till, en annan vad som händer i verkligheten. Om inte jag har alldeles fel hade rikspolisstyrelsen, när man första gången lade fram sitt förslag om piketstyrkan, en lång lista på vad den skulle kunna användas till, t. ex. mot barnstugegrupper, mot förstamajdemonstrationer och en mängd sådana åtgärder. Att så blir fallet visar sig internationellt – justitieministern har inte kommenterat vad som hänt i Frankrike, Västtyskland och Schweiz – och det visar sig i Norge genom den s. k. Deltapolisgruppen. Rikspolischefen säger att det är därifrån vi tagit exemplet. Den gruppen skulle bara användas när det gällde oljeplattformarna. Den används i dag mot arbetslös ungdom i Oslo.

Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Det är riksdagen som beslutar om tilldelning av ytterligare resurser, så det är självklart att en sådan fråga alltid underställs riksdagens prövning.

Arne Nygren tar upp frågan om vapen. Såvitt jag vet är det ett fåtal speciella precisionsvapen arbetsgruppen föreslår. Jag upprepar att jag inte tagit ställning i sak, utan vi skall genom den pågående remissomgången se hur mycket som behövs. Men det måste väl ändå rent allmänt vara så att om vi ger polisväsendet vissa uppgifter, att svara för viss ordning och säkerhet här i landet, så skall också de som har uppgifterna ha de resurser vi kan ge dem för att klara uppdraget. Det är nödvändigt för att de skall kunna skydda och hjälpa allmänheten. Jag vill också påpeka att det här även gäller arbetarskyddsfrågor för de enskilda polismän som får de här uppgifterna. Jag vill därför upprepa det jag sagt tidigare, nämligen att frågan bör, efter remissbehandlingen, bedömas förutsättningslöst av regeringen och med inriktning på – vilket jag tror att vi alla kan vara överens om – att vi skall kunna få till stånd ett så gott skydd som möjligt mot terrorangrepp gentemot de anläggningar vi talar om.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Det här är faktiskt en mycket allvarlig fråga. Det är inte bara jag som ser den på det sättet. Ett stort antal organisationer och många människor här i landet är illa berörda av förslaget om piketstyrkan. De var illa berörda redan när den första styrkan kom till.

Det handlar faktiskt om demokrati och ett öppet samhälle. Det är riktigt att 40 % eller mer än 40 % av landets befolkning är motståndare till kärnkraft. De kommer att demonstrera och upplysa folk om kärnkraftens farlighet. Det är beklagligt att de som har regeringsmakten i det här landet bemöter det motståndet med den s. k. hårda filosofin. Det leder inte till att bevara och bygga ut demokratin. Det leder inte till det öppna samhälle som majoriteten av människorna i det här landet vill ha utan snarare till motsatsen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Tisdagen den
27 maj 1980

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

§ 5 Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1979/80:2077 till skatteutskottet
1979/80:2078 till finansutskottet
1979/80:2079 yrkande 1 till finansutskottet
i övrigt till skatteutskottet

§ 6 Föredrogs men bordlades åter
Justitieutskottets betänkanden 1979/80:43 och 44
Utbildningsutskottets betänkande 1979/80:34
Jordbruksutskottets betänkanden 1979/80:46 och 48
Näringsutskottets betänkanden 1979/80:59–61
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1979/80:25

§ 7 Åtgärder mot Sydafrika m. m.

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1979/80:27 med anledning av motioner om åtgärder mot Sydafrika m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna
1979/80:360 av Olle Wästberg i Stockholm m. fl. (fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde en utredning med uppgift

1. att följa och bedöma tillämpningen av investeringsförbudet i Sydafrika,
2. att kartlägga möjligheterna till en vidgning av de ekonomiska sanktionerna mot Sydafrika.

1979/80:617 av Knut Wachtmeister m. fl. (m),

1979/80:1128 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 1–3 och 5) hemställts

1. att riksdagen begärde att regeringen undersökte möjligheterna att införa förbud mot teknologiöverföring från Sverige till Sydafrika i enlighet med vad i motionen anförts,
2. att riksdagen begärde att regeringen tog initiativ till överläggningar med regeringarna i Danmark och Norge i syfte att lägga ned SAS flyglinje för persontrafik till Sydafrika,
3. att riksdagen begärde att regeringen tog initiativ till internationella aktioner för att isolera Sydafrika i FN och andra organ så som angivits i motionen,
5. att riksdagen skulle anhålla hos regeringen att i övrigt beakta vad i motionen anförts bl. a. vad beträffade samhälleliga informationsinsatser och

1979/80:1135 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 1–6 och 8–11) hemställts

1. att till motionen fogade förslag till lag om ekonomisk bojkott av Sydafrika skulle antas av riksdagen och ersätta lagen (1979:487) om förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia.
2. att riksdagen skulle anhålla att regeringen i internationella organ kraftfullt fördömde Sydafrikas och Rhodesias brutala angrepp på frontstaterna.
3. att riksdagen skulle anhålla att regeringen kontaktade de nordiska regeringarna för att få med dem på dessa fördömanden.
4. att riksdagen skulle anhålla att regeringen agerade för uteslutning av Sydafrika ur IAEA.
5. att riksdagen skulle anhålla att regeringen fördömde Västtyskland och Frankrike för deras kärnkrafts- och kärnvapensamarbete med Sydafrika.
6. att riksdagen hos regeringen begärde förslag som innebar att all försäljning av licenser och patent som kunde komma den sydafrikanska vapenindustrin till nytta förbjöds,
8. att riksdagen hos regeringen begärde förslag till lag innebärande att all sydafrikansk annonsering och rekrytering av personal i Sverige förbjöds.
9. att riksdagen uttalade att det till beskickningarna i södra Afrika borde sändas personal som kunde förväntas vara kvalificerad att följa isoleringslinjen gentemot rasistregimerna.
10. att riksdagen skulle anhålla att regeringen fördömde England och Smith-Muzorewa-regimen för deras brott mot Londonöverenskommelsen, inkl. vägran att släppa de politiska fångarna.
11. att riksdagen skulle anhålla att regeringen sände opartiska observationer till Rhodesia för att rapportera om oegentligheter under de stundande valen.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet med anledning av motion 1979/80:360 yrkande 1 anfört om en genomgång av tillämpningen av lagen om förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia.
2. avslå motion 1979/80:617 angående ändring av dispensreglerna för investeringar i Sydafrika och Namibia.
3. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet med anledning av motion 1979/80:360 yrkande 2 och motion 1979/80:1128 yrkande 1 anfört om behovet av en kartläggning av möjligheterna att på angivet sätt vidga sanktionerna mot Sydafrika.
4. avslå motion 1979/80:1128 yrkande 2 angående överläggningar om nedläggning av SAS flyglinje för persontrafik till Sydafrika.
5. förklara motion 1979/80:1128 yrkande 5 angående samhällseliga informationsinsatser besvarad med vad utskottet anfört,
6. avslå motion 1979/80:1135 yrkande 1 med förslag till lag om ekonomisk bojkott mot Sydafrika,
7. avslå motion 1979/80:1135 yrkande 6 angående förbud mot försäljning av licenser och patent,

Tisdagen den
27 maj 1980

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

8. avslå motion 1979/80:1135 yrkande 8 angående sydafrikansk annonsering och rekrytering av personal,
9. avslå motion 1979/80:1135 yrkande 9 angående personalen vid beskickningar i södra Afrika,
10. förklara motion 1979/80:1128 yrkande 3 om internationella aktioner mot Sydafrika besvarad med vad utskottet anför,
11. avslå motion 1979/80:1135 yrkande 4 angående uteslutning av Sydafrika ur IAEA,
12. avslå motion 1979/80:1135 yrkandena 2 och 3 med begäran om regeringsuttalanden mot Sydafrika och Rhodesia,
13. avslå motion 1979/80:1135 yrkande 5 med begäran om fördömande av Västtyskland och Frankrike för visst samarbete med Sydafrika,
14. avslå motion 1979/80:1135 yrkande 10 med begäran om fördömande av Storbritannien och Smith-Muzorewa-regimen för brott mot Londonöverenskommelsen,
15. avslå motion 1979/80:1135 yrkande 11 angående observatörer till Rhodesia.

Reservation hade avgivits *beträffande SAS flyglinje till Sydafrika* av Gertrud Sigurdsen, Sture Palm, Mats Hellström, Sture Ericson, Jan Bergqvist, Carl Lidbom, Axel Andersson (alla s) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motion 1979/80:1128 yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anför angående överläggningar om nedläggning av SAS flyglinje för persontrafik till Sydafrika.

Till betänkandet har fogats ett särskilt yttrande av Allan Hernelius, Ingrid Sundberg och Sten Sture Paterson (alla m).

CARL LIDBOM (s):

Herr talman! Då riksdagen nu går att besluta med anledning av ett antal motioner om åtgärder mot Sydafrika sker det mot bakgrunden av ökad polarisering och skärpning av raskonflikten i Sydafrika. Tidningarna berättar om strejker, demonstrationer och oroligheter, i Kapstaden och på andra håll. Kravet att den sedan 17 år fängslade ANC-ledaren Nelson Mandela skall frigges reses med förnyad kraft. Det jäser på nytt i Soweto. Sydafrika förefaller att gå mot en ny het sommar liknande den 1976.

Samtidigt har den senaste tiden ingått rapporter om att sydafrikanska mark- och flygstridskrafter överfallit Angola i raider som kostat många människoliv. Senast i förra veckan förekom en svår attack. Det finns skäl att den svenska regeringen och alla partier i den svenska riksdagen tar tillfället i akt att med kraft fördöma denna brutala aggression mot ett fredligt grannland som hävdar sitt oberoende i förhållande till Sydafrika.

Herr talman! Sedan Zimbabwe blivit självständigt står Sydafrika nu helt isolerat på den afrikanska kontinenten. Det råder inte något tvivel om att den

vita minoritetsregimen en dag kommer att försvinna också i Sydafrika. Det kan ta lång tid. Det kan ta mycket lång tid, men det kommer att ske av det enkla skälet att en förtryckarregim som brännmärker och förföljer människor från födelsen på grund av deras hudfärg och som förvandlar majoriteten av folket till utlänningar som behöver pass och uppehållstillstånd i sitt eget land i längden inte kan överleva. Därtill är människornas frihetslängtan för stark.

Men regimen i Pretoria förstår fortfarande inte att dra de nödvändiga slutsatserna av utvecklingen. Reformen som går på djupet är främmande t. o. m. för "duvorna" i det vita parlamentet. Längre än till att ta bort några av de mest ytliga och iögonfallande uttrycken för rasåtskillnadspolitikerna tycks ingen i det härskande partiet vilja gå. Den sydafrikanska unionen har på sistone tack vare guldrushen haft lysande tider, men de ökade statsinkomsterna satsas inte på att förbättra villkoren för den svarta majoriteten utan på att rusta upp militären och ordningsmakten och sänka skatterna för de vita.

Den vita minoriteten i Sydafrika förskansar sig bakom propagandan om dess eget land som en civilisationens utpost i Afrika, ett bålverk mot kommunismen. De som kämpar mot regimen i Pretoria stämplas som terrorister och Sovjetagenter.

En av dem som i årtal beståtts med dessa epitet är det fria Zimbabwe ledare, Robert Mugabe. Därför måste den måttfullhet som Mugabe visat prov på alltsedan den förkrossande valsegern i februari ha verkat lika överraskande och förvirrande för en sydafrikansk publik som för den vita minoriteten i själva Zimbabwe.

Dag ut och dag in hade propagandan förkunnat att en seger för Mugabe var liktydigt med skoningslös hämnd, blodbad och kaos. De kristna kyrkorna skulle komma att brännas ned, vita barn mördas och vita kvinnor våldtas av Mugabes blodtörstiga anhang. Så sade både Ian Smith och biskop Muzorewa. I stället har det, åtminstone hittills, blivit en politik präglad av vilja till försoning och fredlig återuppbyggnad. Den befarade massutvandringen av vita har uteblivit.

För min del är jag övertygad om att denna återhållsamhetens politik kan komma att få en kraftigt demoraliserande verkan på apartheidpolitikens anhängare i Sydafrika, om Mugabe klarar att hålla fast vid den. Att i handling visa att det, även efter sju år av blodigt och bittert raskrig, går att med fredliga medel bygga upp ett anständigt samhälle med plats för olika raser skulle sannolikt vara det största bidrag som Zimbabwe kunde lämna till underminandet av den vita förtryckarregimen i Sydafrika. Därmed är inte sagt att jag för ett ögonblick underskattar de svårigheter som Mugabe kan komma att möta att stå emot trycket på snabba och radikala förändringar från otåliga landsmän, som alltför länge levt under rasdiskrimineringens orättvisor.

Herr talman! I den situation som nu råder är det av yttersta vikt att omvärlden ger Zimbabwe allt stöd i återuppbyggnadsarbetet och samtidigt ökar trycket på Sydafrika. Ett skärpt världsläge och dramatiska händelser i andra delar av världen får inte föranleda oss att minska vårt engagemang i

Tisdagen den
27 maj 1980

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

södra Afrikas frigörelse.

Hittills har emellertid militära och ekonomiska stormaktsintressen ståndigt stått i vägen för ansträngningarna att finna rättvisa lösningar på politiska problem i södra Afrika. Alla fördömer apartheidpolitiken och Sydafrikas olagliga ockupation av Namibia. Men ingenting görs.

I resolution efter resolution uppmanar FN:s generalförsamling säkerhetsrådet att besluta om sanktioner mot Sydafrika. Förra året antogs t. o. m. i generalförsamlingen en resolution om sanktioner mot Sydafrika på grund av dess Namibiapolitik, med 118 röster mot 0. 118 mot 0! Men i säkerhetsrådet händer ingenting. Varje försök att skrida till handling stupar på veto eller hot om veto från samma stormakter som i generalförsamlingen skamset lägger ned sina röster i stället för att stå upp för sina intressen och sina åsikter.

Vi vet alla att obotfärdiga stormakters förhinder har att göra med Sydafrikas mineraltillgångar och landets militärstrategiska betydelse för USA och västalliansen. Denna betydelse har väl tyvärr snarast ökat när USA nu är i färd med att bygga upp en gigantisk utryckningsstyrka, en Rapid Deployment Force, med uppgift bl. a. att säkra amerikanska maktpositioner i Indiska oceanen och Persiska viken.

Men – låt det vara alldeles klart! – det kommer inte att ha gagnat västvärldens långsiktiga intressen att de som hade möjligheter att förkorta lidandet för miljoner människor, i det längsta satt med armarna i kors och nöjde sig med fördömanden i ord som motsades av handlandet i sak. Priset för kortsiktiga militära och ekonomiska fördelar kan komma att visa sig högt. Ju längre de nödvändiga förändringarna i Sydafrika dröjer, desto blodigare kommer upplösningen att bli. Ju mindre västvärlden gör för att driva fram förändringarna, desto besvärligare blir våra förbindelser med Sydafrika den dag landet blir fritt. Vill det sig riktigt illa kan resultatet av all överksamhet och alla veton bli att ett fritt Sydafrika kastas i armarna på Sovjet.

Det låsta läget i säkerhetsrådet är förklaringen till att några länder i världen, däribland Sverige, vidtagit ensidiga, nationella åtgärder i syfte att åstadkomma en isolering av Sydafrika. Den praktiska effekten av dessa åtgärder är kanske inte stor, men avsikten med dem är ju också främst att de skall verka opinionsbildande. De utgör ett besked till de svarta i Sydafrika och Namibia att omvärlden inte har glömt dem och att det även bland rika länder på avlägsna kontinenter finns några som är beredda att i handling visa sin solidaritet. Självfallet är det vår strävan att nationella åtgärder så snart som möjligt skall ersättas med internationella sanktioner, som kan få en helt annan praktisk betydelse. Men för dagen är bara nationella åtgärder en politisk möjlighet.

Förra året införde Sverige en lag med förbud mot investeringar i Sydafrika. Det skedde på socialdemokratiskt initiativ, sedan de svenska företagen under lång tid hade nonchalerat rekommendationer, som utfärdats av tre svenska regeringar efter varandra, att företagen borde trappa ner sina investeringar i Sydafrika.

Lagen är så färsk – den trädde i kraft den 1 juli förra året – att vi ännu inte vet om den har haft den avsedda effekten att stoppa de svenska företagens

expansion på den sydafrikanska marknaden. Det invändes redan när lagen kom till att den var svårtolkad och öppnade stora kryphål. Om jag minns rätt erkändes dessa tekniska brister också av lagens tillskyndare – i varje fall gjorde jag det. Men som jag såg det fanns det å andra sidan goda kontrollmöjligheter, eftersom företagen ålades att öppet, inför offentligheten redovisa hur deras verksamhet i Sydafrika utvecklade sig i fråga om omsättning, vinst, antal anställda osv. Givetvis måste vi noga följa utvecklingen, och om det visar sig att företagen kringgår lagen får väl statsmakterna besluta om de skärpningar som kan behövas. Jag tror emellertid att det var klokt att inte genast slå till med ett drastiskt, undantagslöst förbud, som kunnat få stora skadeverkningar för enskilda företag utan att nämnvärt öka lagens politiska betydelse.

Frågan om behovet av en eventuell skärpning av investeringsförbudet får vi återkomma till när vi har fått den redovisning för utfallet av lagen som regeringen enligt förarbetena är skyldig att årligen ge riksdagen. Den fråga vi nu står inför är en annan. Den gäller om vi bör gå vidare med ytterligare ensidiga svenska isoleringsåtgärder mot Sydafrika i den mån sådana åtgärder är förenliga med vårt lands internationella åtaganden i GATT och i andra sammanhang.

Grundtanken i den socialdemokratiska partimotionen i detta ärende är att Sverige även genom ensidiga svenska åtgärder bör bidra till att successivt öka trycket på Sydafrika. Därför föreslår vi nu sådana ting som att regeringen skall undersöka möjligheterna att komplettera investeringsförbudet med ett förbud mot teknologiöverföring från Sverige till Sydafrika och att regeringen skall ta initiativ till överläggningar med regeringarna i Danmark och Norge i syfte att lägga ned SAS flyglinje för persontrafik till Sydafrika.

Det är glädjande att utskottet i själva principfrågan följer den socialdemokratiska partimotionen. Utskottet säger klart och tydligt ifrån, att det finns "anledning för Sverige att pröva möjligheterna att gå vidare med åtgärder mot Sydafrika, också på det bilaterala området". Man accepterar också tanken på en inventering som skall kunna "ge en bild av möjligheterna för åtgärder som skulle kunna komplettera investeringsförbudet, bl. a. vad avser tekniska samarbetsavtal, patent och licenser". Därmed får väl vårt yrkande såvitt gäller teknologiöverföringen i sak anses tillgodosett.

Däremot är utskottsmajoriteten inte med på noterna när det gäller förslaget beträffande SAS persontrafik på Sydafrika.

Utskottsmajoritetens ställningstagande på den punkten är lika kategoriskt som svårförenligt med dess egen principinställning när det gäller ensidiga svenska åtgärder i övrigt. Utskottsmajoriteten säger: "En isolerad aktion skulle ha obetydlig eller ingen verkan på Sydafrika och dess apartheidpolitik och sannolikt endast medföra att andra länders flygbolag övertog den trafik SAS nu upprätthåller – – –."

Förlåt, men skulle inte exakt samma motivering kunna användas mot det investeringsförbud som ni själva – eller åtminstone flertalet av er borgerliga här i kammaren – godtar? Vem har någonsin föreställt sig att Sydafrika skulle ändra sin apartheidpolitik enbart på grund av att den svenska riksdagen

tvingar de svenska företagen i Sydafrika att dra ner sina investeringar? Och finns inte just den risken att andra länders företag tar över de marknadsandelar i Sydafrika som svenska företag till äventyrs kan komma att förlora på grund av investeringsförbudet?

Man frestas att fråga: Är ni eller är ni inte för det investeringsförbud som flertalet av er varit med om att rösta igenom här i riksdagen? Skall man över huvud taget försvara ensidiga svenska sanktioner mot Sydafrika får man väl försöka se dem i ett större perspektiv och lägga mer vikt vid opinionsbildande och andra liknande politiska effekter än ni tycks villiga att göra när det gäller SAS persontrafik på Sydafrika.

Förmodligen skulle det vara en förlust för SAS att behöva dra in persontrafiken på Johannesburg. Men samtidigt är det knappast tilltalande att ett av de skandinaviska regeringarna ägt flygbolag uppmuntrar turism på Sydafrika, lockar människorna till safari och bad i ett land vars turistnäring lever högt på den rasdiskriminering som är ryggraden i Sydafrikas samhällssystem. Att motarbeta den turismen borde vara en naturlig uppgift för dem som vill isolera Sydafrika, och det är dessutom en åtgärd som skulle uppmärksammas och i sin mån kunna få en opinionsbildande verkan.

Den borgerliga argumenteringen är så egendomlig och motsägelsefull på den här punkten att jag måste fråga mina borgerliga kolleger i utrikesutskottet vad de menar – dvs. en av er, Allan Hernelius, kan jag utesluta ur den frågesporten. Hans ställning är klar. I ett särskilt yttrande, vars innehåll är sådant att det i verkligheten är en reservation i en viktig utrikespolitisk principfråga, påminner moderaterna om att de förra året röstade mot investeringsförbudslagen och tillägger att deras mening är att Sverige och svenska intressen gagnas bäst av att – och jag citerar igen – ”inga avsteg görs från principen att svenska sanktioner riktade mot visst land bör bygga på av FN:s säkerhetsråd fattade beslut eller rekommendationer”. Skälet till att moderaterna föredragit det särskilda yttrandets form framför reservationens är uppenbarligen att de velat slippa att i en omröstning här i kammaren manifesteras borgerlig oenighet i en viktig utrikespolitisk fråga.

Men mot bakgrunden inte minst av detta moderatyttrande måste jag fråga folkpartisterna och centerpartisterna i utskottet: Menar ni allvar med ert uttalande att ni är för ytterligare ensidiga svenska sanktionsåtgärder mot Sydafrika? Eller är det bara en läpparnas bekännelse, en politik med praktiska förhinder så snart principen skall omsättas i konkreta beslut? Är ni förhindrade att förverkliga den politik som ni i och för sig bejakar, därför att ni sitter fast i trepartiregerandets garn och ytterst måste böja er för moderata veton?

Herr talman! Det är litet trist att behöva dra fram partiskillnader i ett ärende som detta. I och för sig är det ju glädjande att vi är ense om åtskilligt i riksdagen när det gäller Sydafrikapolitiken. Vi är ense om att stödja en internationell strategi som går ut på att isolera Sydafrika för att den vägen tvinga fram förändringar i apartheidpolitiken. Vi är ense om att Sverige bör spela en aktiv roll i FN för att försöka få till stand internationella sanktioner mot Sydafrika.

Det hade varit bra om vi också hade varit ense om att Sverige – när säkerhetsrådet nu är lamslaget av stormaktsveto – bör vidta ensidiga sanktioner mot Sydafrika på olika områden. Det hade varit bra om vi hade varit ense om att Sydafrika är ett så motbjudande särfall att ett undantag är motiverat när det gäller den allmänna svenska inställningen till sanktioner. Den inställningen är ju som bekant att vi vanligen ställer upp bara när säkerhetsrådet så begär. Men här är det alltså enligt många mening fråga om ett så motbjudande särfall att ett undantag är motiverat, inte bara när det gäller en lag om investeringsförbud utan också beträffande *andra ensidiga svenska åtgärder* som kan vara förenliga med våra internationella åtaganden. Men tyvärr sträcker sig inte enigheten så långt. Och tyvärr är tydligen den majoritet som finns i den svenska riksdagen i denna fråga f. n. blockerad av att moderaterna sitter med i regeringen. Det är att beklaga.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen till utrikesutskottets betänkande om åtgärder mot Sydafrika.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Rasistregimen i Sydafrika trängs alltmer tillbaka. Det har varit en glädjande utveckling under 1970-talets sista år. Regimer som de portugisiska kolonialmakterna i Moçambique och Angola har fått ge vika för folkligt stödda och fotade regimer. Allra senast har Zimbabwe efter många år av hårda strider kunnat proklamera sig som en fri stat.

Bakom alla dessa strider under 1970-talet, hela tiden uppbackande reaktionens och rasismens krafter i södra Afrika, har makthavarna i Sydafrika legat. Nu isoleras de alltmer, men fortfarande upprätthåller de inom det egna landet ett hårt förtryck. De upprätthåller kontrollen över Namibia, trots upprepade resolutioner från FN om att de skall godkänna landets självständighet. De struntar helt och hållet i sådana yttranden från internationella fora och driver sin egen politik så länge de kan. De släpper inte en tum av sin rasistpolitik utan att de blir tvingade till det med våld.

De har försökt, som vi alla känner till, att legalisera sin statsbildning. De har försökt att framställa sig som demokratiska, med hjälp av olika skenbara åtgärder. Men vi känner deras rätta ansikte och vet vad de står för.

Jag tycker det var glädjande att höra Carl Lidboms anförande, som var ett klart ställningstagande för befrielsekampen i södra Afrika och en brännmärkning av de krafter som sätter sig *emot alla internationella överenskomelser och resolutioner*.

Vi har i vänsterpartiet kommunisterna i många år hävdat att det måste vidtas *åtgärder mot Sydafrika* för att tvinga makthavarna att släppa sin oresonliga och hårda politik. Längre var vi ensamma om att driva det kravet.

Slutligen fick vi förra året en lag om förbud mot investeringar. Den var genomskinlig på många sätt. Det fanns många undantagsbestämmelser. Det fanns rika möjligheter att kringgå lagen för de svenska företagen så att de fortsättningsvis kunde bedriva och även bygga ut sin verksamhet i

Tisdagen den
27 maj 1980

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

Sydafrika.

Men lagen var trots allt ett framsteg. Den hade också, som berörts i samband med diskussionen om lagen, stor politisk och internationell betydelse. Den visade nämligen att ett enskilt land som Sverige verkligen kan ta ett sådant initiativ. Detta stred mot vad som tidigare hade hävdats i många debatter i denna kammare.

Men som man kunde förutse hade lagen alltså många brister. Vi vet att företag, t. ex. Alfa-Laval, har fått dispenser för att bygga ut och göra nyinvesteringar i Sydafrika och att företaget har ökat sin produktionskapacitet. Vi vet också att fler ansökningar av liknande slag är på väg. Vi har därför från vpk hävdad att det måste bli en betydande skärpning, och vi har i motion 1135 lagt fram ett förslag till ny lag som är betydligt strängare och mera långtgående än den nuvarande lagen.

Men vår motion berör inte bara företag utan över huvud taget de mellanfolkliga förbindelserna, där Sverige måste ta ytterligare initiativ. Vi kräver förbud mot utbyte av teknologi, överförande av licenser, utbyte på det kulturella området och på många andra områden där nu normala mellanstatliga förbindelser finns. Det finns ingen anledning för Sverige att upprätthålla sådana normala mellanstatliga förbindelser med en rasistregim som den i Sydafrika. Det är detta vi har velat peka på i vår motion.

En annan viktig fråga i sammanhanget är det internationella vapenembargot mot Sydafrika. Vi vet att FN:s embargo under många år konsekvent har kringgåtts av framför allt västmakterna med Frankrike och Storbritannien i spetsen. Det har skett i uppenbar strid mot deras uppslutning bakom beslutet om vapenembargot. Vapen från dessa makter och även från andra stater har kommit in i Sydafrika. Landet har fått tillgång till teknik och kunnat bygga ut sin armé och krigsmakt med hjälp av just dessa västmakter.

Tyvärr har även Sverige och svenska företag dragits in i denna hantering. Man bör därför naturligtvis vidga begreppet till krigsmateriel och inte bara tala om vapenmateriel. Vi vet att företag som SKF knyts upp av sydafrikanska lagar enligt vilka de är skyldiga att leverera till den sydafrikanska armén, att hålla i gång produktionen av en sådan livsviktig krigsmaterielvara som just kullager. Så länge SKF har kvar sin verksamhet i Sydafrika kommer den sydafrikanska krigsmakten att kunna profitera på det tekniska kunnandet hos detta stora svenska företag med internationell verksamhet.

Vi vet också att svenska vapen via tredjepartsöverenskommelser sipprar in i Sydafrika. Vi kommer ganska snart att ha en ny debatt om vapenexporten i riksdagen, och då får vi ta upp dessa frågor igen. Det är alldeles klart att exempelvis Boforskanoner kommer in i Sydafrika via just licenser eller tredjehandsöverföringar av sådana vapen och sådan materiel.

Vi får dessutom via internationella kontakter ständigt rapporter om att sydafrikanska vapen och rådgivare dyker upp på de mest oväntade ställen i världen – och alltid som stöd till reaktionära regimer som befinner sig i strid med progressiva rörelser eller befrielserörelser av olika slag. Vi vet t. ex. att sydafrikanska vapen i stor mängd har dykt upp i Västra Sahara, där Marocko

har fått köpa vapen från Sydafrika och har använt dem mot Polisario. Vi vet att sydafrikanska vapen och rådgivare finns i Guatemala i Mellanamerika.

Sydafrika utnyttjar alltså västmakternas kringgående av vapenembargot till att i sin tur exportera vapen och militär teknik och skicka militära rådgivare för att stötta reaktionära regimer och stater på olika platser i hela världen. Detta är något som vi bör uppmärksamma mer än vad vi tidigare har gjort.

Vi har också i vår motion tagit upp frågan om spridning av kärnvapentechnik via den s. k. fredliga användningen av kärnkraft. Sydafrika är ett av de länder i världen som anses fullt kapabelt att bygga upp – i den mån man inte redan har gjort det – ett eget atomvapen. Landet har fått en mycket värdefull hjälp till detta av stater som Västtyskland och Frankrike, som har hjälpt det att bygga upp ett kärnprogram vilket har möjliggjort för Sydafrika att kunna utveckla denna vapentechnik.

Vi har också sett hur det i svenska tidningar har dykt upp värvningsannonser, där man försöker värva svenska kärnkraftstekniker till Sydafrika. Utskottet tar upp detta i sin skrivning och håller med om att det är ett obehagligt faktum, men man anser att det inte finns några möjligheter att aktivt och konkret göra någonting åt saken. Vi anser att utskottet inte så lätt borde ha släppt den frågan ifrån sig. Det finns ingen anledning för Sverige att tillåta annonsering efter tekniker som skall arbeta i rasistregimens kärnkraftslaboratorier eller med kärnkraftsutveckling i Sydafrika. Det hjälper den att bygga upp sin vapentechnik, och vi borde inte ställa upp på sådana affärer.

Man kan jämföra med vad som hände under Angolas befrielsekrig, då Sydafrika, som vi alla vet, deltog aktivt för att söka krossa befrielsen av Angola. Även då förekom det värvningspropåer i Sverige för militär personal om att slåss på den sydafrikanska sidan mot befrielserörelsen i Angola. Det är i princip ingen skillnad mellan den värvningen och den värvning av civila tekniker som nu bedrivs, eftersom syftet blir detsamma, nämligen att förstärka Sydafrikas militära potential och dess krigsmakt.

Det är mot denna bakgrund vi i vår motion har framfört kravet på att Sverige borde verka för en uteslutning av Sydafrika ur det internationella atomenergiorganet. Det finns krav på det från en konferens i London i fjol, där ett flertal antiapartheidorganisationer från hela världen deltog och ställde upp bakom detta krav. Det är ingenting som hindrar att Sverige också i detta fall fattar ett ensidigt bilateralt beslut och går först – liksom vi har gjort när det gäller lagen om förbud mot investeringar. Det skulle väcka uppmärksamhet, det skulle väcka opinion och det skulle vara ett mycket viktigt beslut. Ingen skulle kunna lasta Sverige för något brott mot internationella avtal om vi kämpar för att utesluta en regim som Sydafrika ur ett sådant internationellt organ.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till vpk:s motion 1135.

Tisdagen den
27 maj 1980

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Sverige vidtog förra året en uppmärksammasd åtgård riktad mot Sydafrikas raspolitik. Riksdagen antog då en lag som förbjuder svenska företag att investera i Sydafrika. Redan år 1976 hade Sverige i FN tagit initiativ till ett resolutionsförslag i säkerhetsrådet med syfte att hindra investeringar i Sydafrika. Förslag antogs med stor majoritet av generalförsamlingen och har därefter upprepats, men man har hittills inte kunnat nå ett positivt beslut i säkerhetsrådet om förbud mot utländska investeringar i Sydafrika. Den svenska riksdagen fattade sitt beslut om förbud mot investeringar i Sydafrika utan att invänta ett säkerhetsrådsbeslut, just på grund av den speciella situation som skapats genom rasåtskillnadspolitikerna i Sydafrika. Detta innebär inte att Sverige har övergivit sin grundsyn att sanktioner förutsätter en FN-resolution som bas. Fjölårets beslut i riksdagen är ett av särskilda omständigheter betingat undantag från Sveriges huvudlinje i fråga om internationella sanktioner.

Det finns anledning att redan nu se hur investeringsförbudet fungerat och om det svarat mot sitt syfte. Regeringen bör därför göra en genomgång av hittillsvarande erfarenheter av hur lagen fungerat, bl. a. i syfte att konstatera eventuella luckor i bestämmelserna. Utrikesutskottet gör i det här betänkandet i punkt 1 en hemställan till regeringen att så skall ske med anledning av motionsyrkanden. Denna genomgång av hur investeringsförbudet har fungerat kan i sin tur utnyttjas för att belysa vilka ytterligare åtgärder av liknande slag som kan komplettera investeringsförbudet och bidra till att göra detta mera verkningsfullt.

I detta sammanhang behandlar utskottet ett socialdemokratiskt motionsförslag som avser förbud mot teknologiöverföring från Sverige till Sydafrika. Utskottet konstaterar att teknologiöverföringen berör ett brett spektrum av tjänster, rättigheter och kunskaper och att en inventering av detta vida område bör kunna ge en bild av möjligheterna för åtgärder som skulle kunna komplettera investeringsförbudet, t. ex. i fråga om tekniska samarbetsavtal, patent och licenser. Det är självklart att en sådan genomgång också måste beakta de förpliktelser som Sverige har genom olika internationella avtal och överenskommelser.

Utrikesutskottet har alltså uttalat sig för att regeringen skall söka gå vidare med bilaterala åtgärder som kompletterar lagen om förbud mot investeringar i Sydafrika, i syfte att isolera den sydafrikanska regimen. Detta uttalande har skett i relativt stor enighet. Endast moderaterna har skilt ut sig i ett särskilt yttrande, där man upprepar fjölårets kritik mot investeringsförbudet.

I det sammanhanget vill jag med anledning av Carl Lidboms fråga säga att vi självfallet uppfattar den enighet som föreligger som värdefull och förpliktande och att vi står för den inriktning i fråga om politiken mot Sydafrika som detta betänkande från utskottet ger uttryck för.

På en punkt har vi dock inte kunnat nå full enighet. Det gäller yrkandet i den socialdemokratiska motionen om nedläggning av SAS flygningar på Sydafrika. Ett beslut i enlighet med motionsyrkandet kräver ett gemensamt agerande från Danmark, Norge och Sverige, och det finns f. n. inga

förutsättningar för det. Den socialdemokratiska reservationen med krav på överläggningar i syfte att åstadkomma beslut om nedläggning av SAS flyglinje till Sydafrika blir ju mot den här bakgrunden ett slag i luften. Utskottet instämmer också i den bedömning som utrikesministern gjorde så sent som i november förra året, att en isolerad aktion på det här området skulle ha mycket liten betydelse för Sydafrikas rasåtskillnadspolitik.

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har i motionen 1135 fört fram ett antal yrkanden som knyter an till Sveriges politik i förhållande till Sydafrika. Några av dessa är redan besvarade med vad jag här har anfört, och jag skulle vilja kommentera några av de övriga i all korthet.

Vår politik när det gäller Sydafrika måste bli en avvägning mellan hänsynstagande till vårt deltagande i det internationella samarbetet å ena sidan och vår rätt att ta egna initiativ och besluta om egna åtgärder å den andra. Vi har från svensk sida i olika sammanhang i internationella organ verkat för en isolering av Sydafrika. Dessa ansträngningar från svensk sida har inte i alla avseenden lett till resultat.

När det gäller en fullständig handelsbojkott mot Sydafrika menar vi att en sådan kräver en FN-resolution. Sverige bör därför självfallet fortsätta sina ansträngningar att i FN få till stånd resolutioner som innebär förbud mot t. ex. investeringar och annan kapitalöverföring till Sydafrika.

Vpk-yrkandet om förbud mot försäljning och patent som kan komma den sydafrikanska vapenindustrin till nytta är såvitt jag förstår tillgodosett dels genom de uttalanden som utskottet nu gör i fråga om teknologiöverföring, dels genom den förordning om vissa sanktioner mot Sydafrika som antogs 1977 och som inkluderar ett förbud mot överlåtelse av uppfinning av krigsmateriel m. m. Den bestämmelsen bör enligt utskottets mening också kunna tolkas så att export till tredje land av licenser, patent och rättigheter som senare kan komma Sydafrikas vapenindustri till godo är förbjuden.

När det sedan gäller vpk-yrkandet om förbud mot sydafrikansk annonsering och sydafrikansk rekrytering av personal i Sverige är läget mer komplicerat. Jag har i och för sig förståelse för tanken att vi bör söka åstadkomma ett totalstopp för rekrytering av s. k. legosoldater från Sverige till Sydafrika, men ett förbud i lag mot annonsering i syfte att rekrytera personal i allmänhet innehåller å andra sidan en besvärlig tryckfrihetsrättslig aspekt, och jag tror därför inte att man nu utan vidare beredning kan uttala sig för lagstiftning på detta område. Det är mot denna bakgrund som utskottet har avstyrkt vpk-yrkandet.

När det gäller vpk:s yrkande om att all svensk diplomatisk personal i Sydafrika skall rekryteras med hänsyn till kravet på att den skall följa svensk politik i fråga om isolering av den sydafrikanska regimen kräver det väl ingen annan kommentar än att regeringens och UD:s personalpolitik på den punkten inte behöver ifrågasättas.

När det slutligen gäller några vpk-yrkanden som knyter an till Rhodesia har ju händelseutvecklingen där, som lett fram till bildandet av staten Zimbabwe, ändrat förutsättningarna för yrkandena. Jag vill gärna stryka under att Zimbabwes självständighet efter demokratiska val hör till det mest

glädjande och löftesbringande som hänt i internationell politik under senare tid. Utvecklingen där kommer att följas uppmärksamt av såväl den vita minoriteten som av den svarta majoriteten i Sydafrika och Namibia. För de svarta kan befrielsekampen i Zimbabwe tjäna som en källa till inspiration och kraftsamling. Kontrasten är ju också slående mellan den faktiska försoningen mellan svart och vit i Zimbabwe å ena sidan och konfrontationsstämningen i Sydafrika å den andra.

Zimbabwes betydelse för Namibia och Sydafrika ger vårt stöd till Zimbabwe och samarbete med Zimbabwe en särskild dimension. Det bör vara en internationell angelägenhet att medverka i premiärminister Mugabes ansträngningar att skapa ett starkt och attraktivt samhälle i Sydafrikas omedelbara närhet. Vi vet alla att den nya staten står inför många och svåra problem. Självfallet är detta sådana problem som det nya landet och den nya regeringen själva har att ta sig an, men omvärlden måste vara lyhörd för Zimbabwes önskemål om bistånd och samarbete. Sverige har en betydande politisk goodwill bland de nya ledarna i Zimbabwe. Vi bör ta fasta på detta och försöka bygga upp ett nära och omfattande samarbete med Zimbabwe. Sverige har nyligen upprättat en ambassad i Salisbury, vi har lämnat 20 milj. kr. i omedelbart bistånd och vi planerar att inleda ett mera omfattande biståndsarbete med Zimbabwe redan nästa budgetår. En svensk handels- och industridelegation återvände i förra veckan från Salisbury. Nära förbindelser existerar mellan partier, organisationer och kyrkor i Sverige och Zimbabwe.

Jag tror att vårt stöd till och vårt samarbete med Zimbabwe är det kanske största bidrag vi kan ge till uppbyggnaden av ett starkt, fritt och majoritetsstyrt Sydafrika. Att Afrikas frontstater, och då främst Zimbabwe, är starka samhällen, byggda på rättvisa och jämlikhet, kan ha grundläggande betydelse när det gäller ansträngningarna att äntligen få till stånd de förändringar i Sydafrika som vi så länge har väntat på.

Herr talman! Vår politik mot Sydafrika är ett uttryck för vår tro på alla människors likaberättigande och värdighet. Rasåtskillnadspolitikerna i Sydafrika står i strid med de grundläggande mänskliga rättigheter som vi på liberalt håll alltid aktivt har velat säkerställa och slå vakt om. Som utrikesminister Ullsten nyligen påpekat kräver detta att de demokratiska staterna utövar ett starkt och oavbrutet tryck av politisk, diplomatisk, moralisk och ekonomisk natur på regimen i Sydafrika. Samtidigt bör vi ge stöd åt de krafter inom Sydafrika som arbetar för en positiv förändring av apartheidpolitiken.

Herr talman! Jag yrkar med detta bifall på samtliga punkter till hemställan i utskottets betänkande nr 27.

CARL LIDBOM (s) replik:

Herr talman! Björn Molin refererade ur utskottsbetänkandet några ord om att majoriteten i utskottet vill pröva möjligheten att gå vidare med ensidiga svenska sanktionsåtgärder för att ytterligare isolera Sydafrika. Han sade: Detta uppfattar vi som förpliktande. Det var utmärkt, men tyvärr är det på den punkten som jag har några tvivel, som Björn Molin inte riktigt

skingrade åt mig.

Till att börja med är det ett ofrånkomligt faktum att ett av de tre borgerliga partierna ingalunda uppfattar detta som förpliktande utan säger blankt nej till några ytterligare svenska ensidiga sanktionsåtgärder, nämligen moderaterna. Detta säger de i sitt särskilda yttrande, som i realiteten är en reservation. Det betyder att vi i dag har en regering där ett av koalitionspartierna säger nej till en princip som Björn Molin här försöker ge ytterligare emfas. Men det är inte bara regeringen som är blockerad utan också, såvitt jag kan se, riksdagen. När vi från socialdemokratiskt håll försöker konkretisera det hela och framföra förslag till initiativ som man kan ta för att få en ytterligare svensk sanktionsåtgärd till stånd, och då tar upp SAS-politiken, tillbakavisar ni detta yrkande. Och ni gör det med en motivering som egentligen drabbar allt vad ensidiga åtgärder heter.

Ni säger i utskottsmajoritetens betänkande att en isolerad aktion skulle ha obetydlig eller ingen verkan på Sydafrika och dess apartheidpolitik och bara skulle medföra att andra länders företag tog över den trafik som SAS nu upprätthåller - och precis samma typ av motivering kan ju anföras mot vad som helst i den vägen. Precis samma typ av motivering kan anföras mot förbud mot svenska investeringar i Sydafrika. Naturligtvis är de svenska företagen i Sydafrika inte av den betydelsen att ens en total avlysning av denna svenska verksamhet skulle ändra apartheidpolitiken ett smick. Betydelsen ligger på ett annat plan. Om man lyckas få fram nya förbud mot patentupplåtelser eller samarbetsavtal av teknisk eller ekonomisk natur, kan detta drabbas av precis samma invändning: en isolerad svensk aktion kommer naturligtvis inte att förmå Sydafrika att ändra sin apartheidpolitik. Och naturligtvis är män i den situationen att andra länders företag kan gå in om Sverige avstår från att göra det.

Ni har alltså hamnat i en hopplös motsägelse, och det är djupt beklagligt. Mot den bakgrunden är det inte så konstigt att det saknar trovärdighet när Björn Molin också påstår att Sverige inte är ensamt i detta fall, att också de norska och danska regeringarna finns med i bilden och att det saknas förutsättningar att få till stånd en nedläggning av flygtrafiken. Ja, inte finns det förutsättningar att få igenom den om den svenska regeringen agerar utifrån den motivering som Björn Molin anger. Tror man inte på det själv lär man väl inte kunna övertyga andra om att det är bra att lägga ned flygtrafiken på Johannesburg. Och tyvärr säger Björn Molin och hans kolleger att man inte tror att det ligger något värde i att lägga ner den flyglinjen.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Jag kan gärna hålla med Björn Molin när han säger att det måste göras avvägningar när det gäller ensidiga aktioner från Sveriges sida mot andra länder. Vi har från vpk drivit två sådana här fall. Det ena fallet är Sydafrika, som vi debatterar nu, där vi har fått ett förbud mot investering ensidigt från Sverige. Det var ett framsteg. Det andra fallet är Chile, som vi inte debatterar i dag.

Jag efterlyser, liksom Carl Lidbom, logiken här. När man en gång har sagt

Nr 153

Tisdagen den
27 maj 1980

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

Tisdagen den
27 maj 1980

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

att Sydafrika och dess regim är något speciellt, och det är vi överens om – den bedriver öppet och ohöljt en rasistisk politik som har fördömts av FN och alla andra internationella organ – och när man har gått så långt att man har sagt att vi skall stifta en särskild lag i Sverige som begränsar de svenska företagens investeringar, då måste man i rimlighetens och logikens namn också försöka utveckla och utbygga de här påtryckningsåtgärderna.

Låt oss ta de fall som Björn Molin nämnde när det gäller exempelvis krigsmaterielindustrin. Det hänger ihop med förbudet mot investeringar. Då måste vi hålla oss till det vida begreppet krigsmateriel, icke vapenmateriel. Därmed kommer vi direkt in på nästan alla de stora svenska företagens verksamhet i Sydafrika. Det kan gälla L M Ericssons verksamhet, som är oerhört viktig när det gäller kommunikationer m. m. för t. ex. en armé. Det kan gälla SKF:s verksamhet, som jag nämnde tidigare och som är oerhört viktig för all slags krigsmaterielproduktion – fordon av olika slag, viktiga fordon, stridsfordon osv.

Den andra sidan är värvningen av personal. I det här fallet var värvningen av kärnkraftsteknisk personal uppenbar. Det kan vara annan viktig tekniskt kunnig personal som värvas här i Sverige och som Sydafrika kan använda för att stärka sitt grepp över den svarta befolkningen och upprätthålla sitt rasistiska våld i landet.

Självfallet måste man kunna gå vidare och vidta nya åtgärder, när vi dessutom vet – det har erkänts av många, jag tror även av närstående till Björn Molin – att lagen är begränsad och har en mycket begränsad effekt på grund av att det finns så många dispensmöjligheter m. m.

Det krävs alltså nya, hårdare och bättre tag i detta fall.

BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! Låt mig först upprepa att Sveriges politik när det gäller Sydafrika måste bli en avvägning mellan å ena sidan det faktum att vi deltar i ett internationellt samarbete som redan innehåller olika regler för vårt handlande, och å den andra vår rätt att inte minst på moraliska grunder vidta åtgärder mot den rasistregim som finns i Sydafrika. Det är utgångspunkten.

Riksdagen har förra året beslutat om en lag om förbud mot investeringar. Det är möjligt att den lagen innehåller luckor. Av det skälet vill utskottsmajoriteten nu att regeringen skall se på hur denna lag har fungerat i praktiken. Vi säger också att Sverige bör vara berett att gå vidare med åtgärder som är av den arten att de bidrar till att lagen verkligen uppfyller sitt syfte. Därför har vi bl. a. tagit upp frågan om teknologiöverföringar. På det området behöver man tämligen grundligt utreda hur ett förbud mot överföring av t. ex. patent och licenser skall se ut och hur det skulle slå. Jag tycker alltså att det inte finns någon motsättning mellan de borgerliga partierna på den punkten. Färdriktningen är klar.

När det sedan gäller vapenexport, som Oswald Söderqvist tar upp, är sådan export från svensk sida självfallet förbjuden. Men de bestämmelser som finns måste tolkas så att också vapenexport via tredje land till Sydafrika i

dag är förbjuden.

Får jag sedan bara säga att det kanske är litet synd att Carl Lidbom väljer att hänga upp dagens diskussion i så hög grad på frågan om SAS flyglinje till Johannesburg. Jag uppfattar inte det som en särskilt stor del av denna problematik. Utskottets ställningstagande i frågan om SAS flyglinje bygger inte alls på omsorg om turism eller något sådant utan enbart på det enkla faktum att det nu saknas förutsättningar för ett gemensamt nordiskt agerande. Därmed blir ett uttalande av det slag som de socialdemokratiska reservanterna vill ha faktiskt bara ett slag i luften.

CARL LIDBOM (s) replik:

Herr talman! Skälet till att jag, som Björn Molin säger, hänger upp så mycket på frågan om SAS flyglinje till Johannesburg är att det för mig är ett test på om viljan är någonting värd eller om det från er sida bara handlar om en läpparnas beklännelse – en politik som alltid stoppas av praktiska förhinder när den kommer till den konkreta verkligheten, därför att ni är blockerade av moderaterna, om inte annat.

Jag kunde börja med att fråga: Om ni nu tycker att det här med SAS inte är någon särskilt viktig fråga, har ni då något annat exempel på en konkret ensidig sanktionsåtgärd, som man relativt snabbt kunde sätta i verket och som är förenlig med Sveriges internationella åtaganden. Jag känner inte till något sådant exempel, men det vore värdefullt om det kom fram här i dag. Som jag ser det är detta det enda exemplet på snabbt verkande åtgärder som man skulle kunna sätta in.

Då faller Björn Molin tillbaka på att det inte finns några förutsättningar för att få igenom en sådan nedläggning, eftersom vare sig den danska eller den norska regeringen vill det. Den saken har diskuterats med de regeringarna förut.

Förlåt mig, men det vi begär är att ni skall ta upp överläggningar med den danska regeringen och den norska regeringen och driva de överläggningarna med sikte på att få en nedläggning till stånd samt försöka visa de andra regeringarna det vettiga i denna åtgärd. Men det är litet svårt, eftersom ni har en annan motivering också. Ni tycker dels att det här är betydelselöst, dels att man inte kan göra så här därför att en isolerad svensk åtgärd inte skulle få någon betydelse för apartheidpolitiken. Och för resten skulle andra länders företag tjäna på om Sverige drog sig tillbaka.

Men begriper ni inte att detta är en motivering som raserar hela er principinställning? Stryk omedelbart ett streck över detta ovanligt dumma uttalande av utrikesministern i SAS-frågan som ni tyvärr citerat med instämmande i utskottsbetänkandet, ta avstånd från det och låt oss starta på nytt! Då kanske vi får någon ordning på det här.

Till sist: Björn Molin säger att det kanske finns luckor i lagen om investeringsförbud, som han nu är glad för att vi antog förra året och som vi båda var ense om då. Han antyder att det ur den synpunkten är värdefullt med översyn och komplettering av lagen med nya regler som bl. a. kan ha att göra med teknologiöverföring.

Nr 153

Tisdagen den
27 maj 1980

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

Tisdagen den
27 maj 1980

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

Låt oss inte försöka slå blå dunster i ögonen på publiken! Vi kommer aldrig att på detta område få fram en perfekt, lättolkad och lättillämpad lag. Men däremot kan det ju ändå att vi kan få ett opinionstryck på svenska företag via bestämmelser, som också finns med här, om offentlig redovisning av hur det går med verksamheten. Jag tror det blir obehagligt för svenska företag om de om något år får skylta med att ha expanderat i Sydafrika trots denna lagstiftning och den svenska riksdagens inställning. Jag tror att *däri* ligger den egentliga styrkan. Men låt oss inte tro att vi har att göra med ett tekniskt ofullkomligt instrument, som vi kan tekniskt göra perfekt så småningom. Det är icke ovanligt att icke-jurister har en övertro på juridik: jag tycker att det här är ett paradexempel på det.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Krigsmaterielexport, teknologiöverföring och annat som är nära anknutet till förbudet om investeringar är förbjudna saker, säger Björn Molin. Det finns svenska lagar som anknyter till det internationella embargot mot Sydafrika.

Ja visst, de gäller för svenska företag. Men det hjälper ju inte. De företag jag nämnde förut – typ SKF och L. M. Ericsson – är genom sina dotterbolags verksamhet i Sydafrika inknutna i systemet. Det stiftades i Sydafrika för ungefär ett år sedan nya lagar, som ålade de företag i Sydafrika som hade en produktion som var livsviktig för just krigsmakten att upprätthålla och bedriva sådan produktion i händelse av orostider, beredskapstider eller liknande, och i detta är de svenska företagen där indragna. Vi vet vilken oerhörd betydelse SKF har för vår egen krigsmaterielindustri. Genom SKF:s verksamhet i Sydafrika utnyttjar alltså Sydafrika svensk högt utvecklad teknik för att kunna bygga ut sin krigsmaterielproduktion. Det är ju det man på något sätt måste ingripa mot – man kan inte bara hänvisa till att det finns lagar. Dessa lagar kringgås ju på det sätt jag nämnt. Likadant är det med den reella vapenexporten via tredje land. Det finns Boforskanoner i Sydafrika. De sipprar in där varje år. Man kan då inte bara med hänvisning till det internationella embargot säga att det finns lagar.

De luckor som finns i lagen – även Björn Molin säger att det finns sådana luckor – måste man försöka täppa till, även om vi naturligtvis, som Carl Lidbom säger, aldrig någonsin kan få en perfekt lagstiftning. Men man kan ju ändå försöka förbättra den när det finns så uppenbara brister som i det här fallet. Det är det vi efterlyser.

BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! Ingen har väl hävdad att lagen om förbud mot nyinvesteringar i Sydafrika skulle vara ett avgörande instrument för att få ett slut på rasatillskinnadspolitiken i Sydafrika. Det är självklart för alla deltagarna i den här debatten att dels arbetet i internationella fora – främst FN –, dels en kontinuerlig opinionsbildning är förstahandsinstrumenten. Men det var inte något argument mot att vi förra året antog den här lagen om investeringsförbud, och det är naturligtvis inte heller ett argument mot att man nu i varje

fall undersöker möjligheterna att komplettera lagen med andra bestämmelser. Jag vill understryka att man i den socialdemokratiska motionen också talar om *möjligheten* att gå vidare, t. ex. med ett förbud mot teknologiöverföring. Här finns väl alltså inte så stora skillnader.

Jag tror att det kan finnas anledning att stryka under vad som förenar oss, nämligen att vi självfallet måste fortsätta i första hand med arbetet i FN-systemet och med en internationell opinionsbildning, som i längden gör det omöjligt för de västliga länderna att ytterligare investera i ett samhälle som driver en så omänsklig rasåtskillnadspolitik som Sydafrika.

Talmannen anmälde att Carl Lidbom anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Dagens debatt är den tredje stora – utöver de sedvanliga utrikesdebatterna – på fyra år som i Sveriges riksdag ägnats våra relationer till Sydafrika. Detta kunde kanske föranleda någon att tro att de sydafrikanska frågorna står i förgrunden för vår säkerhetspolitik.

Så är naturligtvis inte fallet. Det finns många andra oroshärdar i världen som kan sätta freden i fara, framkalla krig, som kan bli till storkrig. Sydafrika är ett av dessa områden, vid sidan av Mellersta Östern, där problemen fortfarande i stort sett är olösta, vid sidan av Sydostasien, där de vietnamesiska grymheterna i Kampuchea fortsätter, och vid sidan av en del sydamerikanska länder, där frihetskampen tagit sig nya former. Men det för oss allt överskuggande är motsättningen mellan supermakterna, som ömsom serverar varandra kalla och varma omslag under ständigt pågående kapprustning och under ständig utveckling av terrorvapen av förintelsekaraktär. I handlingsschemat kan – som det i jultid visade sig – t. o. m. ingå militär ockupation av en alliansfri stat som bedöms som intressant ur strategisk synpunkt, t. ex. Sovjetunionens inmarsch i Afghanistan.

Händelserna i vårt närområde, Europa, den stora vapenarsenalens hemvist och med den fredsbevarande nordiska alliansen – enligt vår mening fredsbevarande så länge Sverige upprätthåller ett efter våra förhållanden starkt försvar – är självfallet de väsentligaste påverkande faktorerna när det gäller vår säkerhetspolitik. Målsättningen för denna politik är senast formulerad i 1978 års försvarskommittés betänkande från förra året:

”Sveriges säkerhetspolitik, liksom andra länders, syftar till att bevara landets oberoende. Vårt säkerhetspolitiska mål bör därför vara att i alla lägen och i former som vi själva väljer trygga en nationell handlingsfrihet för att inom våra gränser bevara och utveckla vårt samhälle i politiskt, ekonomiskt, socialt, kulturellt och varje annat hänseende efter våra egna värderingar samt i samband därmed utåt verka för internationell avspänning och en fredlig utveckling.”

Men av det nu sagda följer på intet sätt att de sydafrikanska problemen och vad som internationellt kan göras i samband därmed är för oss ointressant. Tvärtom! I vår säkerhetspolitik ingår att vi som medlem av FN har anslutit

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

Tisdagen den
27 maj 1980

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

oss till FN-stadgans principer. I dessa vänder man sig mot diskriminering, och där finns också krav på att man skall främja och uppmuntra respekten för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla utan åtskillnad på grund av ras, kön, språk eller religion. Vi vet att dessa rättigheter sitter trångt i många delar av världen, att de grovt åsidosätts för hundratals miljoner människor. Kvinnan är förtrampad i många länder – ibland på det mest grymma sätt, såsom genom påbjuden eller sedvanlig omskärkelse. Religiös förföljelse tvingar tusentals i landsflykt och för t. o. m. många grupper av människor till avrättningsplatsen. Tortyr, våld och förtryck finns runt omkring oss. Och politiska rättigheter i den mening vi lägger i dessa ord saknas i majoriteten av stater och för flertalet människor i världen.

Men detta är ej heller någon ursäkt för apartheidpolitiken och för Sydafrika. Däremot kan det vara skäl för oss att icke ge näring åt den missuppfattning som kan finnas – att Sydafrika är det enda land där mänskliga rättigheter kränkts. Det kan också vara skäl att erinra sig att de vita kom till landet den 6 april 1652, för mer än 300 år sedan, alltså före den nuvarande svarta majoriteten. Det är också sant att de vita i Sydafrika – till skillnad från exempelvis fransmännen i Algeriet – icke har något eget land att ta sin tillflykt till.

Men detta är fortfarande ingen ursäkt för apartheidpolitiken i Sydafrika, ett land som genom denna politik framstår som ett hårt och brutalt klassamhälle. Den politiken står i klar strid med den i FN-stadgan inskrivna respekten för människan utan hänsyn till ras, som Björn Molin sade. Den är också dömd att försvinna, och Sverige har givetvis, liksom varje annan FN-medlem, rätt och plikt att reagera mot den.

Vad skulle då kunna vara ett svenskt program i detta avseende?

För det första – och självfallet – att till punkt och pricka följa FN-besluten i säkerhetsrådet om Sydafrika. Så sker också. Det enda beslut som rådet fattat gäller vapenembargot, och detta har iakttagits av Sverige till alla delar.

För det andra att inför säkerhetsrådet arbeta för att FN ökar det gemensamma trycket mot den sydafrikanska regimen. Detta har skett. Sverige har sedan många år drivit fram egna resolutioner, i vilka säkerhetsrådet uppmanats överväga åtgärder för att få slut på utländska nyinvesteringar i och finansiella lån till Sydafrika. Sverige har talat härför inför säkerhetsrådet, men hittills utan reaktion från rådet.

För det tredje att tillsammans med övriga nordiska länder ta initiativ för att studera möjligheterna att vidga FN-sanktionerna även på annat sätt.

För det fjärde att genom stöd åt frontstaterna lindra deras ekonomiska svårigheter i samband med närheten till Sydafrika och hjälpa flyktingar. Detta har skett genom Sveriges varje år ökade anslag till sådant stöd.

För det femte att genom information och världsvid upplysning öka intresset i världen för problemen i Sydafrika.

Däremot anser moderata samlingspartiet icke att det finns skäl för Sverige att för egen del tillämpa bilaterala sanktioner, vilket skedde i och med fjolårets beslut om särskild lagstiftning mot Sydafrika utöver den gällande allmänna sanktionslagstiftningen. Denna allmänna lagstiftning bygger på

hittills gällande huvudprincip - att Sverige endast skall delta i sanktioner som beslutats eller rekommenderats av säkerhetsrådet. Som framgår av det till utskottsbetänkandet fogade särskilda yttrandet från moderat håll anser vi ensidiga svenska aktioner vara olämpliga även ur vår egen synpunkt. Vår lagstiftning har före fjolårets beslut utformats för multilaterala - icke bilaterala - sanktioner. Enligt vad dåvarande utrikesministern Östen Undén uttalade i samband med vår anslutning till FN fästes i Sverige en avgörande roll vid röstningsregeln om vetorätt för stormakterna, som gjorde rådets beslut beroende av stormakternas enhällighet i rådet. Därmed skulle Sverige kunna undvika att mot sin vilja dras in i konflikten mellan stormakterna. Påtryckningar utifrån om att Sverige skulle delta i sanktioner som rekommenderas, utan stöd i säkerhetsrådet, av en stat eller en grupp av stater kan under hänvisning till våra principiella ståndpunkter avvisas. Att fjolårsbeslutet stred mot denna fastställda princip har icke förnekats av någon. Den erkändes i fjol av dåvarande departementschefen i hans proposition, och han motiverade sitt avsteg från principen med att situationen i Sydafrika var unik. Följden av avsteget har redan visat sig. Sverige har anmodats att i någon form ansluta sig till sanktioner riktade mot vissa länder, sanktioner som icke har stöd i något beslut eller någon rekommendation av säkerhetsrådet. Förenta staterna har salunda nyligen under hand begärt att Sverige skulle delta i sanktioner mot Iran till följd av deras, mot alla folkrättsliga regler, kvarhållande av gisslan, vilket två gånger fördömts av internationella domstolen i Haag. När Sverige avböjt detta under motivering att svenska sanktioner skall ha stöd i beslut eller rekommendation av säkerhetsrådet överraskar det icke att denna ståndpunkt föranlett utländska erinringar om att Sverige redan genom lagstiftning i fjol hoppat av sin egen huvudprincip. En ståndpunkt i en världsdel, en annan ståndpunkt i en annan.

Här skulle jag vilja säga några ord till herr Lidbom. Herr Lidbom säger att moderaterna i fråga om en viktig utrikespolitisk princip intar en särställning. Nej, det är inte vi som intar en särställning, vi håller på huvudprincipen. Det är andra som intar en särställning och vill gå ifrån principen i detta fall.

Att Sverige, samtidigt som man begär beslut av säkerhetsrådet - det har vi gjort - på egen hand vidtar sanktioner kan alltså skapa prejudikat. Nästa gång kan mäktiga makter eller maktgrupperingar kräva sanktioner i andra politiska riktningar, som t. ex. i fråga om Israel. Sveriges ställning hade då varit starkare om vi icke uppgivit vår princip utan i stället verkat inom FN-systemet.

Därtill kommer, herr talman, att sanktioner utan stöd av stormakterna blir föga effektiva. Redan Alva Myrdal framhöll detta när hon för några år sedan ledde den s. k. Hækkerupkommittén. Vad värre är: svenska enskilda åtgärder kan också sägas vittna om vår bristande tilltro till FN-maskineriet. Vår strävan att sätta våra egna synpunkter före de gemensamma i FN och att härför åberopa beslut inom generalförsamlingen i FN är knappast meningsfull. Generalförsamlingens resolutioner har varit många och märkliga under årens lopp: att följa dem alla skulle varit helt otänkbart. Det skulle vara

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

intressant att göra en studie av hur många sådana resolutioner som Sverige icke kunnat ansluta sig till eller måst ta avstånd från, t. ex. därför att genom dessa rekommenderats militära åtgärder eller uteslutning av enskilda medlemsstater från FN.

I det utskottsbetänkande som vi nu diskuterar rekommenderas en genomgång av tillämpningen av lagen om investeringsförbud i Sydafrika. Även om nu endast ett dispensärende avgjorts och endast ett år gått sedan lagen beslutades kan en sådan genomgång vara försvarbar. I det här sammanhanget bör man också observera den i en moderatmotion framförda synpunkten att för bagatellärenden, t. ex. inköp av en bil, hela dispensmaskineriet knappast bör sättas i gång.

Den andra rekommendationen från utskottet rör en kartläggning av möjligheterna att på angivet sätt vidga de egna sanktionerna. Den står vi däremot en smula främmande inför. Detta följer redan av vår reservation förra året, denna gång framförd i vårt särskilda yttrande, som jag nu gör mig till talesman för – jag talar alltså icke för utskottet, om någon kunnat tro det.

Tanken på förbud mot teknologiöverföring torde möta svårigheter redan på grundval av den omöjliga uppgiften för lagstiftaren att hindra export av idéer och tankar. Patent och licenser kan stoppas, men däremot inte intellektuell verksamhet i övrigt.

Från vår sida vill vi också betona att vi ogärna ser, särskilt på internationellt plan, inskränkningar i kommunikationerna. Sådana inskränkningar drabbar ju även personer som utan ansvar för den förda politiken verkar i ett land, t. ex. missionärer och deras familjer. De utgör dessutom ett hinder för den internationella nyhetsförmedlingen. Hur skall journalister kunna arbeta utan biljetter eller telekommunikationer? Hur skulle information om förhållandena i ett land och utvecklingen i detsamma då kunna erhållas?

Herr talman! Under 1700-talet hävdade en del filosofer att de levde i den bästa av världar. Andra tänkare som Voltaire gick till storms mot denna tanke genom att peka på händelser som jordbävningen i Lissabon 1755 och på förtryck i olika former mot kvinnor, soldater och andra, på våldsdåd i allmänhet och på slavhandel. Vår generation har andra och ännu fruktansvärdare exempel på ofattbar brutalitet gentemot raser, som under andra världskriget, och på omänsklig terror mot politiskt och religiöst oliktankande. Förvisso lever vi icke i den bästa av världar, när – som Brandtrapporten visar – 800 miljoner människor i dag måste räknas till de fattiga, till de erbarmligt fattiga. Men låt oss arbeta på att söka avhjälpa grymhet, förtryck och elände var vi än möter desamma, och låt oss verka på ett sätt som väcker respekt och icke i längden skadar vår ställning och tilltron till vår ställning som alliansfri neutral stat. Det är föga rekommendabelt att tillämpa en princip i ett väderstreck och en annan i ett annat, som jag nyss nämnde. Det kan icke vara till gagn för vår neutralitet och alliansfrihet på lång sikt. Och denna alliansfrihet och neutralitet vill vi ju slå vakt om.

I detta anförande instämde Erik Olsson (m).

CARL LIDBOM (s) replik:

Herr talman! Allan Hernelius påminde om att vi har haft många debatter om Sydafrika i den svenska riksdagen. Om jag förstått honom rätt menar han att vi i Sverige har ett något snett perspektiv på världen och att vi överbetonar södra Afrika och problemen där. Han påminde om att det ju Gud bevars finns andra ting som vi har anledning att intressera oss för - spänningen mellan supermakterna, Afghanistankrisen, Mellersta Östern-krisen i vidsträckt mening kombinerad med oljekrisen i västvärlden.

Ja, det är förvisso sant, Allan Hernelius, att det finns andra konflikter som kanske betyder mer för världsfreden och säkerheten än, i nuet, Sydafrika gör. Men jag tycker för min del att det snarare är så här, att när nu andra börjar vända bort intresset från Sydafrika därför att Afghanistankrisen, Iranrevolutionen, gisslanaffären och Mellersta Östern-frågan fångar hela intresset och när därför så att säga minskad uppmärksamhet på Sydafrika också innebär att trycket på Sydafrika kan lätta, är det av särskild vikt att vi visar att vårt engagemang i södra Afrikas frigörelse kvarstår med oförminskad kraft. Jag tycker att det är värdefullt att den svenska riksdagen ägnar den här frågan ett ingående intresse.

Men i sak, herr Hernelius, säger ni att moderaterna inte har någon särställning, utan att det är de andra partierna i riksdagen som har en särställning när det gäller frågan om Sveriges politik beträffande sanktioner. Ni säger att ni moderater ensamma håller på den principen att vi bara skall tillgripa sanktioner efter rekommendationer och beslut av säkerhetsrådet. Detta är en lek med ord. Vi är ense så till vida att moderaterna står ensamma om sin uppfattning. Alla övriga partier anser att Sydafrika är ett så motbjudande särfall att ensidiga svenska åtgärder är motiverade, trots att vi annars håller på den princip som Allan Hernelius refererar till.

Det är alltid intressant att lyssna på vad Allan Hernelius har för argument, när han bygger upp detta att man absolut inte får göra något undantag från denna heliga princip att det bara är säkerhetsrådet som skall bestämma över sanktionerna. Det kryper fram att vi får så svårt att stå emot påtryckningar. Allan Hernelius tar som exempel Israel och säger: Tänk om arabländerna vill bojkotta Israel eller vidta sanktionsåtgärder mot Israel och sätter tryck på Sverige! Har vi gjort ett undantag i Sydafrikafallet och ställt upp utan beslut av säkerhetsrådet, kommer det kanske några oljestater som vi är beroende av och säger till oss: Nu får ni ställa upp mot Israel också, för ni har ju inga principer på det här området. Jag tror att det här är en våldsamt överskattning av betydelsen av det svenska undantaget. Och framför allt är det en sorglig uppfattning om vilka ynkryggar som normalt skall sitta i en svensk regering och hur de skall agera när de blir utsatta för påtryckningar utifrån. Jag tror att ni bygger era farhågor på lösan sand, därför att det passar den inställning som ni av andra skäl har.

OSWALD SÖDEROVIST (vpk) replik:

Herr talman! Jag uppfattade Allan Hernelius anförande som ett enda långt försök till bortförklaring när det gäller sakfrågan i den här debatten.

Nr 153

Tisdagen den
27 maj 1980

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

Tisdagen den
27 maj 1980

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

Vi diskuterar och debatterar självfallet inte Sydafrika för att det är oerhört viktigt från svensk *säkerhetspolitisk* synpunkt. Det behövs inga långa utläggningar om Sveriges säkerhetspolitik, riskerna i vår omvärld, olika krishärdar i världen, för att kunna debattera Sydafrika. Här handlar det framför allt om ett flagrant och oerhört brott mot principer som slagits fast internationellt. Sydafrika är ett särfall bland staterna i världen. Det sade Allan Hernelius själv i nästa andetag. Ändå försöker han blanda bort korten genom långa utläggningar om svensk säkerhetspolitik och sådana saker. Det är inte det det handlar om!

Sedan kan man också ifrågasätta Allan Hernelius historieskrivning på en del punkter, t. ex. när boerna kom till Sydafrika och sådana saker, som vi hört till leda från det hållet. Jag trodde inte jag skulle få höra någon i den svenska riksdagen ta upp de argumenten.

Sydafrika är alltså inte speciellt, enligt Allan Hernelius och moderaterna. Det finns enligt deras mening ingen anledning att göra några avsteg från de principer som det här har talats så mycket om.

Det är inte så mycket en fråga om principer som en fråga om värderingar. Allan Hernelius och moderaterna värderar inte förtrycket i Sydafrika som så särskilt allvarligt. Man ställer upp med några deklarationer, men när det gäller att aktivt bekämpa det och vidta konkreta åtgärder vill man inte vara med – då är det bekvämt att krypa bakom principer och hävda att man inte kan göra avsteg från dem.

Om man erkänner att förtrycket i Sydafrika är speciellt kan det vara motiverat att göra ett avsteg från dessa principer, som inte heller vi andra vill "spola". Principer är naturligtvis bra, men de blir en belastning om de hindrar aktivitet i stora och viktiga frågor, som i det här fallet. Då bör man kunna värdera saken och göra de avsteg som behövs. Men värderar man inte förtrycket som speciellt hårt kommer saken naturligtvis i ett annat läge. Men då skall man säga det också, och inte göra undanflykter.

BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! Utrikesutskottets betänkande är enhälligt och utmynnar i att vi skall be regeringen att pröva möjligheterna att gå vidare med ytterligare åtgärder som kan förstärka investeringsförbudslagen. Jag vill därför bara göra en liten kommentar till Allan Hernelius, och det är att vi ju inte vidtar bilaterala sanktionsåtgärder därför att andra kräver det av oss. Vi gör det, därför att vi själva anser rasåtskillnadspolitik i Sydafrika så särpräglad och unik att den motiverar ett avsteg från huvudprincipen om internationellt beslutade sanktioner. Det är alltså bara i den meningen som dagens och fjolårets beslut kan sägas vara prejudicerande.

ALLAN HERNELIUS (m) replik:

Herr talman! Herr Molin har alldeles rätt när han nu påstår att Sverige icke gör detta avsteg från sina principer därför att andra kräver det. Vi gör det av fri vilja. Men det hindrar inte att samma krav på avsteg från principer kan ställas senare från annat håll, och då blir läget ett annat. Då har vi givit upp

fältet.

Man kan visserligen tycka som Oswald Söderqvist om principer: de är bra att ha men man skall inte vara bunden av dem – det var ungefär vad han sade nyss. De får inte hindra aktivitet i betydelsefulla frågor. Men ett resonemang på det planet vill jag inte föra.

Sedan sade herr Lidbom att det var en lek med ord som jag bedrev när jag talade om att vi går ifrån en princip. Jag vet inte om det är en lek med ord när man hör från utrikesdepartementet – dag efter dag, gång efter gång, senast förra veckan igen – att vår svenska princip är att icke delta i andra sanktioner än dem som föranleds av beslut eller rekommendation av säkerhetsrådet och samtidigt faller ett förord för detta avsteg utan en tanke på principen. Då är det någonting som inte stämmer, då går det inte ihop. Man kan säga som herr Lidbom att argumentationen är en lek med ord, men jag undrar vem som leker.

Jag förstod att herr Lidbom skulle bli särskilt upprörd när jag nämnde Israel, eftersom han har sina speciella synpunkter i det sammanhanget som han icke har dolt för denna kammare. Naturligtvis blev han extra exalterad därvid, men det är en sak för sig och berör inte principen.

För herr Söderqvist vill jag peka på att moderata samlingspartiet har stått bakom alla regeringens initiativ i FN i fråga om multilaterala sanktioner. Något ointresse för det sydafrikanska läget kan vi alltså inte sägas ha, men vi vill välja att gå den enligt vår mening rätta vägen, nämligen att gå via världsorganisationen, via FN, och icke på egen hand.

CARL LIDBOM (s) replik:

Herr talman! Mina åsikter i den israeliska-arabiska konflikten får vi diskutera en annan gång. Allan Hernelius. Det lönar sig icke mycket att antyda vad jag förmodas ha för åsikter i den frågan här i dag. I sak stämmer min uppfattning f. ö. med vad en förkrossande majoritet i Sveriges riksdag anser. Möjligen intar Allan Hernelius också där en särställning, men det får vi alltså diskutera vid något annat tillfälle.

Låt mig ändå på ett sätt anknyta till Israel eller till Iran, för att ta ett exempel: jag vill nämligen komma Allan Hernelius argumentation till livs och visa hurdan den egentligen är. Varför är det här avsteget från principen att sanktioner bara skall beslutas av säkerhetsrådet så farligt, varför är detta enstaka undantag så riskabelt? Jo, säger Allan Hernelius, vi får mindre motståndskraft i andra fall där det inte heller finns ett säkerhetsrådsbeslut men där mäktiga stater kräver att vi skall ställa upp på ensidiga sanktioner, tillgripna av en grupp av stater. Om jag förstod Allan Hernelius rätt, var det i det sammanhanget han nämnde Israel.

Tänk, om arabstaterna vill ha sanktioner mot Israel! Då blir det förvisso inget säkerhetsrådsbeslut; om inte annat lägger ju USA in ett veto och förmodligen andra västliga stormakter också. Då skulle vi få så svårt att stå emot trycket att vi skulle delta i arabernas och några andras sanktionsåtgärder mot Israel. För mig är det en fullkomligt främmande tanke att vi någonsin skulle ha en så ynkryggad regering att den skulle fundera på att ge vika för

Nr 153

Tisdagen den
27 maj 1980

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

den typen av påtryckningar. Vi hanterar vår utrikespolitik självständigare än så.

Jag kan inte få i mitt huvud att den svenska regeringens ställning skulle försvagas av att vi här gjort ett undantag beträffande Sydafrika. Nu är också världsoptionen sådan att en förkrossande majoritet av världens stater anser – till skillnad från moderaterna i den svenska riksdagen – att apartheidregimen är ett motbjudande särfall som skall behandlas på ett särskilt sätt, varvid även ensidiga nationella åtgärder är på sin plats.

Om Allan Hernelius hade valt Iran hade jag kommit till samma slutsats. Amerika har ju velat ha sanktioner mot Iran. Man har inte fått igenom dem i säkerhetsrådet, men man har begärt att andra stater skall ställa upp på dem. Om amerikanerna trycker på oss, hänvisar till att vi har gjort ett undantag när det gäller Sydafrika och menar att då kan vi göra ett undantag för Iran också – vad är det för ynkryggad regering som då inte säger: Nej, vi har inte lust att vara med på det amerikanska förslaget. Vi skulle f. ö. vara i gott sällskap med Frankrike, England, Tyskland och en rad andra stater. Vad har det i det sammanhanget för betydelse att Sverige när det gäller Sydafrika ändå har gjort ett litet undantag från en i övrigt hävdad princip? Är den här argumentationen verkligen genomtänkt, Allan Hernelius?

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Allan Hernelius sade att jag var för en principiös linje i den här frågan. Jag vill då bara hänvisa till vad jag sade i mitt första anförande, att det är i två fall som vi från vpk har hävdad att Sverige bör göra sådana här ensidiga aktioner. Det är i Sydafrikafallet och det är i fallet Chile. - Chile är en stat som vi också anser har uppträtt på ett sådant sätt att det är befogat med en sådan här aktion. Om man hävdar detta i två fall, där det finns så flagranta bevis som har framförts här nu från flera håll, behöver inte det betyda att man lämpar hela principen över bord.

Det är alltså ett försök till en falsk beskrivning, när man agerar på det sätt som man här gjort.

Lagen om investeringsförbud, som antogs i fjol, var ett steg i rätt riktning, och det var ett mycket bra steg. Det har väckt allmän internationell uppmärksamhet, det har skapat internationell opinion och det har gett Sverige mycket stor goodwill ute i världen. Det har varit till gagn för Sverige – det har icke varit en belastning.

Detta bör man hålla i minnet, när man talar om de här sakerna, för som Allan Hernelius framställde det hela verkar det som om det skulle belasta Sverige att man intagit denna ståndpunkt. Men det blir då fråga om värderingar, som jag sade tidigare. Det beror på hur man värderar rasistregimen i Sydafrika och hur pass långt man vill sträcka sig i sitt fördömande av den – vilken värderingsgrund man står på. Det är där, Allan Hernelius, som moderaterna inte kan följa de övriga partierna här i riksdagen. Ni hesiterar inför det, för era värderingar är inte sådana att ni tycker att det är så farligt i grund och botten. Det är där skon klämmer.

Sedan säger Allan Hernelius: Vi moderater har minsann ställt upp på alla

resolutioner som antagits i FN om Sydafrika – dessa resolutioner har vi stött. Ja, det skulle bara fattas att ni inte skulle göra det. Men det säger ju ingenting om er verkliga vilja att ställa upp, när det krävs här i den svenska riksdagen att man skall gå vidare med svenska initiativ i frågan. Där ser man ju tydligt att moderaterna tycker att den här frågan inte är så viktig.

ALLAN IERNELIUS (m) replik:

Herr talman! På en punkt vill jag instämma med Carl Lidbom: Vi skall inte diskutera arabstater och Israel här i dag. Jag vill bara tillägga att Carl Lidboms förmodanden om min inställning kanske inte är helt korrekta.

Men i fjol, när vi förde den här debatten, sade Carl Lidbom att min tolkning av FN-stadgan var formell. Jag svarade då att den byggde på Östen Undéns tolkning, och jag tillade att det är ljusårs skillnad mellan Carl Lidboms och Östen Undéns förmåga att tolka FN-stadgan. Jag står för det efter inläggen i dag.

Och jag måste beklaga att herr Lidbom nu övergår till att föra diskussionen på det sättet, att han hävdar att moderaterna skulle försvara apartheidpolitiken, när jag gång på gång i mitt anförande deklarerat att vi är emot den, att vi förordar internationella åtgärder. Vad vi tycker om apartheidpolitiken har vi sagt gång på gång, och trots detta kommer herr Lidbom med det här påståendet. Det är svårt att debattera med en sådan debattör.

Talmannen anmälde att Carl Lidbom anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

MATS HEILSTRÖM (s):

Herr talman! Förtrycket, repressionen i Sydafrika ökar nu i en rad avseenden. Åter skjuter polisen på skolbarn, nu i Bloemfontein.

Den sydafrikanska militären har under lång tid bombat södra Angola, men bombningarna har nu antagit en kontinuitet som gör att man kan tala om ett kontinuerligt krig. Jag har här dokument från Angolas regering – kommunikéer som den har givit ut och som talar om hur bombningarna har gått till. Det är kommunikéer från så gott som var dag, eller i vart fall varje vecka under de senaste månaderna:

Den 17 mars i år: bombardemang av byar.

Den 20 mars: bombardemang.

Likaledes den 20 mars: helikopterbeskjutning.

Den 21 mars: bombardemang av flera områden, i flera regioner.

Den 2 april, den 4 april, den 11 april, den 16 april, den 24 april: bombningar.

Den sista uppgiften jag har i de här dokumenten talar om bombningar och beskjutningar av byar den 28 april, då många människor har dött, många människor har sårats.

Apartheidregimens ökande militära aktivitet och den ökande repressionen i Sydafrika är naturligtvis uttryck för en ökande desperation. Man känner sig från apartheidregimens sida hotad av en dubbel dynamik: en yttre dynamik i

Tisdagen den
27 maj 1980

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

utvecklingen och en inre dynamik.

Den yttre dynamiken har ju sina rötter i att först Angola och Moçambique blev självständiga och fria under 1970-talet och att sedan självständigheten och friheten under mycket värdiga former har kommit till Zimbabwe. Friheten i södra Afrika rycker närmare. Debatten gäller nu Namibia. Och det är klart att detta pressar apartheidregimen mycket hårt – att se att den utveckling som man troligen inte väntade sig förrän mycket långt fram i tiden har kommit snabbare och har en egen dynamik.

Men det finns som sagt också en inre dynamik. Kraven på politiska rättigheter och på människovärde ökar nu påtagligt och utan återvänder. Det är breda manifestationer i städerna, på arbetsplatserna, också på landsbygden. Händelserna i Soweto följdes ju av aktioner på många, många arbetsplatser runt om i Sydafrika. Under senare tid är det kanske framför allt den också internationellt uppmärksammade strejken vid Fords fabriker i Port Elizabeth som varit politiskt viktig och viktig fackligt för dem som arbetar där. ANC i Sydafrika och SWAPO i Namibia finns närvarande i de flesta av de strategiska områdena.

Regeringen svarar på den ökande aktiviteten hos majoriteten av människor med massarresteringar. Man dödar också ledare för majoriteten. Men regeringens massarresteringar leder inte till att de politiska aktiviteterna avtar. Trots att man arresterar strejkledare, trots att man massarresterar människor i olika organisationer och dödar en del, så ökar hela tiden befolkningsmajoritetens krav på människovärde och politiska rättigheter. Och det är detta jag vill beteckna med uttrycket den inre dynamiken. Det är en bred process som är igångsatt och som inte går att hejda.

Det tror jag är en av orsakerna till apartheidregimens ökande desperation – man känner sig klämd mellan den yttre dynamiken i utvecklingen och den inre dynamiken.

Också en del vita protesterar mot olika inslag i systemet. Vita studentgrupper vid olika universitet har deltagit i den breda kampanjen för att Nelson Mandela, ANC-ledaren som sitter fängslad sedan decennier på Robben Island, skall frigges. Kampanjen för att han skall frigges går långt in i den vita befolkningsminoritetens led. En del vita förstår att svart majoritetsstyre i Sydafrika kommer en gång, är en oundviklighet – att apartheidsystemet är dömt. Frågan gäller om majoritetsstyret skall komma genom en förhållandevis fredlig övergång eller genom ett blodigt krig.

Just i detta läge, som jag försökt skildra, är det viktigt att *nu* öka trycket på Sydafrikas regering. Det gäller i första hand naturligtvis de internationella sanktioner som tagits upp i motionerna och som utrikesutskottet diskuterat och ställt sig bakom. Men de bilaterala aktionerna, som diskuterats rätt mycket nu i kammaren, är också viktiga påtryckningar.

Det är viktigt att slå fast att Sydafrikas apartheidregim i detta läge är labil. Situationen i landet är mycket känslig, och regimen är mer utsatt än många föreställer sig. Därför är det viktigt att alla länder strävar efter att vidta bilaterala sanktioner inom ramen för de möjligheter som ges genom internationella åtaganden.

Det svenska investeringsförbudet är inte den enda bilaterala aktion som har genomförts. I Norge har man förbud mot kapitalexport till Sydafrika. I delstaten Nebraska i Förenta staterna har nyligen delstatsrepresentationen – senaten och representanthuset – beslutat om en form av delstatssanktioner mot Sydafrika. Beslutet innebär att de företag som har verksamhet i Sydafrika inte kommer i åtnjutande av delstatliga subventioner och andra förmåner. Det är också ett exempel på den opinion som finns på många håll för att isolera Sydafrika också genom bilaterala aktioner.

Men viktigast just nu av olika typer av aktioner som har genomförts i skilda länder är naturligtvis det som sker i de s. k. frontstaterna, länderna i södra Afrika. De samlades i april till ett viktigt möte i Namibias huvudstad Lusaka och kom där överens om att utforma ett regionalt ekonomiskt program för att göra sig mer oberoende av Sydafrika. Det programmet är konkret; det har som sin viktigaste punkt transportinvesteringar för att så långt som möjligt göra handeln i dessa frontstater oberoende av Sydafrika.

Vi har i utrikesutskottet varit överens om att Sverige skall öka biståndet till frontstaterna – även om vi socialdemokrater har velat ge ett större bistånd till Angola än representanterna för de andra partierna. Men som jag framhöll under biståndsdebatten i april är det viktigt att vi också ger ett generöst svenskt bistånd till frontstaternas regionala samarbetsprojekt.

Från socialdemokratisk sida menar vi att tiden nu är inne för en samlad svensk aktionsplan mot Sydafrika. Vi har i en motion angivit vad vi anser att planen bör omfatta. Motionen i sig har blivit en del i den internationella opinionsbildningen, eftersom FN har tagit initiativ till att trycka motionen som ett FN-dokument. Mycket av motionen har diskuterats tidigare i denna debatt, och jag skall därför inte ta upp tiden med att ytterligare beröra de frågorna, t. ex. frågan om internationella åtaganden för Sverige. Biståndet till befrielseströrelser och frontstater behandlade vi i april.

I fråga om SAS persontrafiklinje till Sydafrika har en lång debatt utspunnit sig, även om ingen av debattörerna fick möjlighet att besvara Björn Molins sista yttrande om att det nu inte finns förutsättningar för en nordisk enighet. Det krävs ju att någon nordisk regering lägger fram ett förslag för att förutsättningar skall finnas för ett beslut om nedläggning av SAS-linjen till Sydafrika.

Det är glädjande att kunna konstatera att enighet har kunnat uppnås i utskottet om de andra delarna av aktionsplanen, särskilt möjligheten att gå vidare och förbjuda även teknologiöverföring. Jag har emellertid svårt att förstå varför inte någon representant för centerpartiet deltar i dagens debatt om Sydafrika. Den debatt som vi för här är dock en del i en internationell opinionsbildning. Jag har inte sett att vare sig Torsten Bengtson, Pär Granstedt eller någon annan av de centerpartister som brukar engagera sig i internationella frågor har velat ta del i denna debatt om Sydafrika. Det är synd, från den synpunkten att det vore bra med en bred manifestation från riksdagen på det område där vi är överens.

Men vad som naturligtvis är viktigare är det moderata särskilda yttrandet, som nu har debatterats en stund. Efter denna debatt mellan Allan Hernelius,

Tisdagen den
27 maj 1980

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

Carl Lidbom, Björn Molin och Oswald Söderqvist är det för mig – och troligen för många andra som har lyssnat till debatten – fullständigt obegripligt varför inte moderata samlingspartiet har reserverat sig. Moderata samlingspartiet står ju faktiskt bakom utskottets krav, som går ut på att nu sätta ett ökat bilateralt tryck på Sydafrika. Ändå har moderaterna i debatten kring det särskilda yttrandet visat att de i verkligheten inte delar denna uppfattning. Man menar att denna uppfattning – om den förs fram till den svenska regeringen genom beslut här i riksdagen – är farlig för Sveriges säkerhet. Hur kan man då låta bli att reservera sig på den punkten?

Jag har bara en förklaring till det, men jag vet inte om den är riktig eller felaktig. Vi hade en bistandsdebatt för en tid sedan, där moderaterna reserverade sig i en viktig principfråga när det gällde biståndspolitiken. De fick då ett mycket klart besked – en åthutning, som man ibland brukar säga – av utrikesministern, som helt klart konstaterade att moderaterna har en politik här i riksdagen och en annan politik i regeringen. Det var möjligen för att undvika sådana kalamiteter som moderaterna denna gång valde att skriva ett särskilt yttrande. Det är i varje fall en brist på logik i agerandet som är förvånande, särskilt som detta rör en fråga som man fäster så stor vikt vid från säkerhetspolitiska utgångspunkter, som Allan Hernelius nämnde.

I övrigt är det värdefullt att vi har nått en så bred enighet kring kravet på att öka trycket på Sydafrika och gå vidare.

Jag skall också säga något om den fråga som vi är överens om att gå vidare med, nämligen att pröva möjligheterna att förbjuda teknologiöverföring från Sverige till Sydafrika. Låt mig återge vad som anförs i en sydafrikansk tidning och som jag tror rätt väl belyser bakgrunden till dessa krav på förbud mot teknologiöverföring.

I Johannesburg Star i februari i år konstateras att Alfa-Laval South Africa har fört fram Sydafrika i förgrunden när det gäller bränsleekonomiforskning genom att skänka – "supply" – en pilotfabrik för produktion av etanol som är värd mer än 100 000 rand till universitetet i Bloemfontein i Oranjestaden.

Professor Lategan, som är chef för mikrobiologidepartementet, säger att den typ av planer som hans departement har eftersökt har varit omöjliga att få tag i någon annanstans i världen. Denna typ av forskning är omöjlig att få tillgång till någon annanstans, säger alltså den sydafrikanske universitetsrepresentanten. Efter förhandlingar har Alfa-Laval särskilt designat detta. Han bedömer det också så att Alfa-Laval har investerat i Sydafrikas forskning inför framtiden genom att för första gången förse Sydafrika med en fabrik av denna typ. Länder som Brasilien och Nya Zeeland producerar redan etanol kommersiellt, och man kommer att vara i kontakt med deras industrier – företag som Sasol och Sentrachem – för att Sydafrika skall kunna få sin plats bland dessa länder.

Representanten för universitetet i Oranjestaden säger vidare att eftersom etanol är en förnyelsebar energikälla var det viktigt för hans departement att arbeta nära med Alfa-Laval för att få framgång på detta område, och det betyder en stimulans för ekonomin och en möjlighet att

skapa jobb för mer än 400 000 människor.

Detta är alltså ett exempel på en typ av teknologiöverföring, där Sydafrika medvetet strävar efter att för framtiden göra sig oberoende av just det slag av sanktioner som Sverige och många andra länder är överens om att söka genomföra i FN. Det är alltså för att man skall kunna kringgå och göra sig oberoende av de framtida internationella sanktioner som skulle kunna bli aktuella om läget skärptes som den här typen av teknologiöverföring är viktigt för Sydafrika. Jag tror att det här exemplet ensamt kan illustrera varför vi har den breda enigheten om att det är väsentligt att gå utöver investeringsförbudet, som givetvis är viktigt i sig, till frågan om teknologiöverföringen.

Men teknologiöverföring är, såsom vi också har sagt i vår motion, ett mycket vitt begrepp. En lagstiftning som är så allmän att den har många kryphål skulle därför verka som ett slag i luften. För att företagen skall veta vad lagstiftningen innebär och för att man över huvud taget skall skapa klarhet är det enligt vår mening viktigt att klart identifiera vilken typ av transaktioner med Sydafrika som i framtiden skall betraktas som illegala. Vi har i det sammanhanget nämnt tre områden som borde omfattas av ett förbud, och de gäller licensgivning, patentförsäljning och industriella samarbetsavtal. Man får därvid med hjälp av den föreslagna kartläggningen pröva vilken väg man bör gå för att så väl som möjligt precisera den typ av aktioner som krävs för att vi skall kunna hindra teknologiöverföring.

Samtliga aktioner i den av oss föreslagna svenska aktionsplanen syftar till att bidra till att ett majoritetsstyre i Sydafrika kan uppnås på fredlig väg, ett majoritetsstyre som är baserat på respekt för mänskliga rättigheter. Alla de påtryckningar vi talar om är till för att varna Sydafrikas apartheidregim för att genom att inte ändra kurs riskera att själv sätta i gång militära konflikter som eskalerar till ett storkrig i södra Afrika och som sedan i sin tur eskalerar vidare till att beröra även andra delar av Afrika liksom också delar av den övriga världen. Sydafrika har ju skaffat sig sin kärnvapenkapacitet just för att kunna föra ett sådant krig, och det är för att förhindra en sådan världskatastrof som aktionsplaner av den typ Sverige utarbetar eller som man utarbetar i andra länder är viktiga.

Jag vill sluta med att knyta an till en internationell solidaritetskonferens som har hållits här i Stockholm under helgen av ett 20-tal internationella och ett 35-tal nationella ungdomsorganisationer. Det var en representation av organisationer som spände över ett mycket brett politiskt fält med deltagare från många olika länder i olika världsdelar. Konferensen, som hade anknytning till FN och dess arbete på det här området, hölls under temat ungdomssolidaritet med folkens kamp i södra Afrika. Den avslutades med att man antog en resolution, vari man bl. a. uttalar att man välkomnar det förslag som nu behandlas av den svenska riksdagen och som innebär att vi skall gå utöver nu gällande lag om förbud mot investeringar i Sydafrika och vidta andra och mera långtgående åtgärder. Vidare vädjar man till Sveriges riksdag att stoppa SAS linjer på Sydafrika och att stoppa teknologitransferering till rasistregimen. Man vädjar till alla andra regeringar att ta liknande steg för att de ekonomiska, teknologiska, politiska, kulturella och handels-

Nr 153

Tisdagen den
27 maj 1980

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

Tisdagen den
27 maj 1980

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

politiska länkarna med apartheidregimen skall brytas och för att apartheid-regimen skall isoleras. Ett brett spektrum av svenska ungdomsorganisationer – Socialdemokratiska ungdomsförbundet, Folkpartiets ungdomsförbund, Centerns ungdomsförbund och många andra – står bakom de här kraven på att man skall förbjuda teknologiöverföring och stoppa SAS flyglinjer på Sydafrika, alltså de frågor vi skall fatta beslut om här i dag.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till den socialdemokratiska reservationen och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

ALLAN HERNELIUS (m) replik:

Herr talman! Mats Hellström hade en del funderingar över varför vi i år inte har avgivit någon reservation utan endast ett särskilt yttrande. Det är ganska enkelt: I följd reserverade vi oss mot att man skulle tillämpa bilaterala sanktioner. När det nu är fråga om att utvidga dessa bilaterala sanktioner, står vår princip kvar och den är framförd i ett särskilt yttrande. Det större inbegriper ju det mindre, vilket är en vanlig regel i juridiken – och det är ju juridik i det här ärendet också.

Sedan hade herr Hellström en märklig synpunkt på varför vi inte skulle ha gjort detta. Det var alltså inget problem. Herr Ullsten skulle ha gett oss en åthutning i biståndsdebatten: moderaterna sades föra en politik i regeringen och en annan utanför regeringen. Vid den tidpunkten bemöttes detta omedelbart av herr Werner. Jag kan bara tillägga, och det stämmer ju med vad herr Werner sade, att i vår biståndspolitik – fastlagd i proposition av den dåvarande biståndsministern Ullsten vilken proposition både utskottet och riksdagen anslöt sig till – ingick som ett betydelsefullt led att vi skall kunna överväga att dra in bistånd vid brott mot mänskliga rättigheter och att angreppskrig måste anses vara en form av ingrepp i de mänskliga rättigheterna.

MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det är ju faktiskt så, att moderaterna i utskottet har skrivit under utskottets förslag. Jag föreställer mig därför att moderaterna här i kammaren inte tänker ställa något annat yrkande på den här punkten än bifall till utskottsförslaget. Detta innebär att moderaterna i utskottet, och gissningsvis moderaterna här i kammaren, finner det angeläget med fortsatta påtryckningarna mot regimen i Sydafrika och att de menar att det finns anledning för Sverige att pröva möjligheterna att gå vidare med sådana åtgärder mot Sydafrika också på det bilaterala området. Om moderaterna i kammaren fullföljer vad de har gjort i utskottet, ställer de sig bakom en politik – för det innebär det – som Allan Hernelius i talarstolen kraftigt har vänt sig emot och t. o. m. har hävdad skulle vara farlig med tanke på Sveriges säkerhetspolitiska situation.

ALLAN HERNELIUS (m) replik:

Herr talman! Jag vill säga att det var väldigt många "om" i herr Hellströms anförande.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Rasförtrycket i Sydafrika är unikt i dagens värld. I Sydafrika har en liten minoritet i fanatisk tro på den egna hudfärgens överlägsenhet skaffat sig all makt, politisk och ekonomisk. Rasförföljelser förekommer på många håll i världen. Det räcker att erinra om hur judar förföljs i kommuniststater och arabländer. Men ingen annanstans har ett samhälle konstruerats så, att det bygger på rasism. I Sydafrika är rasåtskillnaden inskriven i själva grundlagen.

Inte minst i arbetslivet slår raslagarna igenom. Alla bättre arbeten förbehålls de vita. Svarta får svältlöner. Den stora arbetslösheten bland svarta gör att arbetsmiljön endast förbättras på de områden där de vita har arbeten. Svarta och vita får aldrig arbeta sida vid sida, en svart får aldrig vara förman för en vit. Detta gäller också de svenska företag som finns i Sydafrika.

Svarta och vita får inte använda samma toaletter, samma duschar eller äta i samma matsalar. Och detta gäller också de svenska företagen – eller för den personal som tar hand om SAS-planen när de landar i Johannesburg.

För att bevara rasåtskillnaden blir Sydafrika alltmer en polisstat. Den sydafrikanska regeringen har i dagarna presenterat ett lagförslag, som innebär att pressen i fortsättningen inte får rapportera om personer som arresterats som misstänkta för terroristverksamhet – dvs. för motstånd mot raslagarna. Den i Sydafrika tillåtna, vita, oppositionen har liknat de nya lagarna med lagarna i Nazityskland eller Sovjet.

Den proposition om förbud för svenska investeringar i Sydafrika och Namibia som folkpartiregeringen lade fram förra våren och som antogs av riksdagen i slutet av förra riksmötet är principiellt viktig. Den markerar att Sverige är redo att på egen hand vidta sanktioner mot Sydafrika.

Av konservativa kritiker har propositionen karakteriserats som demonstrationspolitik. I någon mån är detta en riktig beskrivning.

Ingen inbillar sig att enskilda svenska investeringförbud får en allvarlig negativ inverkan på Sydafrikas ekonomi. Skälen för beslutet är andra.

Utrikesutskottet deklarerade – när principbeslutet togs 1977 – att ytterligare svenska åtgärder var motiverade av "moraliska skäl" och att svenska företag inte bör "medverka i ett politiskt system som bygger på rasdiskriminering och förtryck av svart arbetskraft".

Huvudprincipen för svensk utrikespolitik och utrikeshandel bör – enligt min mening – vara att vi strävar efter vidgad handel och kontakter också med diktaturregimer. Med handel följer människor och information. En regim som har en omfattande utrikeshandel får i längden svårt att hålla sin egen befolkning i okunnighet. Därför är oftast handel ett effektivt sätt att bekämpa en diktatur. Att Sydafrika är ett undantag från den principen beror inte bara på det unika rasförtrycket utan främst på två andra saker:

Nr 153

Tisdagen den
27 maj 1980

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

Tisdagen den
27 maj 1980

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

För det första har befolkningens representativa organisationer – ANC och SWAPO – vädjat till omvärlden om bojkott.

För det andra tvingas svenska företag i Sydafrika att tillämpa rasåtskillnadspolitiken på ett sätt som inte är moraliskt acceptabelt.

Mot denna bakgrund är det naturligt att se förra årets beslut som ett första steg i riktning mot mer omfattande sanktioner. För folkpartiets del har vårt landsmöte klart uttalat att "svenska ekonomiska förbindelser med Sydafrika utgör ett stöd till det orättfärdiga sydafrikanska samhällssystemet", och folkpartiet uppmanar därför de svenska företagen "att avveckla sina intressen i och förbindelser med Sydafrika". Detta rör alltså alla ekonomiska förbindelser.

Det beslut om investeringsförbud som antogs förra året har i och för sig ett ologiskt element: Av moraliska skäl bör svenska företag inte få investera i Sydafrika. Men moralen hindrar inte att verksamheten fortsätter på samma nivå som i dag. Detta har mycket riktigt lett till problem vid tillämpningen.

Det är självfallet väldigt tillfredsställande för oss motionärer från folkpartiet att vårt krav på en genomgång av tillämpningen av lagen nu bifalls. Utgångspunkten bör ju vara ett mycket restriktivt synsätt på dispensansökningarna. När lagen infördes förra året gavs en möjlighet för de företag som frivilligt anmälde sin avsikt att inte expandera i Sydafrika att få göra nödvändiga ersättningsinvesteringar utan att i förväg få dem godkända av regeringen. Inte ett enda företag ville göra en sådan frivillig deklaration. Det finns därför skäl att utgå från att företagen vill expandera i Sydafrika, och deras dispensansökningar bör mot den bakgrunden granskas noga och bedömas restriktivt.

Det är också tillfredsställande att utskottet tillstyrker vårt motionskrav om att kartlägga möjligheterna till vidgade sanktioner mot Sydafrika. Moderata samlingspartiet reserverade sig förra året i utrikesutskottet och röstade i kammaren emot sanktionslagstiftningen. Nu föreslår utskottet att vi skall undersöka möjligheterna att ytterligare vidga sanktionerna. Uppenbarligen avser moderaterna – om än under knotande – att stödja det förslaget. Jag förutsätter därför att den moderate handelsministern är snabb när det gäller att tillsätta den begärda utredningen.

Allan Hernelius refererade till Voltaires kritik mot föreställningen att vi levde i den bästa av alla världar. Bara genom att peka på ruinerna efter jordbävningen i Lissabon visade han ju att detta inte kunde vara den bästa av världar. Men vad var det som mötte den unge Candide när han i Voltaires bok stod just på ruinerna av Lissabon? Jo, en försäljare som sålde sockerpiller. Men, hjälper sockerpiller mot jordbävningar? frågade Candide. Nej, svarade försäljaren, men har ni något bättre att föreslå?

Jag menar att den här resignationen inför världens ondska nästan alltid har varit ett konservativt kännemärke. Vi anser för vår del att vi alltid måste försöka varje nytt uppslag för att bekämpa ondskan, inte minst i den form som rasdiskrimineringen innebär.

Socialdemokraterna har en reservation som gäller SAS flygningar. I själva

sakfrågan finns det – även om de inte är de största i sammanhanget – goda skäl att försöka stoppa SAS flygningar.

För det första gäller samma moraliska skäl som för andra företags förbindelser med Sydafrika. SAS drar nytta av slavarbetssystemet.

För det andra bedriver SAS en tämligen omfattande godstransport – ca 300 tur- och returflygningar per år enbart med gods.

För det tredje drar SAS i sin konkurrens med flygbolag från de fria afrikanska länderna nytta av att kunna utsträcka turerna till Johannesburg, vilket de andra inte kan.

För det fjärde innebär SAS-flygningarna att de sydafrikanska flygbolagen flyger på Sverige och får en utgångspunkt för att bedriva turistpropaganda.

Dessutom lånar sig SAS självt till ren propaganda för Sydafrika när det i sitt informationsmaterial om Johannesburg beskriver staden utan att nämna den förtryckta svarta befolkningen. Det enda som finns är ett "utflyktsmål" till en svart förort där man utlovar en "intressant inblick i de stadsboende negrernas liv".

Nu är möjligheterna att få till stånd en SAS-bojkott små, på grund av motståndet från de andra nordiska regeringarna, och socialdemokraterna har valt att forma sin reservation till en liten, småttig dechargeanmärkning, vilket gör att det inte finns anledning att stödja dem. Men jag tror att vi flera gånger kan få tillfälle att återkomma till åtgärder för att verkligen få till stånd en SAS-bojkott.

Det i sak viktigaste – det väsentliga – med utrikesutskottets betänkande är att vi nu, för det första, skall granska tillämpningen av investeringsförbudet. För det andra skall vi få en undersökning som förbereder skärpningar av sanktionerna mot Sydafrika. Detta är viktiga steg framåt.

CARL LIDBOM (s) replik:

Herr talman! Jag lyssnade med stort intresse på Olle Wästbergs i Stockholm utmärkta anförande. Allt var charmant ända tills viljan testades. Det är det som är så svårt för folktopisterna här – även för dem som har den mest sympatiska inställningen i denna fråga, som Olle Wästberg. Han hade exakt samma mening som jag om att Sverige bör gå vidare. Olle Wästberg gillar inte SAS flygtrafik på Johannesburg. Den bör man ingripa emot. Och sedan gjorde Olle Wästberg en saltomortal och sade att det socialdemokratiska kravet var formulerat som en futtig dechargeanmärkning, och därför kunde han inte stödja det trots att han i sak delade vår mening.

O ynkedom, o ynkedom! Det är ingen dechargeanmärkning. Vi sysslar inte med det förflutna, vi sysslar med framtiden.

Låt mig då säga till Olle Wästberg att hans partiledare Ola Ullsten, en förträfflig person, har gjort utmärkta insatser mot apartheid. Vi kritiserar inte honom. Men vi talar om framtiden, och vi vill ta ett steg vidare. Vi vill att Ola Ullsten, i linje med många andra utmärkta insatser som han har gjort, verkligen skall ta upp frågan med de danska och norska regeringarna om att lägga ned denna flyglinje. Olle Wästberg delar vår uppfattning i sak, men han

Nr 153

Tisdagen den
27 maj 1980

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

står här och säger att han inte kan biträda den vid voteringen. Om det är så olyckligt – det är kanske fler i denna kammare som någon gång har befunnit sig i en så olycklig situation – så skall han åtminstone säga sanningen: Jag känner mig tvungen att böja mig för partipiskan fastän det är förfärligt obehagligt. Då skall jag respektera hans dilemma – men inte dessa ynkliga förklaringar.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp) replik:

Herr talman! Vi sysslar inte med det förflutna, utan vi sysslar med framtiden, sade Carl Lidbom för någon minut sedan här i talarstolen. Men i den reservation han skrivit under står det: "Det är emellertid uppenbart att den svenska regeringen inte drivit frågan aktivt och försökt få till stånd sådana överläggningar som åsyftas i motionen." Man har haft sådana överläggningar, man har haft kontakter med de övriga nordiska länderna, men nu tycker socialdemokraterna att man inte har gjort det där tillräckligt aktivt. Det är möjligt, men enligt vad jag har hört har man gjort det aktivt. Jag tycker dock inte man har anledning att rikta den historiska kritiken mot regeringen, och det är också detta som gör att det är motiverat för mig att använda uttrycket "småttig dechargeanmärkning". Om Carl Lidbom i sin reservation hade hållit sig till sakfrågan hade vi haft lättare att komma överens. Jag tror att vi är överens i sak om att SAS flygningar i dag stöder apartheidregimen, att de därför bör upphöra och att Sverige bör bidra till att de upphör.

Jag hoppas att vi skall kunna enas om den saken här i kammaren både nu och i framtiden, men som utgångspunkt för ett sådant beslut är den här typen av historisk beskrivning – och det är det som det rör sig om – som Carl Lidbom och socialdemokraterna har i sin reservation dålig.

CARL LIDBOM (s) replik:

Herr talman! Vad Olle Wästberg i Stockholm inbjuds att ta ställning till är vårt yrkande med dess krav på att den svenska regeringen skall ta upp överläggningar med de danska och norska regeringarna i syfte att få till stånd en nedläggning av SAS persontrafiklinje på Johannesburg. I sak är ju Olle Wästberg och jag, enligt vad han säger, totalt överens, men nu försöker han smita undan. Skälet till att han inte tänker rösta för det som vi är totalt ense om och det han med sitt engagemang i Sydafrikafrågan anser vara angeläget är att vi skall ha skrivit någonting i motiveringen till vårt yrkande som är en kritik av folkpartiregeringen. "Glöm då det förflutna", säger han.

I och för sig tycker jag att ni, och tyvärr även Ola Ullsten, har visat att era hjärtan icke är med i den här saken – i varje fall inte Ola Ullstens. Han har den inställningen att en isolerad svensk aktion inte skulle ha någon inverkan på Sydafrikas apartheidpolitik. Det har sagts tidigare i debatten att man inte kan använda den motiveringen, eftersom det i så fall skulle träffa varje svensk ensidig åtgärd: investeringsförbud lika väl som nedläggning av SAS-linjen. Ni får bestämma er för var ni står någonstans. – Men detta är likgiltigt. Den enda fråga som Olle Wästberg nu har att ta ställning till är:

Bejakar ni att Sverige skall försöka få till stånd en nedläggning av SAS-linjen på Johannesburg eller inte? Och då hittar ni på än det ena, än det andra för att finna någon motivering för att ni totalt ger upp er övertygelse för att inte riskera någon voteringsolycka i riksdagen som är förarglig för regeringen.

Men erkänn då: Min övertygelse är denna, men jag måste ändå stödja mitt parti. Sådana situationer kan en riksdagsman hamna i. Då skall jag uttrycka min respekt, men dessa fantastiska turer från Olle Wästberg gör mig besviken. Jag beklagar. Jag trodde att han var en hederligare och mer rakryggad karl än så.

OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp) replik:

Herr talman! Vad är det för dumheter? Först talade jag om att min inställning i sak är att SAS flygningar på Johannesburg bör upphöra men att det hittills inte har gått att få någon sådan överenskommelse till stånd på grund av motstånd från de andra nordiska regeringarna och att jag inte vill rösta på den socialdemokratiska reservationen, eftersom den närmast har karaktären av en dechargeanmärkning.

Då går Carl Lidbom upp och säger: Vi sysslar inte med det förflutna. Jag läser upp vad som står i reservationen, som handlar om det förflutna. Då går han upp och säger: Glöm det förflutna! Ja, men det är faktiskt så att det är en reservation som handlar om det förflutna, och det är därför som jag inte tänker stödja den. Jag stöder saker som är bra och som innehåller en riktig verklighetsbeskrivning. Det är möjligt att vi kan komma överens om det i framtiden och då låta debatten handla om sakfrågan, nämligen om att stoppa SAS flygningar, och inte om historieskrivningen.

Andre vice talmannen anmälde att Carl Lidbom anhängit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

AXEL ANDERSSON (s):

Herr talman! Carl Lidbom och Mats Hellström har utförligt redogjort för socialdemokratiens ståndpunkt när det gäller svenska sanktioner mot Sydafrika. Låt mig därför bara en kort stund ta kammarens tid i anspråk för att summariskt redogöra för de samtal med representanter för befrielseorganisationerna ANC och SWAPO i vilka jag hade tillfälle att delta i Zambias huvudstad Lusaka under förra veckan.

Först den sydafrikanska maktpolitiken gentemot Zambia – Sydafrikas militärt och ekonomiskt svage granne i norr. Under sistlidna vinter utsattes Zambia för upprepade terrorattacker av sydafrikanska militära styrkor, främst mot den livsviktiga järnvägen norrut mot Tanzania. När man förstört den – inkl. rullande materiel – erbjöd sig Sydafrika att hyra ut järnvägsvagnar och lok till Zambia, för att landet i större utsträckning skulle transportera på den södra järnvägen genom Sydafrika och på Sydafrikas villkor. Det är cyniskt i överkant.

Militärt tvingas Zambia hålla hela sin lilla krigsmakt i västra provinsen, där Sydafrika har ansevärd trupper välutrustade elitsoldater förlagda vid

Tisdagen den
27 maj 1980

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

gränsen. När så andan faller på går man över gränsen och demonstrerar sin makt och styrka i terrordåd och angrepp på civilbefolkningen.

Angreppen mot Angola hårdnar alltmer. SWAPO har just nu ca 35 000 flyktingar i Angola. Trots att SWAPO:s läger ligger långt inne i landet hindrar det på intet sätt Sydafrika att vidta militära aktioner mot lägren.

Herr talman! Sydafrika härskar inte enbart med vapenmakt i södra Afrika. Den ekonomiska krigsföringen är minst lika effektiv – detta i kraft av en i området överlägsen ekonomi och industriapparat. Samtliga frontstater är ekonomiskt beroende av Sydafrika.

Herr talman! På min fråga till företrädare för ANC och SWAPO om det svenska investeringsförbudet i Sydafrika svarade båda att man var besviken att inte fler länder följde Sveriges initiativ. Både ANC och SWAPO uttryckte förhoppningen att Sverige skulle gå längre i restriktioner samt att Sverige skulle anstränga sig ytterligare för att i FN få till stånd verkningsfulla sanktioner mot Sydafrika. Eller som ANC:s talesman uttryckte sig:

”Sydafrikas ekonomiska styrka möjliggör apartheid – därför måste denna ekonomiska makt brytas ned om befrielsekampen skall kunna bli framgångsrik. Här kan Sverige och andra frihetsälskande länder ge sitt verkningsfulla bidrag genom att ekonomiskt isolera Sydafrika.”

Herr talman! Det är i den andan som vi socialdemokrater i vår reservation föreslår att vi skall gå ett steg vidare, att Sverige bör lägga ned flygtrafiken på Johannesburg och påverka de nordiska grannarna att gå med på ett sådant förbud. Jag ber att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen.

CARL LIDBOM (s):

Herr talman! När jag inte längre hade någon replik sade Allan Hernelius en del tänkvärda ting som jag tänkte svara på i korthet.

Allan Hernelius påstod att det var jobbigt att debattera med mig därför att jag beskyllde honom för åsikter som han inte hade, att han halvt om halvt skulle försvara apartheidpolitiken. Nej. Allan Hernelius, så illa är det inte. Jag noterar med tillfredsställelse att moderaterna inkl. Allan Hernelius är mot apartheidpolitiken. Jag sade också i mitt inledningsanförande med viss tillfredsställelse att alla inom den svenska riksdagen, inkl. moderaterna, accepterar FN:s isoleringsstrategi, dvs. att man skall försöka få slut på apartheid genom internationella sanktioner.

Vår meningsskiljaktighet gäller en svensk policyfråga – om vi, när säkerhetsrådet är blockerat av stormaktsveto, skall vidta ensidiga åtgärder. Herr Hernelius försöker anförda en rad argument för att det inte går att göra något undantag. De flesta i denna riksdag anser att Sydafrika är ett så motbjudande fall att vi kan göra ett undantag från vår annars tillämpade princip – att icke vidta ensidiga svenska sanktionsåtgärder. Den uppfattningen delar inte Allan Hernelius, som är rädd för varje undantag. Han tror att det försvagar Sveriges ställning. I det sammanhanget har Allan Hernelius tagit olika exempel på påtryckningar som vi kan bli utsatta för i andra situationer. Tänk om arabstaterna begär att vi skall ställa upp på deras

sanktioner mot Israel!

Jag tror inte att dilemmat ligger där. Jag tror inte att någon svensk regering är så uselt svag och inkompetent att den skulle falla undan för sådana påtryckningar. Och jag tror inte att det gör någon skillnad för den svenska regeringens hållfasthet om Sverige har gjort ett undantag beträffande Sydafrika eller inte.

Jag delar uppfattningen att man skall hålla på principerna. Man skall icke göra något annat undantag än detta – inte därför att vi annars blir mottagliga för påtryckningar utan därför att det blir så fruktansvärt svårt att göra avvägningar. Sydafrika är ju dock ett särfall med sin apartheidpolitik. Det har icke motsvarighet någon annanstans. Håller vi oss till det undantaget, så är det klart avgränsat. Men börjar vi ta med andra länder också och säga att även mot dem kan vi tillgripa ensidiga åtgärder därför att vi ogillar deras politik – då vet vi snart inte var vi skall dra gränsen. Skall vi utsätta Argentina för dessa åtgärder, eller Chile? Vilka länder skall vi ta med?

Skillnaden mellan oss, Allan Hernelius, är att jag anser att detta enda undantag inte är farligt, medan Allan Hernelius anser att det är farligt.

Sedan påstår han att jag är väldigt formell i min tolkning av FN-stadgan. Det påståendet är ett spöke som han väcker upp ur en tidigare debatt. Vi har inte talat om tolkningen av FN-stadgan den här gången. Däremot minns jag att Allan Hernelius i andra debatter har förfäktat att ensidiga svenska åtgärder inte skulle stå i överensstämmelse med FN-stadgan, som förutsätter att sanktioner hanteras av säkerhetsrådet. Den tolkningen bestred jag då, och den bestrider jag i dag. FN-stadgan talar om FN:s sanktioner men säger ingenting om vad de enskilda staterna kan göra därutöver. De är inte bundna av internationella avtal. En rad länder – även tunga länder – har i olika sammanhang visat att de anser sig ha rätt att vid sidan av FN:s sanktions-system även vidta ensidiga påtryckningsåtgärder. Det färskaste exemplet är kanske USA:s sanktioner mot Iran; det är också ensidiga åtgärder i politiskt påtryckningssyfte mot en annan stat vid sidan av FN-systemet. Det finns även andra exempel. När det gäller Sydafrika är Sverige f. ö. inte alldeles ensamt med ensidiga åtgärder.

Låt oss reducera meningsskiljaktigheten till vad den är! Och tro inte att jag beskyller Allan Hernelius eller hans partivänner för ståndpunkter som ni inte har! Jag skall tvärtom, om det gläder Allan Hernelius, ge er en eloge i den meningen att jag på ett sätt finner det mycket lättare att debattera med er än med mittenpartierna. Ni har en klar ståndpunkt, en princip, och den följer ni med en viss konsekvens. Ni är emot svenska ensidiga åtgärder, och den principen håller ni på i alla väder. Hos mittenpartierna har jag funnit en viss tendens – att de är för ensidiga åtgärder. De samlade sig – och det är ju bra – när det gällde investeringsförbudslagen. När det gäller att gå vidare är de för ytterligare åtgärder i princip, men när vi kommer med konkreta förslag – nej, då håller nog inte riktigt principen. Man har allsköns skäl för att inte följa med längre. På ett sätt är det lättare, hederligare och rejälare att debattera med er moderater. Jag respekterar er övertygelse även om jag inte delar den.

Det var det lilla, Allan Hernelius, som jag inte hann klara ut förut.

Nr 153

Tisdagen den
27 maj 1980

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

Tisdagen den
27 maj 1980

*Åtgärder mot
Sydafrika m. m.*

ALLAN HERNELIUS (m) replik:

Herr talman! Jag är tacksam för att debatten nu kommer in i ett lugnare hjulspår. Med tillfredsställelse noterar jag att Carl Lidbom nu säger att vi inte har uttalat oss annat än fördömande om apartheidpolitiken. Det är riktigt, och det är bra att Carl Lidbom säger det, även om han därmed dementerar vad han själv – i hastigheten, förmodar jag – råkade låta undfalla sig för en tid sedan.

Sedan var det fråga om tolkning av FN-stadgan. Jag har faktiskt icke den mening Carl Lidbom påstår att jag skulle ha, att ett land icke har rätt till ensidiga åtgärder mot en nation. Det har det absolut. Vi har rätt att avbryta förbindelserna med vilken stat vi vill och ta konsekvenserna av det. Att jämföra Förenta staternas agerande i Iranfrågan med detta är naturligtvis icke tillämpligt, för stormakterna underkastar sig, som herr Lidbom mycket väl vet, inte regler som gäller för oss andra. Quod licet Iovi, non licet bovi. Den regeln gäller inte minst för stormaktspolitiken.

Vi skall inte vidta sanktioner eller sanktionsliknande åtgärder samtidigt som vi begär åtgärder för samma sak inom FN-stadgans ram. Att gå över till enskilda åtgärder om vi inte har framgång där tycker jag är felaktigt och strider mot vår hållning, som den borde vara enligt FN-stadgan.

Carl Lidbom säger också att detta är det enda undantaget och att det aldrig kommer att bli något mer. Vad vet Carl Lidbom om det? Fler krav på undantag kan resas från annat håll. Det är tyvärr inget som säger att politiken i Sydafrika blir en isolerad företeelse i världshistorien, men låt oss hoppas det. Det finns andra konflikter som kan bli lika pressande och där det kanske ligger mer i stormakts intresse att få anslutning från en liten, relativt försvarslös stat. Jag tror också att den svenska regeringen i framtiden, vilken regering som än sitter, skall ha kurage, och jag hoppas på det. Men jag vill inte utesluta situationer där vår ställning hade varit bättre om vi hållit fast vid den princip vi en gång lanserat och som vi säger oss tillämpa i stället för att göra undantag från den i det här fallet.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Centerpartiets inställning till apartheidpolitiken och situationen i Sydafrika är mycket väl känd. Jag kan t. ex. hänvisa till Karin Söders handlande som svensk utrikesminister mellan åren 1976 och 1978. Mot den bakgrunden hade vi inte bedömt det nödvändigt att stå här i talarstolen och upprepa dessa välkända synpunkter från centerpartiets sida. Men eftersom Mats Hellström för en stund sedan ansåg att det skulle försvaga den manifestation mot Sydafrika som den här debatten utgör om inte centern deltar måste jag bekräfta att vi har kvar vår uppfattning när det gäller Sydafrika.

Vi kommer alltså även i fortsättningen att arbeta för en aktiv svensk politik mot Sydafrika och apartheidregimen. Den politiken skall innehålla ett stöd till befrielserörelser och till frontstater. Den skall innehålla påtryckningar mot apartheidregimen i Sydafrika, såväl internationella som svenska.

Låt mig slå fast att det råder en mycket bred uppslutning här i kammaren

kring den aktiva politik gentemot Sydafrika som Sverige för. Jag skulle vilja påstå att det faktum att socialdemokraterna, i sina ansträngningar att verka en gnutta mer radikala i Sydafrikafrågan än övriga, måste reservera sig för att kammaren av regeringen skulle kräva något som redan är gjort för ett par år sedan är det kanske mest påtagliga beviset för att enigheten i denna fråga i själva verket är oerhört stor.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1-3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Gertrud Sigurdson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Mats Hellström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition: -

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkan-
de 27 mom. 4 röstrar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Gertrud Sigurdson
m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Carl Lidbom begärde
rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröst-
ning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 158

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 6-9 och 11-15

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion
1135 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra
propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Oswald Söderqvist
begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkan-
de 27 mom. 6-9 och 11-15 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motion 1135 av Lars Werner m. fl. i
motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Oswald Söderqvist begärde

Nr 153

Tisdagen den
27 maj 1980

Åtgärder mot
Sydafrika m. m.

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 299
Nej - 18

Mom. 10

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Regionalpolitiken (forts.)

Fortsattes överläggningen om arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1979/80:23 och 29.

GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Under torsdagens regionalpolitiska debatt ägnades av naturliga skäl stor del av tiden åt särskilda ekonomiska stödinsatser på skilda orter och i utsatta regioner.

Vi är några moderata motionärer som i motion 1468 tagit upp frågan om utvecklingen på landsbygden och hur man skall kunna undvika behovet av kommande kostsamma ekonomiska samhällsinsatser genom att skapa möjlighet för en naturlig utveckling på landsbygden. Vi menar att det behövs en helhetsbedömning när det gäller att lösa de problem som ganska generellt förekommer beträffande stora delar av landsbygden utanför våra tätorter. Vi har också pekat på att speciella sektorsintressen oftast kan motverka syftet med en positiv utveckling på landsbygden totalt sett.

Förslaget att man inom ramen för ett landsbygdspolitiskt program skulle kunna få fram denna helhetsbedömning avvisas av utskottet. Enligt utskottets uppfattning täcker länsplaneringen in frågor av detta slag. Man anser det bäst att inom ramen för denna gällande ordning aktualisera landsbygdssproblemen generellt.

Som tidigare angetts i debatten pågår arbetet med Länsplanering 80, och jag förväntar mig att utskottet i samband med den slutliga bedömningen av denna planeringsomgång också tar hänsyn till de problem vi pekat på i motionen.

Låt mig dock, herr talman, helt kort beröra några aktuella frågor. Jag börjar med bebyggelseutvecklingen.

Beträffande bebyggelsen ute på landsbygden görs i dag olika bedömningar i kommunerna när det gäller tillkommande bebyggelse, beroende på majoritetens uppfattning i dessa frågor. Många unga barnfamiljer har blivit vägrade byggnadslov och därmed också förvägrats möjligheten att bosätta sig på landet. Samtidigt har man utrett frågor om samhälleliga stödinsatser för att klara normal glesbygdsservice, beroende på ett vikande befolkningsunderlag.

Genom en generösare syn på tillkommande bebyggelse utanför planlagda områden skulle automatiskt problemet med ett nödvändigt befolkningsun-

derlag lösas. Detta skulle i sin tur innebära att t. ex. lanthandeln kunde drivas vidare utan speciellt samhällsstöd, att de mindre skolenheterna kunde bevaras i ökad omfattning och att de sociala kontakterna mellan generationerna bättre skulle kunna upprätthållas. Genom en sådan normal utveckling skulle också behovet av särskilda styrda samhällsinsatser minska på skilda områden.

Det finns vidare anledning understryka att medelåldern på landsbygden är förhållandevis hög. Detta gäller även dem som är verksamma inom lantbruket och skogsbruket. I Jönköpings län, där ca 80 % av jorden brukas i form av familjejordbruk, är medelåldern ca 53 år. Vi står således inför en ganska omfattande generationsväxling inom de areella näringarna, och denna generationsväxling kan få mycket negativa konsekvenser för det agrara kulturlandskapet om inte en yngre generation får möjlighet att på rimliga villkor fortsätta med verksamheten inom jord- och skogsbruket. Därmed kommer också sysselsättningen i stort på landsbygden att påverkas.

I samband med jord- och skogsbruket och de tunga transporter som dessa näringar medför finns det också anledning att peka på vilken regionalpolitisk betydelse vägnätet i glesbygderna har. Trots gjorda satsningar finns det fortfarande omfattande glesbygdsmråden där en låg vägstandard är hämmande för verksamheten och utvecklingen. En bedömning beträffande ytterligare omfördelning av befintliga resurser till förmån för de mindre vägarna skulle här vara på sin plats, sett ur total landsbygdssynpunkt.

Herr talman! Här finns åtskilliga andra exempel, men jag skall inte ytterligare argumentera i sak, utan jag utgår ifrån att frågorna, i enlighet med vad utskottet anfört, kan bedömas inom ramen för kommande länsplanering. Vad jag då främst tänker på är just den helhetsbedömning av landsbygdsfrågorna som vi i motionen efterlyser och som kan förebygga behovet av kommande kostsamma insatser från samhällets sida.

Jag har, herr talman, från denna utgångspunkt inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

ERIC JÖNSSON (s):

Herr talman! Det har sagts tidigare i den debatt beträffande arbetsmarknadsutskottets betänkanden nr 23 och 29 som nu är i gång igen att vi när vi i riksdagen behandlar regionalpolitiken och den regionala utvecklingen ges tillfälle att lufta de lokala bekymren. Sådana har vi ju litet till mans, och det är sannerligen inte små problem vi har att brottas med när det gäller utveckling och sysselsättning i de olika regionerna.

I arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 23 behandlas motion nr 735 som har inlämnats av de socialdemokratiska riksdagsledamöterna från Malmö. Syftet med motionen är att åstadkomma insatser för att främja sysselsättningen och näringslivets utveckling i Malmöregionen.

Det är sant att Malmöregionen under 1960-talet hade en kraftig expansion, och den har på något sätt legat oss i fatet när vi nu under rätt många år har försökt att uppmärksamma det övriga Sverige på våra problem. Det är väl

egentligen först under senare tid som vi har fått ett visst gehör för att våra problem i Malmöregionen är bekymmersamma.

Vi har f. n. nära 4 000 arbetslösa i Malmö, och jag tycker att utskottet är väl optimistiskt när det i sitt betänkande konstaterar att arbetsmarknadsläget har ljusnat i Malmöhus län under de senaste månaderna. Tvärtom är det mycket mörka moln som drar fram mot Malmö och Landskrona. Om regeringens proposition beträffande varven går igenom, innebär det att 1 800 arbetare och tjänstemän på Kockums Varv avskedas. Men inte nog med det: i praktiken betyder varvspropositionen att varvet förr eller senare tvingas lägga ned sin verksamhet. Därför ställer jag min förhoppning till att de borgerliga riksdagsledamöterna från Malmö verkligen ställer upp för Kockums Varv den 5 juni, så att varvet får resurser och kan fortleva – annars blir det nära nog katastrof för Malmö.

Utskottet har, när det talar om att arbetsmarknadsläget i Malmöhus län har ljusnat, som intäkt för detta tagit att antalet lediga platser f. n. är större än antalet kvarstående arbetslösa. Utskottet säger bl. a. att det råder brist på verkstadsarbetare. Uttalandet är i viss mån riktigt när det gäller hela Malmöhus län, men för Malmös vidkommande förhåller det sig något annorlunda. Jag vill gärna nämna att i mars månad fanns i Malmö mer än dubbelt så många sökande som lediga platser inom tillverkningsindustrin.

Det är också vanskligt att göra jämförelser mellan antalet lediga platser och antalet arbetslösa, därför att i realiteten är bilden något mera komplicerad. I varje redovisad yrkeskategori finns det ju flera olika kompetensområden. En arbetslös verkstadsarbetare t. ex. kan därför ha svårt att finna ett passande arbete bland de lediga platserna i den gruppen.

En statistisk uppgift som klart visar tillbakagången i Malmö är att antalet sysselsatta i industrin under 1970-talet har minskat med inte mindre än 19 %. Och får jag för att ytterligare bestyrka Malmös sysselsättningsbesvärligheter redovisa en uppgift som kanske kan ha ett visst intresse:

Värmland har ett mycket besvärligt arbetsmarknadsläge – därom är vi alla överens – och det föreslås därför att regeringen skall få bemyndigande att ur förslagsanslaget Regionalpolitiskt stöd disponera 12 miljoner för att främja den industriella verksamheten i Värmlands län. Jag tycker att förslaget är riktigt, och jag stöder den socialdemokratiska reservationen 4 vid betänkande nr 23, vilken utöver de nämnda insatserna innebär ytterligare insatser i Värmlands län.

Men jag kan ändå inte låta bli att nämna att då jag har studerat arbetsmarknadsutskottets utmärkta tabeller i bil. 2 vid det nyssnämnda betänkandet har jag funnit att arbetslösheten för Värmlands län, i genomsnitt för hela länet, 1979 var 3,1 %. För Malmö redovisas i arbetsmarknadsutskottets betänkande att arbetslösheten i Malmö 1979 var densamma som för Värmlands län – 3,1 %. Naturligtvis haltar jämförelsen, men jag vill ändå säga att för den som är arbetslös i Malmö år efter år känns det lika ohyggligt som för den som är arbetslös och bor i någon annan del av landet.

Det är därför som vi motionärer menar att det är nödvändigt med kraftfulla åtgärder för att komma till rätta med sysselsättningsproblemen i Malmöområdet. Vi tror att förslag till sysselsättningspolitiska program för detta område måste utarbetas snarast. Det behövs en teknisk och ekonomisk kartläggning av möjligheten att stimulera och utveckla industriellt samarbete mellan företag i Malmöområdets tre största industribranscher – verkstad, kemi och livsmedel.

En sådan sysselsättningsplanering bör också bl. a. ta sikte på en samordnad utbildning, kunskapsspridning och forskning kring industrins marknadskontakter och marknadsutveckling i EG:s norra marknadsområde.

Malmö ligger ju nära kontinenten, och vi tror att ett speciellt intresse bör ägnas åt att Malmö får möjligheter att utveckla de unika fördelar som finns när det gäller de stora exportmarknaderna på kontinenten. Jag tror att detta skulle komma hela landet till godo genom en ökad export.

Men nu är det tydligen på det sättet att utskottet är ganska kallhamrat när det gäller statlig medverkan till utvecklingen i Malmöregionen. Utskottet menar att det är länsstyrelsens uppgift att klara planeringen. För min del tror jag emellertid att det krävs en ordentlig samordning av statliga, regionala och kommunala insatser för att på ett riktigt sätt och så snabbt som möjligt utveckla regionen. Men låt så vara – jag har i dag inget yrkande.

Motionen får ses som ett försök att vinna förståelse för våra besvärigheter i Malmöregionen. Denna gång har vi inte vunnit något uttalat stöd från arbetsmarknadsutskottet för våra idéer. Jag kan därför inte utesluta att vi återkommer med motioner och förslag till åtgärder i sysselsättningsfrämjande syfte framöver. Just nu finns väl ingen annan möjlighet än att sätta förhoppningarna till länsstyrelsen och vänta och se vad den förmår när det gäller att åstadkomma en åtgärdsinriktad länsplanering för Malmöhus län.

I detta anförande instämde Lars-Erik Lövdén (s).

ERIC HOLMQVIST (s):

Herr talman! I den motion, nr 1465, som undertecknats av samtliga socialdemokratiska riksdagsledamöter från Skåne, yrkas bl. a. på en särskild näringspolitisk kommitté för Skåne, med länsvisa arbetsgrupper. Vi har i motionen beskrivit problemen inom de två Skånelänens näringsliv, och jag skall inte nu upprepa vad som sagts i motionen.

Men låt mig erinra om att den snabba tillväxt som under 1950- och 1960-talen kännetecknade särskilt Malmöhus län inte numera är för handen. Befolkningstillväxten har under 1970-talet endast svarat emot landets genomsnittliga befolkningstillväxt. Skåne kan man alltså säga är ett Sverige i miniatyr – även i så måtto att det bakom genomsnittet finns områden som stagnerat eller gått tillbaka och där regionalpolitiska åtgärder är väl motiverade.

Arbetslösheten ligger – om jag alltjämt håller mig till Malmöhus län – mer

Tisdagen den
27 maj 1980

Regionalpolitiken

än 15 % över landets genomsnitt och har faktiskt gjort det under de senaste tre fyra åren. Ungdomsarbetslösheten har sin motsvarighet endast i ett fåtal andra län. 4-5 % av de unga går utan jobb månad efter månad. De förlorar tron på sig själva och också på det samhälle som de växt upp i.

Som framgår av det intressanta materialet i utskottsbetänkandet är emellertid arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet för arbetsmarknadsutbildning mycket ringa i Skåne. Av befolkningen mellan 16 och 64 år är i Malmöhus län bara 0,3 % och i Kristianstads län 0,4 % i arbetsmarknadsutbildning. Det är faktiskt bara Stockholm – som har en mycket lägre arbetslöshetssiffra för ungdomen – som har ett tal som är jämförligt eller t. o. m. något lägre än det som gäller för Malmöhus län.

Med hänsyn särskilt till den stora ungdomsarbetslösheten är det nödvändigt att denna utbildning utvidgas i Skåne.

Som vi alla känner till – och som också Eric Jönsson nyligen har erinrat om – står vi i Skåne inför fortsatta svåra påfrestningar. Flera industrier har varslat om personalinskränkningar, och de två stora varven står inför nedläggningshot resp. stark reducering av personalen. Tusentals varvsarbetare i Malmö och Landskrona har redan fått lämna sina jobb. Och även om nu Öresundsvarvet kan räddas – vilket jag tror att alla människor i Skåne önskar och hoppas – blir det ändå, det skall vi komma ihåg, 2 000–2 500 som under den närmaste tiden får sluta sina arbeten.

Även andra näringar dras med problem, men jag skall nöja mig med att konstatera att arbetsmarknaden i Skåne, som redan är svag, kommer att bli ännu sämre framöver – tyvärr. Jag skall i stället här ta upp en principiell fråga som jag tycker det är ganska angeläget att få belyst.

På sina håll hävdas det att det skulle vara ofint och föga rekommenderande för en riksdagsman att tala om de bekymmer som finns i hemorten och i den egna valkretsen.

Jag har aldrig förstått den upphöjda filosofi som förutsätter att en riksdagsledamot skall frigöra sig från alla gruppintressen och utplåna intresset för den hygd som vederbörande representerar. Varför har vi i så fall ett valsystem som utgår från att riksdagen skall ha en geografiskt allsidig sammansättning?

Jag har som många av er andra haft tillfälle att läsa tidningar under helgen. En del kommentarer har anknutit till både den regionalpolitiska debatt som vi har haft här och riksdagens arbete över huvud taget under den här sessionen. I söndagens Svenska Dagbladet läste jag en artikel som var skriven av signaturen Mr G. – jag förmodar att det är chefredaktören själv som har hållit i pennan. Den var rubricerad Livet i riksdagen. Chefredaktören konstaterade:

”Somliga riksdagsmän har utmärkt sig mer än andra under den gångna säsongen. Nu senast har två folkpartister utmärkt sig för dåligt omdöme; det är en nästan oslagbar metod för den som vill skaffa sig extra publicitet.”

Nu senast heter det alltså, och man kan därför ganska väl förstå vad redaktören menar. Finns det dåligt omdöme i detta sammanhang, är det sannerligen hos den redaktör som skriver på detta sätt. Jag tror inte att någon

i denna kammare tror att den som fronderar mot sitt parti, som vill bevara jobben för sina kamrater i hemorten, som vill skydda sin kommun från att dö sotsdöden, gör detta uteslutande för att få publicitet och bli uppmärksam-
mad.

Beskyllningen är oförskömmad och därtill en kränkning av den suveränitet som riksdagsledamoten har rätt till i sin utövning av riksdagsmannauppdra-
get. Det finns inte i våra grundlagar någon knäsat partidisciplin eller andra lojaliteter som man skall behöva böja sig för. Och gudskelov för det. Riksdagsmannen har att göra sina egna bedömningar och handla därefter.

Gunnar Fredriksson – den nyss avgångne chefredaktören – behandlade i lördags i Aftonbladet också den sockenpolitik som det har talats om just i anslutning till den regionalpolitiska debatten. Men han hade ett helt annat grepp på frågan. Han skrev:

”Kanske Stockholm också är en by, Sverige också en socken. Fråga mig inte vad Europa består av för särintressen. Liberala ekonomer, utbildade i akademiska bondbyar världen över, kan säkert resa runt – och anklaga de flesta människor för bytänkande, särskilt de vars sysselsättningar hotas.”

Vi som representerar Skåne vill alltså, som Eric Jönsson framhöll, också ha ett ord med i laget liksom andra här i kammaren som representerar sina intressen när vi diskuterar regionalpolitiken.

Vi har i Skåne, som jag redan har nämnt, en alldeles för liten andel av arbetsmarknadsutbildningen. Det är vår förhoppning att de ansvariga observerar detta förhållande och rättar till det. Även om vi får en mjukare behandling av varvspropositionen än regeringen önskar, kommer vi i Skåne att ställas inför problem att omskola en stor del av arbetskraften. Det kommer att medföra större problem än vi någonsin har haft. Tusentals människor i Malmö, Landskrona och många andra kommuner kommer att förlora sina jobb. De regionalpolitiska stödätgårderna för dessa människor, som inte vill någonting annat än att få jobba och försörja sig, måste också bli beslutsumma och resoluta för att problemen skall kunna bemästras.

Herr talman! Jag har liksom Eric Jönsson velat erinra om de aktuella arbetsmarknadspolitiska problemen i Skåne, men jag har inget yrkande att ställa.

I detta anförande instämde Hugo Bengtsson, Bengt Silfverstrand och Egon Jacobsson (alla s).

OVE KARLSSON (s):

Herr talman! I arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 23 behandlas två motioner, 1979/80:985 av mig själv och ytterligare några socialdemokrater samt 1979/80:1847 av Marianne Stålberg m. fl. socialdemokrater. Vi begär i motion 985, där mitt namn står först, en ändring i förordningen om regionalpolitiskt stöd, SFS 1979:632 och 812 12 §, så att kommuner i stödområde 5 och 6 har möjligheter att bygga industrilokaler för uthyrning om högst 1 500 m² med statsbidrag på 55 resp. 70 %, även om kontrakt på

uthyrning saknas. Motion 1847 innehåller i princip samma yrkande när det gäller stödområde 6.

Den 8 juni 1979 fattade riksdagen beslut om regionalpolitiskt stöd. Beslutet avsåg, som jag ser det, att öka möjligheterna för näringslivet i de delar av vårt land där detta har haft svårigheter att utvecklas. De nya formerna för det regionalpolitiska stödet har många förtjänster, men det finns också brister och skönhetsfläckar som det med mycket begränsade insatser från statens sida skulle kunna gå att rätta till. En sådan sak är det som aktualiserats i de angivna motionerna, nämligen stödet till byggande av kommunägda industrilokaler.

Enligt de nu gällande författningarna, SFS 1979:632 och 812 12 §, kan till kommuner i stödområdena 4, 5 och 6 utgå stöd i form av avskrivningslån för byggande av mindre industrilokaler på mindre orter. Denna möjlighet är emellertid begränsad av några faktorer, som enligt mitt sätt att se på ett mycket olyckligt sätt begränsar möjligheterna att utnyttja stödet. En av dessa faktorer är kravet på att det skall finnas hyresgäster. I princip skall kontrakt vara tecknat, och hyresgästen skall inte ha möjlighet att själv bygga.

I dagens läge innebär detta krav det allvarligaste hindret för byggande av kommunala industrilokaler, och därigenom får det en starkt begränsande effekt på möjligheterna att utnyttja stödformen. För åtminstone stödområdena 5 och 6, dvs. det inre stödområdet, borde dessa krav helt slopas.

Bakgrunden till detta är att beslutsgången för ett ärende som gäller byggande av industrihus med statligt stöd i dag är så lång, att det krävs ett ordentligt förutseende och tålamod hos den företagare som vill flytta in i en sådan lokal, samtidigt som möjligheterna att skapa fler arbetstillfällen i de svårast utsatta områdena ofta är avhängiga av möjligheterna att snabbt ställa lokaler till förfogande.

För att inget missbruk skall uppstå genom en uppluckring av bestämmelserna har vi motionärer begränsat oss till att föreslå att kommun skall få bygga lokaler om högst 1 500 m² outhyrd yta.

Utskottet besvarar motionerna genom att uttala att prövningen inte bör vara alltför restriktiv och menar att någon ytterligare åtgärd inte behövs.

Jag hoppas verkligen, herr talman, att detta utskottets uttalande fullföljs på ett sådant sätt att det primära syftet med stödformerna blir "att skapa ökade möjligheter till arbetstillfällen på orter där det ur regionalpolitisk synpunkt är mest angeläget", alltså att det blir fråga om en prövning som är generös och till förmån för kommunerna.

Jag gör en positiv tolkning av utskottets skrivning och förutsätter alltså att de önskemål som framförts av oss motionärer blir tillgodosedda. Mot den bakgrunden nöjer jag mig i dag med vad utskottet anfört men återkommer självfallet, om detta inte ger avsedd effekt.

Som avslutning vill jag framhålla betydelsen av ökade regionalpolitiska insatser för hela Kopparbergs län. Det måste till insatser i flera sammanhang, inte minst inom järn- och stålindustrin, för att minska verkningarna av vad som kommer att hända på gruvorterna.

Herr talman! Jag har för dagen inget yrkande.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

PAUL JANSSON (s):

Herr talman! Kammarens debatter om regionalpolitiken brukar ju bli både långa och mångordiga. Den här debatten blir kanske något av ett rekord, eftersom vi fick avbryta den och ta pingstledigt innan den kunde fullföljas och vi kunde fatta beslut. Under mina år här i riksdagen tror jag inte att det har inträffat tidigare att man har firat pingst mitt uppe i en riksdagsdebatt.

En och annan ledamot av kammaren har tydligen utgått ifrån att beslut i detta ärende skulle fattats i torsdags natt, och följden har bl. a. blivit att vissa tidningar ute i landet har meddelat sin läsekrets att beslutet om arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 23 redan är fattat. Det är naturligtvis otillfredsställande att medborgarna i landet blivit vilseledda på detta sätt.

Inte så sällan kallar man riksdagens regionalpolitiska debatt för Hembygdens dag. Det kan kanske ligga något i detta, men jag vill nog protestera emot att detta uttryck används som något förklenande i sammanhanget och mot att man ger ett intryck av att vi enbart skulle uppträda som bypolitiker som har svårt att se någonting bakom den egna stugknuten. Det är ju ändå på det sättet att riksdagens beslut om riktlinjer för vår regionalpolitik skall utgå från målsättningen att erbjuda människor i olika regioner likvärdiga sysselsättningsmöjligheter. Man skall också kunna erbjuda medborgarna en likvärdig tillgång till social och kommersiell service samt en god miljö. Personligen tror jag att vi skulle dåligt fylla vår uppgift som valda ombud för våra län och regioner, om vi inte tog till vara möjligheten att i samband med riksdagens regionalpolitiska debatt föra fram de krav och synpunkter som vi anser vara väsentliga för att så långt möjligt uppfylla denna målsättning.

Den första förutsättningen härför är emellertid att vi lyckas öka den totala sysselsättningen i landet, vilket de socialdemokratiska reservanterna framhåller i sin reservation nr 1 till utskottets betänkande. Vi kan tyvärr konstatera att den regionala obalansen har ökat under de borgerliga regeringarnas tid, och klyftorna mellan olika delar av landet har också ökat. Efter det att den tidigare utvecklingen nu vänt, bl. a. i Norrlandslänen, noterar vi hur flyttlassen på nytt drar söderut. De borgerliga regeringarna har uppenbarligen inte lyckats att vidmakthålla en regionalpolitik och en sysselsättningspolitik som klarar målsättningen då det gäller den regionala balansen.

Ett mycket skrämmande exempel på detta, som flera talare varit inne på, är det Bohmanska försöket att utarma Norrlandslänen och Värmland på byggnadsarbetare. I stället för att ge dem jobb på hemorten skulle man locka dem till Stockholm med 15 000 kr. vardera. Dess bättre kommer väl riksdagen att avvisa detta försök, men jag måste säga att det är häpnadsväckande att centerpartistiska statsråd har kunnat ställa sig bakom ett sådant förslag.

På s. 70 i betänkandet 23 säger de socialdemokratiska reservanterna följande, som jag livligt vill understryka: "Sett ur ett regionalpolitiskt

Tisdagen den
27 maj 1980

Regionalpolitiken

perspektiv blev konsekvensen att den tidigare utvecklingen mot bättre balans mellan landets olika delar avbröts. Strukturkriserna inom vissa branscher och regeringens oförmåga att angripa problemen skapade svårartade sysselsättningsproblem inom delar av landet där man tidigare haft ett relativt gynnsamt läge.”

Jag tycker att det senare är just vad som har inträffat hemma i Skaraborgs län. Efter det att vi under många år har haft en stabil arbetsmarknad i länet med en hög och jämn sysselsättning i förhållande till andra delar av landet, dras vi nu med betydande problem på arbetsmarknaden. Vi har en hög ungdomsarbetslöshet, företag läggs ned eller halveras på löpande band. Särskilt kvinnorna har svårt att finna sysselsättning. Min egen hemkommun Töreboda har det särskilt problematiskt i dessa avseenden. Gör man en jämförelse visar det sig att det endast är några kommuner i det inre stödområdet som har sämre sysselsättningsfrekvens beträffande kvinnor än exempelvis Törebodas och Grästorps kommuner i Skaraborgs län. Länsstyrelsens underlag för Länsplanering 80 ger ett mått på sysselsättningsutvecklingen i Skaraborgs län. Därav framgår bl. a. att efter en kraftig höjning av industrisysselsättningen i länet mellan 1970 och 1975 på 9 % har antalet inom industrin sysselsatta minskat med närmare 2 000 mellan 1976 och 1979.

Enligt min mening är detta ett resultat av den borgerliga regeringens ekonomiska politik. Den borgerliga regeringen har genom en rad åtstramningsåtgärder, riktade mot löntagarna och hushållen, pressat tillbaka köpkraften. Detta har då fått särskilda konsekvenser för industrin i Skaraborgs län, som till största delen är beroende av hemmamarknaden när det gäller avsättningen av produkterna. Detta gäller särskilt möbel- och byggnadsämnesindustrin, som svarar för en stor del av sysselsättningsutbudet i Skaraborgs län.

I vår motion nr 732 har vi tagit upp dessa problem. Birgitta Johansson har tidigare i debatten berört motionen och dess innehåll, och jag kan instämma i de av henne framförda synpunkterna.

Nu har emellertid följande inträffat, vilket jag inledningsvis berörde. Människorna i Skaraborgs län har av den borgerliga länspressen bibringats uppfattningen att riksdagen redan har fattat sitt beslut med anledning av arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 23. I de borgerliga tidningarna sägs att socialdemokraterna i riksdagen har gjort en helomvändning då det gäller Vanäsverken i Karlsborg och behovet av särskilda åtgärder och insatser för att trygga sysselsättningen på arbetsplatserna. I moderata Skaraborgs Läns Annonsblad, som under den senaste tiden har tagit monopol på att förfölja socialdemokrater, stod det bl. a. följande: ”En annan motion som kommer på tapeten i dag är nr 732, signerad Paul Jansson i Moholm m. fl., dvs. länets socialdemokratiska riksdagsmän. I den motionen tas bl. a. problemen för Luxor och Vanäsverken i Karlsborg upp och stödåtgärder begärs. Men Paul Jansson har ingen lycka med den här motionen heller – och den här gången får han inte gehör ens hos sina egna. Ett enhälligt arbetsmarknadsutskott (således även socialdemokraterna i utskottet) avstyrker nämligen motionen.”

I den liberala tidningen Skövde Nyheter kan man läsa i en stor artikel fredagen den 23 maj: "Ingen ny strid i riksdagen om Karlsborg. Socialdemokraterna i riksdagen gjorde på torsdagen helt om när det gäller stöd till Vanäsverken i Karlsborg. Vid den regionalpolitiska debatten nöjde sig partiet med de åtgärder som redan är vidtagna. Riksdagen fattade sitt beslut efter den här tidningens pressläggning."

Herr talman! Det sista kan jag hålla med om. Det har nämligen kommit ut två nummer av Skövde Nyheter sedan i torsdags, och ännu har det inte i det här sammanhanget fattats något beslut med anledning av arbetsmarknadsutskottets betänkande. Det är verkligen att vara snabb i vändningarna, herr talman, att dra bestämda slutsatser av riksdagsbeslut innan de är fattade. Man undrar verkligen varifrån de borgerliga tidningarna i Skaraborgs län hämtar dessa bristfälliga informationer.

Herr talman! Nu är det ju inte alls på det sättet att vi socialdemokrater här i riksdagen har gjort någon helomvändning då det gäller behovet av insatser för att trygga sysselsättningen vid Vanäsverken. Vi har i dag precis samma uppfattning som vi hade då vi röstade om näringsutskottets betänkande nr 36. Detta senare framgick med all önskvärd tydlighet av det inlägg som vår gruppledare Hans Gustafsson gjorde här i kammaren i torsdags kväll.

Herr talman! För att det nu inte skall råda minsta tvivel om var vi står i den här frågan och för att slå fast att vi inte har gjort någon helomvändning då det gäller Vanäsverken, inbjuder jag kammarens ledamöter att ställa sig bakom det särskilda yrkande som jag hoppas nu har delats ut till kammarens ledamöter och som har följande innehåll:

"att riksdagen med anledning av motion 1979/80:732 och med avslag på motion 1979/80:323 som sin mening ger regeringen till känna att en strukturplan som syftar till alternativ produktion vid Vanäsverken i Karlsborg snarast bör komma till stånd".

Herr talman! Jag yrkar bifall till detta särskilda yrkande och i övrigt till de socialdemokratiska reservationerna vid arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 23.

STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Efter att ha lyssnat till Paul Jansson undrar jag med vem han för debatten. Han har vänt sig till några lokaltidningar, och jag konstaterar att dessa kan svara för sig själva. Den debatten kan lämpligen föras på insändarsidorna. Men jag vill ändå gärna begära ordet för att poängtera för Paul Jansson att den här debatten har visat att socialdemokraterna i utskottet ändå har ställt sig bakom vad som står på s. 58 och 59, vilket också bekräftades av Hans Gustafsson. Jag konstaterade också att Paul Jansson instämde i Hans Gustafssons anförande. Sedermera har också Birgitta Johansson redovisat synpunkter och inte haft något yrkande i debatten. Jag förstår inte vad som har inträffat i själva debatten som har gjort att Paul Jansson nu framställer ett helt annat yrkande än vad Birgitta Johansson tidigare har gjort.

Tisdagen den
27 maj 1980

Regionalpolitiken

PAUL JANSSON (s) replik:

Herr talman! Det är möjligen en skillnad, nämligen att om vi framställer motionsyrkanden i riksdagen försöker vi följa upp dem och se till att, så långt möjligt, riksdagen fattar sådana beslut som vi har yrkat på. Det är inte alltid, inte ens ofta, som detta lyckas, det skall medges. Men jag tycker att vårt ställningstagande borde ge större möjligheter till framgång än Sten Svenssons sätt att handla, när han i arbetsmarknadsutskottet är med om att yrka avslag på sina egna motioner. De motioner som moderaterna och centerpartisterna har väckt när det gäller länsfrågorna, och som Sten Svensson borde ha kunnat göra något åt när han själv sitter med i utskottet, de motionerna har han varit med om att yrka avslag på.

Nu frågar Sten Svensson vem jag för debatten med. Jag vill gärna ta en debatt med Sten Svensson på det här området, men jag ville påvisa för kammarrens ledamöter att man, genom att dra snabba slutsatser av vad som står i tidningarna, kan ha fått den uppfattningen att riksdagen redan har fattat beslut om de här betänkandena. Så är inte fallet. Och för att bemöta påståendet om att vi skulle ha gjort en helomvändning när det gäller Vanäsfrågan har jag alltså framställt detta särskilda yrkande inför kammaren.

STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! I utskottet har vi pläderat för de motioner som har kommit från Skaraborgs län. Och beträffande planeringstalen kan vi konstatera att ett enhälligt utskott gör ett särskilt tillkännagivande med anledning av motionerna. Vad vidare beträffar motionen 323 står det på s. 58:

”Utskottet delar uppfattningen i motionen 323 att det är önskvärt med ökad vidareförädling inom livsmedelsindustrin i länet”. . . osv.

Vad slutligen beträffar Vanäsverken säger ett enigt utskott följande:

”Det direkta hotet mot sysselsättningen i företaget anses därmed tillfälligt avvärrt. Näringsutskottet hänvisar slutligen till att Försvarets Fabriksverk (FFV) f. n. arbetar med planer i syfte att på längre sikt säkerställa Vanäsverkens framtid, och näringsutskottet utgår i sitt betänkande från att detta arbete sker i samråd med berörda personalorganisationer.” Detta har vi alltså enats om i utskottet. Det är inte bara jag som konstaterar det, utan det gör även Paul Janssons socialdemokratiska kolleger i utskottet.

PAUL JANSSON (s) replik:

Herr talman! Det är möjligt, men jag har inte accepterat det. Därför har jag framställt mitt särskilda yrkande. Vi får väl se vad voteringen resulterar i. Men jag tycker att det är rimligt att följa upp ett tidigare ställningstagande när det gäller Vanäsverken och behovet av nya sysselsättningstillfällen där.

Jag skulle vilja rekommendera Sten Svensson att i dag ta del av vad tidningen Arbetet skriver – jag vet inte om han läser den tidningen – för där finns en ganska utförlig artikel om vad som händer i Vanäsverken. Av artikeln framgår att avskedandena där tydligen kommer att bli mer

omfattande än man tidigare befarat. Då finns det ännu större anledning, såvitt jag förstår, att göra insatser för att klara dessa uppgifter.

Sten Svensson säger att vi i utskottets skrivning har fått välvilliga omnämnanden av våra motioner. Ja, när det gäller den fråga om utvecklingen av förädlingsindustrin i Skaraborgs län som har tagits upp här tycker jag att det är bra. Det tog Arne Blomkvist och jag upp första gången i mitten av 1960-talet, men då fanns det ingen som helst förståelse för sådana synpunkter. Därför är det bra att dessa nu har kommit fram.

Om vi tittar på slutsatserna i utskottsbetänkandet har vi bara att konstatera att utskottet förordar avslag på samtliga motioner som de borgerliga ledamöterna från Skaraborgs län har väckt. Sedan må det stå vad som helst i motiveringen. Utskottet avstyrker motionerna, något som jag som motionär inte nöjer mig med. Jag vill ha ett uttalande beträffande nödvändigheten av en satsning på alternativ produktion vid Vanäsverken, där problemen kommer att bli mycket stora.

Talmannen anmälde att Sten Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Att vi över huvud taget för den här debatten om regionalpolitiken är ju ett belägg för att alla inser att vi inte kan överlåta åt marknadskrafterna att styra utvecklingen. Om vi menar allvar med att vi vill försöka få till stånd en jämnare fördelning av sysselsättningstillfällen över landet måste utvecklingen styras av samhället.

Vi gjorde för något år sedan i Södermanlands län en utredning för att få något begrepp om hur framtiden kan komma att se ut när det gäller arbetstillfällen och ekonomisk utveckling med hänsyn tagen till den industristruktur som vi har i länet. Det var en utredning där såväl socialdemokraterna som de tre borgerliga partierna var representerade.

Vi var samfällt överens om behovet av en aktiv närings- och industripolitik från samhällets sida för att möta de strukturförändringar som väntar inom den sörmländska industrin. Vi såg faran för kapitalförstörelse, misshushållning med väl utbildad arbetskraft och dåligt utnyttjande av redan gjorda omfattande samhällsinvesteringar, om inte samhällsekonomiska bedömningar i vidare mening fick bli vägledande för uppbyggnaden av vår framtida industristruktur.

Vad som i det här sammanhanget oroar är att man på grund av den förbättrade konjunktur som verkstadsindustrin har haft under det senaste året, med ett bättre sysselsättningsläge som följd, tycks tro att problemen för länets framtid är ur världen. Detta kom senast till uttryck när arbetsmarknadsministern med hänvisning bl. a. till att arbetsmarknadssituationen i Södermanland förbättrats förklarade varför han lagt ned den arbetsgrupp för sysselsättningsfrågor som tillsattes med anledning av F 11:s nedläggning utan att någon kompensation för de förlorade arbetstillfällena redovisats.

Om regeringen, med hänvisning till situationen på arbetsmarknaden just

nu, tror att de problem för sysselsättningen som väntar i Södermanland är lösta, är man skrämmande dåligt underrättad. Jag är rädd för att vi i nästa konjunktursvacka kommer att få uppleva att problemen blir ännu mer markerade än de var för något år sedan. Vad som skapar problemen och oron för framtiden är nämligen att en stor del av arbetstillfällena i länet finns i industribranscher för vilka prognoserna är ogynnsamma.

Vi vet att om man över huvud taget skall överleva i dessa branscher kommer det att ske en mekanisering och en automatisering som medför att en mängd arbetstillfällen förloras. Vi påvisade i vår utredning att länet å andra sidan vanligen inte får del av de arbetstillfällen som tillkommer i företagens mer kunskapsintensiva verksamheter. Södermanlands län är i hög grad fjärrstyrt i den meningen att företagen tillhör stora industrikoncerner, som inom länet har förlagt driftfunktionerna i tillverkningsledet men en förhållandevis liten del av sådana arbetstillfällen som hör hemma inom forskning, produktutveckling, marknadsföring, administration samt besluts- och ledningsfunktioner. Dessa förläggs vanligtvis till huvudkontoren utanför länet.

Det här får en rad konsekvenser för länets näringsliv i övrigt, med bl. a. lägre efterfrågan inom länet på olika typer av företagsservice och privata tjänster. Sammantaget innebär det att länet får en allt ensidigare arbetsmarknad med ett begränsat yrkesval, som tvingar ung arbetskraft med viss utbildning att flytta från länet. Detta innebär också att länets låglöneprofil förstärks, med konsekvenser för den kommunala ekonomin och serviceutbudet.

Detta är inte ett fenomen som bara kommer att drabba Södermanlands län. Det här är ett led i den industriella utveckling som kommer att drabba stora delar av landet och många industrisamhällen. Jag ser framför mig risken för att vi kommer att få en geografisk segregation på arbetsmarknaden, där de kunskapsintensiva arbetstillfällena koncentreras till ett begränsat antal områden, medan landet i övrigt i hög grad får nöja sig med enklare arbetsuppgifter inom tillverkningsenheterna. Detta är en olycklig utveckling. Vi får ett land i ännu större social och ekonomisk obalans än f. n.

Regeringen borde i tid uppmärksamma vad som sker och i samverkan med företag och fackliga organisationer analysera problemen och vidta åtgärder för att möta en sådan inte önskvärd utveckling. Vi måste få ut kunskapsintensiva arbetstillfällen till landets olika delar lika väl som vi kan behöva bevara industriarbetstillfällen i storstäderna. Det är angeläget för att vi skall få samhällen i bättre balans än vad som annars blir fallet.

En sådan utveckling får vi inte till stånd om marknadskrafterna får spela fritt. Även i detta sammanhang skulle en fullmaktslag för etableringskontroll, som de socialdemokratiska reservanterna förordar, kunna spela en roll, inte minst som stöd i ryggen för de överläggningar som enligt min mening regeringen borde ha med näringslivet och de fackliga organisationerna omkring dessa problem.

När det gäller att tillvarata i Södermanlands län befintliga resurser konstaterar vi att överstyrelsen för ekonomiskt försvar i sin utredning

kommit fram till att Ceaverken i Strängnäs och tillverkningen där behövs, inte minst av beredskapsskäl. Vi utgår från att regeringen kommer till samma slutsats.

Det är obegripligt att regeringen godtar att isotoptillverkningen i Studsvik med dess betydelse för sjukvården skall läggas ned. I praktiskt taget alla industrialiserade länder anses det angeläget att säkerställa en nationell försörjning med radioaktiva isotoper för medicinskt bruk. Regeringen bör ompröva sitt ställningstagande i denna fråga. Det måste vara ett intresse för landet att Studsvik utnyttjas och utvecklas som forskningscentrum. Genom att utnyttja Studsvik och förlägga pilotskolan till Nyköping kan bortfallet av de arbetstillfällena som F 11 gav bli mindre kännbart. Socialdemokraterna i Södermanland kan inte acceptera att regeringen nonchalerar tidigare utställda löften om att kompensera Nyköpings kommun och länet för bortfallet av F 11.

Herr talman! Socialdemokraterna i Södermanland kräver också att länets industriella kapacitet utnyttjas genom en aktiv industri- och näringspolitik från samhällets sida. En liberal låtgåpolitik tryggar inte framtidens jobb och löser inga regionalpolitiska problem.

I detta anförande instämde Olle Svensson, Anita Persson och Holger Bergman (alla s).

ERIC REJDNELL (fp):

Herr talman! Arbetsmarknadsutskottets betänkanden nr 23 och 29, som vi i dag har att slutbehandla här i kammaren, har föranlett en både lång och ibland ganska intensiv debatt. Snart sagt hela landets olika problem har varit föremål för analys och debatt vid det här laget. Från Kalmar län har ingen talare hittills medverkat i debatten. Som motionär från Kalmar län ser jag mig, herr talman, ändå föranlåten att ta kammarens tid i anspråk några få minuter.

I min motion, som har nummer 1813, har jag i korthet tagit upp sysselsättningsproblemen i länet. Förhållandena i Kalmar län bör vid det här laget vara väl kända för regeringen och de statliga myndigheter som är berörda av dessa frågor. Utskottet konstaterar också helt riktigt att "länet som helhet haft en i stort sett oförändrad befolkning under 1970-talet. Inte mindre än sju kommuner har emellertid haft en negativ utveckling. Kommunerna Högsby och Vimmerby har tappat 6 % av sin befolkning och Hultsfred hela 8 %. I Högsby kommun är därtill var fjärde invånare äldre än 64 år."

Ja, det här gäller inte bara under 1970-talet – under praktiskt taget hela 100 år har Kalmar län stått stilla befolkningsmässigt sett. Detta har sagts många gånger förut men måste upprepas så länge arbetstillfällena inte kan tillskapas inom länet för våra ungdomar. Jag vill ha klart utsagt att jag inte är av den uppfattningen att jag anser att ett län eller en region i allt väsentligt måste stöttas av staten. Men den statliga verksamheten ingår dock som en ganska stor del av vårt totala samhälle.

Vad har då staten gjort och vad gör staten i nuläget för vårt län? Utskottet fastslår i sin skrivning att "Kalmar län har den lägsta andelen statligt anställda av samtliga län. Det finns, som utskottet framhållit tidigare, anledning räkna med att decentraliseringsdelegationen uppmärksammar detta förhållande."

Ja, det hoppas vi också att decentraliseringsdelegationen kommer att göra.

Herr talman! Det är denna skrivning jag gärna vill ha till protokollet. Vi har ständigt talat om effekterna av den nedläggning av statlig verksamhet i Kalmar som hittills varit ett faktum. Någon gång måste statsmakterna infria de förväntningar vi i länet har på alla positiva uttalanden och löften om ersättningssysselsättning i statlig regi. Ett exempel på sådant som skapar oro är att man nu befarar att en ytterligare datorisering av nummerbyrån inom televerket i Kalmar skall medföra att antalet tjänster kommer att minskas i stället för att ökas. Någonting sådant får inte ske.

En annan statlig verksamhet är den civila pilotutbildningen. I höst skall vi få besked om huruvida denna utbildning – som är som skräddarsydd för Kalmar – kommer att placeras där eller gå oss förbi. Ja, vi kan givetvis fortfarande hoppas att vad som skrivs i utskottsbetänkandet av regeringen skall tas på allvar.

Om ett län skall ha en ärlig chans att klara sig måste staten ta sin del av ansvaret – näringslivet kan inte ta hela ansvaret. Se till att Kalmar län blir ett genomsnittslän vad gäller statlig verksamhet, och vi kommer att slippa den befolkningsstruktur vi nu har! Exempel som Högshyttan kommun, där var fjärde invånare är över 64 år, måste försvinna ur statistiken.

Redan den här veckan kan staten medverka till att Emsfors Bruk kan fortsätta sin verksamhet genom att gå över i ett nytt ägarförhållande. Därmed skulle ett helt samhälle få chansen att leva vidare. Avgörandet ligger i kanslihuset och hos Södra Skogsägarna.

För en stund sedan fick jag besked om att industriministern har för avsikt att först måndagen den 9 juni lämna svar på en av mig ställd fråga om medverkan för att lösa Emsforsfrågan – detta trots att frågan ställdes den 21 maj, dvs. svaret kommer på snudd efter tre veckor. Detta måste betyda att om inte industriministern dessförinnan vidtager åtgärder som löser frågan om Emsfors Bruks fortsatta existens, så är allt hopp ute för bruket.

Till sist, herr talman! Kalmar län behöver inte bli ett enda stort stödområde, men om så inte skall bli fallet behöver vi ett visst statligt engagemang, och det väntar vi fortfarande på.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Den här debatten har blivit långt utdragen. Jag har ändå dristat mig att begära ordet i anledning av dels den tidsningsdebatt som har förts under hela vintern, dels den annonsering som har gjorts, nu senast i lördags.

Man kan fråga sig: Vad syftar socialdemokraterna till med yrkandet om tidigareläggning av landstingsbyggen? Det kan knappast vara den omedel-

bara sysselsättningen för byggnadsarbetare. Vi har ju inte planer m. m. färdiga. Det kan knappast vara sysselsättningen för vårdpersonal. Och varför? Jo, den tidigareläggning som socialdemokraterna talar om är inte förberedd eller planerad av Värmlands landsting.

Landstinget beslöt i slutet av november 1979 om flerårsplan för 1980–1984. Innan den socialdemokratiska motionen skrevs hade landstinget beslutat om byggnad av en del av de projekt som tagits upp i motionen. De projekten kommer enligt min mening i gång oavsett hur man agerar här i riksdagen. Med hänsyn till den tid planering, projektering, utbildning m. m. tar kan dessa knappast komma i gång tidigare.

Jag skall citera några rader ur förvaltningsutskottets skrivelse till landstinget i höstas. Man säger där när det gäller personalplan för 1980–1984:

”Svårigheterna att rekrytera *läkare* till långtidssjukvård, allmän psykiatri, laboratoriespecialiteter och, i viss mån, allmänläkarvård försvårar en utveckling i enlighet med fastställda sjukvårdspolitiska mål och prioriteringar. Även i fråga om vissa kategorier *sjuksköterskor* råder obalans mellan behov och tillgång. Bristen på *sjukgymnaster* och *arbetsterapeuter* utgör ett visst hinder för en önskvärd utbyggnad av hemsjukvården och den öppna vården.”

Vidare säger man i fråga om läkare:

”Vad avser läkare föreligger f n de största svårigheterna vid rekrytering till verksamhetsområdena långtidssjukvård, allmän psykiatri, laboratoriespecialiteterna samt i viss mån allmänläkarvården.

Rekrytering av läkare till långtidssjukvård och allmänpsykiatri kan komma att bli svår att klara i framtiden. Antalet läkare under fortsatt vidareutbildning inom dessa specialiteter är få. Detta kan komma att få allvarliga konsekvenser då man med nuvarande utbildningstakt riskerar en nettominskning av antalet specialister inom dessa verksamhetsområden.”

Beträffande sjuksköterskor skriver man: ”Trots dessa åtgärder” – man har då pekat på en hel del som gjorts – ”är det tveksamt om erforderligt antal sjuksköterskor kan rekryteras till Hagfors och Torsby 1981 och 1982. Under en övergångsperiod kommer sannolikt vissa enheter att ej kunna öppnas med anledning härav.”

I skrivelsen redovisas en tabell, och man anför vidare:

”Som framgår av tabell överstiger rekryteringsbehovet av sjuksköterskor, med vissa vidareutbildningar, det faktiska antal som utbildas inom länet.”

Det är här att märka att majoriteten i Värmlands landsting består också av socialdemokrater.

Av det anförda framgår att vi för femårsplanen 1980–1984 gör byggnadsinvesteringar i den takt som rekrytering av erforderlig personal medger. Vi har haft avskräckande exempel i Värmland på utbyggnad av lokaltiteter som ej kunnat tas i bruk på flera år på grund av brist på sjukvårdspersonal av olika kategorier. Det gäller t. ex. Kronoparken i Karlstad samt Filipstad.

En annan sak: I den socialdemokratiska motionen finns ett projekt

upptaget som gäller öppenvårdscentral i min hemsocken Ekshärad. Det projektet hade inte diskuterats av förvaltningsutskottet eller landstinget vid fastställandet av flerårsplanen i höstas.

På framställning av sjukhusdirektionen i Hagfors har förvaltningsutskottet den 15 april i år beslutat att ta upp överläggningar med vår kommun om lokalfrågan. Faktum är att kommunen sedan 1950-talet hyrt ut lokaler för öppenvård till landstinget, och enligt vad jag från säkra källor inhämtat kommer kommunen att vara villig att omgående medverka till lokaler för en vårdcentral i Ekshärad. Till saken hör att landstinget självt inte ens äger lämplig mark för byggnation.

Med hänvisning till mina inlägg i debatten i torsdags beträffande statens ekonomiska möjligheter att träda in, och till vad jag här anfört, anser jag mig ha redovisat flera sakskaäl till att jag anser det vara omöjligt att rösta för socialdemokraternas förslag.

Ett bifall till det socialdemokratiska förslaget kan inte ge byggnadsarbetare sysselsättning under kommande vinter. Tidigareläggning av byggprojekt kommer att ytterligare öka svårigheterna att rekrytera nödvändig personal till sjukvårdsanläggningar utöver vad som upptagits i planen.

Skulle vi däremot av ekonomiska skäl inte klara värden av våra värmlänningar, är jag villig att ställa upp för uppvaktning i konkreta fall.

När vi försöker att realistiskt bedöma vad som är möjligt att åstadkomma blir vi icke-socialistiska ledamöter från Värmland i landstingets remissdebatt beskyllda av landstingets förvaltningsutskotts ordförande för att vara ynkryggar och marodörer mot vårt Värmland. Enligt Svensk Uppslagsbok betyder ordet marodör soldat, bandit, rövare som plundrar sin omgivning. Med denna sällsynta vokabulär får den socialdemokratiska motionen kanske sin förklaring. Jag liksom andra ledamöter från Värmland här i kammaren, som tillhör regeringspartierna, vill göra vad vi anser är realistiskt möjligt att åstadkomma. För detta är de 12 miljonerna till Värmland, som vi snart skall fatta beslut om, ett steg på vägen.

Jag har försökt bedöma motionen från saklig synpunkt, men man kan bli fundersam. I lördagens båda länstidningar hade socialdemokraterna en stort uppslagen annons vari värmlänningarna uppmanades att före tisdag – alltså i dag – tala om för oss riksdagsledamöter att vi skulle stödja sossemotionen. Annonsen är ställd till alla värmlänningar och använder i rubriken orden "tala i riksdagen". I texten står sedan följande:

"Du får inte tala i riksdagen, men Du kan tala om vad Du tycker för riksdagsledamöterna. Gör det – men gör det innan tisdag."

Herr talman! Jag har varit anträffbar på telefon hela pingsthelgen men inte fått en enda päringning. Jag har också frågat mina kamrater från de icke-socialistiska partierna i länet, men de har heller inte fått någon päringning i den här frågan. De uteblivna päringningarna från allmänheten kan endast tolkas på ett sätt: Värmlänningarna är enormt mycket förnuftigare än annonsens skapare.

Vi borde samarbeta i riksdagen för att främja värmländska intressen. Men det vill inte socialdemokraterna. Däremot kräver de att vi skall rösta för

deras förslag. Så går det inte till om man vill samarbeta.

Jag har tidigare yrkat bifall till utskottets hemställan, och jag vidhåller detta.

Nr 153

Tisdagen den
27 maj 1980

Överläggningen var härmed avslutad.

Regionalpolitiken

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 23

Mom. 1

TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.

Hemställan

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels hemställan i motion 326 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan John Andersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 23 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit hemställan i motion 326 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då John Andersson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 299

Nej – 18

Motiveringen

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels den i reservation 1 av Anna-Greta Leijon m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bernt Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner arbetsmarknadsutskottets motivering i betänkande 23 beträffande mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt den i reservation 1 av Anna-Greta Leijon m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bernt Nilsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159

Nej - 158

Mom. 2-15

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 16

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1036 av Bertil Måbrink i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 23 mom. 16 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1036 av Bertil Måbrink i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 298

Nej - 19

Mom. 17-21

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 22

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1821 av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Wärnberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 23 mom. 22 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1821 av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Wärnberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 294
Nej - 19
Avstår - 3

Nr 153

Tisdagen den
27 maj 1980

Regionalpolitiken

Mom. 23

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1821 av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Wärnberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 23 mom. 23 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1821 av Erik Wärnberg m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Wärnberg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 298
Nej - 14
Avstår - 3

Mom. 24-31

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 32

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 2 av Anna-Greta Leijon m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bernt Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 23 mom. 32 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 2 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bernt Nilsson begärde rösträk-

Tisdagen den
27 maj 1980

Regionalpolitiken

ning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159

Nej - 158

Mom. 33-47

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 48

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 722 av John Andersson och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan John Andersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 23 mom. 48 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 722 av John Andersson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då John Andersson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 299

Nej - 18

Mom. 49

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 3 av Anna-Greta Leijon m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bernt Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 23 mom. 49 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 3 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bernt Nilsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159

Nej - 158

Mom. 59

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 723 av John Andersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan John Andersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Regionalpolitiken

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 23 mom. 59 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 723 av John Andersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då John Andersson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 299

Nej – 18

Mom. 60

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 576 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan John Andersson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 23 mom. 60 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 576 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då John Andersson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 299

Nej – 18

Mom. 61–66

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 67

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1036 av Bertil Måbrink i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Tisdagen den
27 maj 1980

Regionalpolitiken

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 23 mom. 67 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motion 1036 av Bertil Måbrink i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 298
Nej - 18

Mom. 68

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1473 av Bertil Måbrink, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 23 mom. 68 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motion 1473 av Bertil Måbrink.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 299
Nej - 18

Mom. 69

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 70

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 4 av Anna-Greta Leijon m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bernt Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 23 mom. 70 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 4 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bernt Nilsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159

Nej - 158

Mom. 71

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 72

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 5 av Anna-Greta Leijon m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bernt Nilsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 23 mom. 72 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit reservation 5 av Anna-Greta Leijon m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bernt Nilsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159

Nej - 158

Mom. 73

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Paul Jansson under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Paul Jansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 23 mom. 73 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit det av Paul Jansson under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Paul Jansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159

Nej - 158

Tisdagen den
27 maj 1980

*Regionala invest-
mentbolag*

Mom. 74–76

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 77

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1474 av Bertil Måbrink, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 23 mom. 77 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1474 av Bertil Måbrink.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 297

Nej – 18

Mom. 78–82

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 29

Kammaren biföll vad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 9 Regionala investmentbolag

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1979/80:57 med anledning av motioner om regionala investmentbolag.

BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Såväl Eric Holmqvist som Eric Jönsson har tidigare i den arbetsmarknadspolitiska debatten gett många värtaliga belägg för att Skåne inte längre är det landet Gosen som flödar av arbetstillfällen. Jag skall ta upp ytterligare en aspekt på näringsliv och sysselsättning i Skåne.

En viktig förutsättning för att vi skall kunna åstadkomma en välbehövlig expansion av det svenska näringslivet är att en kraftfullare satsning på nyföretagande och nya produkter kommer till stånd. Det hävdas ibland att intresset för att starta nya företag i vårt land skulle vara dåligt. Likaså framförs inte sällan i debatten påståenden om att växtkraften i de mindre

företagen skulle vara svag. De som för till togs de här uppfattningarna menar att det råder brist på produktidéer och företaganda. Dess bättre överensstämmer den här negativa bilden inte särskilt väl med verkligheten.

Att det finns såväl initiativrika företagare som intressanta produktidéer visar inte minst den verksamhet som bedrivs i flera regionala investmentbolag knutna till länets utvecklingsfonder. Erfarenheten från denna verksamhet visar i stället att det är brist på kapital som oftast utgör hinder för en tillräcklig satsning på innovationer och nyföretagande. Investmentbolagen tillkom ju just i syfte att underlätta för små och medelstora företag att skaffa kapital i samband med nyetablering och expansion.

I näringsutskottets betänkande 1979/80:57 behandlas tre motioner, vilka samtliga har det gemensamt att man förordar ytterligare satsningar på inrättande av regionala investmentbolag.

I motion 972 har jag tillsammans med några andra socialdemokrater i de båda Skånelänerna föreslagit dels en utvidgning av verksamhetsområdet för det för kort tid sedan inrättade regionala investmentbolaget i Malmöhus län till att omfatta hela länet, dels inrättandet av ett sådant regionalt investmentbolag i Kristianstads län, knutet till utvecklingsfonden där, dels och slutligen att investmentbolagen skall få en sådan verksamhetsinriktning att de också kan gå in i nedläggningshotade företag för att förebygga att sådana övertas i rent spekulativt syfte – exempel på detta saknas inte.

För att mildra verkningarna av neddragningen av varvsproduktionen i Malmö-Landskronaregionen erhöll den regionala utvecklingsfonden i Malmöhus län enligt riksdagsbeslut i föl ökade resurser. Enligt näringsutskottets då avlämnade betänkande 1978/79:17 skulle medlen användas *främst* i vissa inom varvsregionen angivna kommuner. I regleringsbrevet är formuleringarna av beslutet något annorlunda. Där heter det att regionala investmentbolag, i den mån sådana bildas, får verka *endast* – jag understryker detta – inom vissa angivna kommuner. Genom denna snävare formulering har den verksamhet som Malmöhus Invest AB i dag bedriver inskränkts till att omfatta 9 av Malmöhus läns 17 kommuner.

Den som har någon kännedom om befolkningskoncentration, reseavstånd och näringslivsstruktur i Malmöhus län inser nog att en sådan avgränsning av verksamhetsområdet begränsar investmentbolagets möjligheter att bidra till en positiv utveckling av näringslivet i en region som drabbats hårt av bl. a. varvskrisen.

Verksamheten inom Malmöhus Invest AB har utvecklats synnerligen positivt. En hel del intressanta projekt har knutits till bolaget. Flera av dessa befinner sig i ett långt framskridet stadium, varför motionens förslag om vidgade ramar och ökad medelstilldelning för bolaget är mycket väl motiverat.

Ett bifall till motionen på denna punkt skulle enligt min mening inte ha varit ett alltför djärvt och riskfyllt ställningstagande från utskottets sida. Oavsett utgången av nästa veckas riksdagsbeslut angående varven kommer det att behövas ekonomiska resurser för att utveckla inte minst de små och

medelstora företag som kan suga upp den arbetskraft som under alla förhållanden inte kan beredas plats inom varvsnäringen.

Det borde vara naturligt att när regionala investmentbolag inrättas dessa får arbeta inom områden som från geografisk och näringspolitisk synpunkt är så sammansatta att deras verksamhet kan samordnas med utvecklingsfondens och annan näringspolitisk verksamhet inom ifrågavarande län.

Förslaget om att investmentbolagen borde kunna gå in i krisföretag har fått en synnerligen aktuell belysning. Ett gummiindustriföretag i nordvästra Skåne är nu på väg att köpas upp av en s. k. komet i finansvärlden. Det primära syftet med affären har uppenbarligen varit – och det förnekas inte heller av köparen – att kunna kvitta vinster i den egna verksamheten mot förluster i det uppköpta krisföretaget för att på så sätt vinna fördelar i beskattningshänseende.

När samma finanslejon för någon tid sedan ville köpa Skåne-Gripen, resterna av gamla Kockums Varv, sprack affären. Riksdagen sade då som bekant nej till möjligheterna att utnyttja Kockums förluster.

Det är inte min mening att strö salt i såren på ett redan hårt prövat företag. Den här affären får uppenbarligen ha sin gång. Jag vill inte frångå den finanskometen ambitionerna att verkligen vilja utveckla gummiföretagets verksamhet; låt mig bara konstatera att huvudsyftet med affären har varit rent finansiellt.

Under alla omständigheter tycker jag det är orimligt att investmentbolagen med nuvarande restriktioner för verksamheten inte har möjlighet att gå in i den här typen av krisföretag, där det trots allt finns utvecklingsbara produkter, och härigenom undanröja alla möjligheter till att utnyttja sådana företag i rent spekulationssyfte.

Näringsutskottet anför ingen mer djupgående motivering för sitt avstyrkande av motionen i denna del. Även detta finner jag anmärkningsvärt. Näringsutskottet är enigt, och därför är det föga meningsfyllt att yrka bifall till motionen. Vi motionärer tycker ändå att dessa frågor har så stor principiell betydelse att de borde ha varit värda ett mera ingående resonemang från utskottets sida. Vi kommer därför att vid lämpligt tillfälle åter aktualisera dessa frågor.

JOHAN OLSSON (c):

Herr talman! Ett enigt utskott står bakom den skrivning som vi nu diskuterar. Beträffande propäerna, inte bara från Bengt Silfverstrand utan även från motionärer som representerar andra delar av landet, om att regeringen borde inrätta flera investmentbolag har utskottet anfört att det är angeläget att de investmentbolag som redan är inrättade får stadga och utvärderas så att vi kan få en grund för fortsatta beslut i denna fråga innan beslut tas om ytterligare bolag.

Bengt Silfverstrand tar i sitt inlägg upp det förhållandet att Malmöhus Invest AB:s möjligheter att verka inom hela Malmöhus läns område har begränsats. Jag kan upprepa vad utskottet säger, att detta bolag bildades främst som en åtgärd för att möta de svårigheter som uppstod i varvsorterna.

Senare har regeringen fastställt att verksamheten skall bedrivas inom nio kommuner i Malmöhus län. Det är bara 35 milj. kr. som står till förfogande för detta bolag, och det är självklart att det inte finns stora möjligheter att sprida insatserna på ett större område än vad som redan gjorts.

Det har uppstått en diskussion om huruvida det skall vara "främst" eller "endast" i dessa kommuner som investmentbolagets resurser skall användas. Från början anvisade riksdagen två anslag. Det var ett anslag på 30 milj. kr. till utvecklingsfonden i Malmöhus län och ett anslag på 75 milj. kr. för investmentbolag. Utvecklingsfonden i Malmöhus län fick själv avgöra fördelningen av medlen. Vad gäller medlen som används till utlåningsverksamhet, dvs. den ordinarie verksamheten inom utvecklingsfondernas ram, har man använt ordet "främst", eftersom man kan avgränsa ett län i olika delar om fonden har hela länet som verksamhetsområde. De pengar som flyter in här är sådana som amorteras av lån till stöd som utvecklingsfonden ger i ett visst område. Pengarna är därmed utvecklingsfondens egendom och kan sedan användas i andra kommuner. Det är alltså svårt att göra denna avgränsning i ett län, där utvecklingsfonden har en verksamhet i olika delar. Här har man bara antytt att man "främst" bör använda medlen i de orter som är svårast drabbade.

Investmentbolagen är speciellt destinerade till de nu angivna nio kommunerna. Därför har man skrivit att de endast får använda pengarna inom resp. område. Deras verksamhet är något annorlunda än utvecklingsfondernas verksamhet och gäller alltså ett bestämt, givet område. De har endast möjlighet att använda pengarna inom detta område. Det är alltså en logiskt riktig bedömning man har gjort i propositionen och i utskottsbetänkandet. Jag vill, herr talman, yrka bifall till hemställan i detta betänkande.

Jag vill också säga ett par ord om förslaget i motionen att investmentbolagen borde få gå in i krisdrabbade företag. Det kunde i och för sig vara bra, om investmentbolagen hade lång erfarenhet och mycket goda resurser att sätta in. Men i det läge som investmentbolagen nu befinner sig i, dvs. på försöksstadiet, och med de ytterst små medel de har till förfogande är det orimligt att tänka sig att de skall gå in som delägare i krisdrabbade företag. Investmentbolagen har till uppgift att satsa på nya produkter och att gå in som minoritetsdelägare i utvecklingsbara företag. Det finns särskilda regler för hur vi från samhällets sida skall tackla krisföretagens problem, och medlen för det får givetvis användas på det området.

Till sist vill jag säga att när Bengt Silfverstrand påstår att det inte är brist på produkter eller goda idégivare i näringslivet utan brist på pengar, så har jag en något annorlunda syn på problemet. Visst är det brist på pengar, det är givet, men det är faktiskt mycket stor brist på utvecklingsbara idéer som kan användas inom näringslivet. Det är också brist på företagaremmen. I den mån vi med vårt arbete här kan öka tillgången på goda idéer och intresserade företagare vill vi gärna ställa upp på detta område.

Regionala investmentbolag

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Tisdagen den
27 maj 1980

*Uppskov med
behandlingen av
vissa motioner*

§ 10 Uppskov med behandlingen av vissa motioner

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1979/80:32 om uppskov med behandlingen av vissa motioner.

I detta betänkande hemställde utskottet att riksdagen beslutade att till riksmötet 1980/81 uppskjuta behandlingen av de i betänkandet upptagna motionerna.

Reservation hade avgivits av Anna-Greta Leijon, Erik Johansson, Bernt Nilsson, Frida Berglund, Lars Ulander, Marianne Stålberg och Sune Johansson (alla s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen beslutade att till riksmötet 1980/81 uppskjuta behandlingen av de i betänkandet upptagna motionerna med undantag av motionen 1979/80:995 av Olof Palme m. fl. (s) om ändring i medbestämmandelagen, m. m.

LARS ULANDER (s):

Herr talman! Från socialdemokratiskt håll har vi begärt att motion 995 skall behandlas under pågående riksmöte. Skälet till detta är att vi finner det ytterst besvärande att reformeringen av arbetslivet helt har stannat upp. En behandling av motionen nu skulle kunna ge riksdagen möjlighet att uttala sin otillfredsställelse över att så är fallet. Riksdagen skulle dessutom kunna få möjlighet att ta bort den fläck som det är att vi har obegränsade skadestånd för deltagande i olovlig konflikt. Jag ser borgarnas agerande i uppskovsfrågan som en bekräftelse på deras syn på den fackliga rörelsen och på demokratin inom arbetslivet.

Herr talman! Jag tänker inte gå in på några sakfrågor, utan avvaktar riksdagens behandling av dessa. Med det anförda yrkar jag bifall till reservationen i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 32.

ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Arbetsrättsfrågorna har väckt riksdagens stora intresse många gånger, så också vid detta riksmöte. Inom arbetsmarknadsutskottet har vi med ett enda undantag kunnat enas om att de många frågeställningarna inom detta område skall skjutas upp till hösten, och detta undantag anmälades här av Lars Ulander.

Det har som jag sade väckts många motioner som berör arbetsrättsliga frågor. Bara på MBL-området rör det sig om 13 motioner. Utskottet har ansett att de frågor som aktualiserats bör lösas i ett sammanhang.

När det gäller den av Lars Ulander åberopade motionen kan också sägas att riksdagen flera gånger – också så sent som under detta riksmöte – har uttalat sig i sakfrågan. Det är ett av skälen till att vi tycker att behandlingen av denna fråga med fördel kan vänta till höstsessionen, då alla de arbetsrättsliga frågorna kommer upp till behandling.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande 32.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! För att kammaren skall kunna behandla medebestämmandefrågorna på ett acceptabelt sätt bör dessa tas upp i vår, men det är i så fall rimligt att hela paketet med medbestämmandefrågor behandlas nu. Därför, herr talman, yrkar jag att hela paketet av medbestämmandefrågor, dvs. motionerna 444, 445, 995, 1 001, 1 003, 1 487, 1 489, 1 492, 1 809 och 1 811 behandlas omedelbart.

Vi måste åstadkomma någon form av inflytande för de arbetande och ge dem ett stöd via lagstiftning, men om riksdagen skall kunna göra någonting i det avseendet gäller det att inte bara välja ut en motion bland alla de andra och bara behandla den. Vi får nog vara så goda och ta ställning till hela paketet, oavsett om det innehåller obekväma synpunkter.

LARS ULANDER (s):

Herr talman! Skälet till att vi från socialdemokratiskt håll har valt ut just den här motionen är att den är central. Den tar upp frågan om att regeringen skall sätta i gång med det arbete som helt har avstannat, nämligen arbetet med en demokratisering av arbetslivet. Vi tycker därför att det är rimligt att undanta den motionen i det här sammanhanget.

Skälet till att vi inte yrkat att de övriga motionerna i samma ärende skall undantas är att riksdagen faktiskt är mycket arbetstyngd just nu. I det läget menar vi att man måste prioritera, och det är vad vi har gjort i det här fallet.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Det var väl en något krystad motivering som Lars Ulander gav. Den motion han talar om sätter inte i sig fart på medbestämmandeförhandlingarna. Det finns i det avseendet förslag i andra motioner som är väl värda att beaktas av riksdagen och som de som står inför att träffa ett avtal har större intresse av. Att yrka bifall till att man skall undanta bara en motion och att hänvisa till att riksdagen är arbetstyngd osv. är väl att sitta med ganska dåliga kort på hand. Lars Ulander. Hur skulle riksdagen kunna behandla det som yrkats i den motionen utan att ta ställning till alla de andra förslag som framförts?

LARS ULANDER (s):

Herr talman! Jag vet ju inte vad herr Hagberg kräver, men vi tycker att det är rimligt att man i en arbetstyngd riksdag prioriterar de här frågorna – när nu regeringen på nytt får i gång arbetet med dem efter det att arbetet helt avstannat.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen av Anna-Greta Leijon m. fl. samt 3:o det av Lars-Ove Hagberg under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förstnäm-

Nr 153

Tisdagen den
27 maj 1980

*Uppskov med
behandlingen av
vissa motioner*

Tisdagen den
27 maj 1980

*Uppskov med
behandlingen av
vissa motioner*

da propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Lars Ulander begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Lars-Ove Hagberg begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande vote-ringsproposition:

Den som vill att kammarerna till kontraposition i huvudvoteringen angående arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 32 anta reservationen av Anna-Greta Leijon m. fl. röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarerna till kontraposition i nämnda votering antagit det av Lars-Ove Hagberg under överläggningen framställda yrkandet om behandling vid innevarande riksmöte av samtliga i betänkandet upptagna motioner avseende medbestämmandefrågor.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 147
Nej -- 18
Avstår -- 151

I enlighet härmed blev följande vote-ringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammarerna bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 32 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarerna bifallit reservationen av Anna-Greta Leijon m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Ulander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja -- 160
Nej -- 156
Avstår -- 1

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1979/80:28 med anledning av motioner om vapenexport.

Vapenexport

I detta betänkande behandlades motionerna

1979/80:175 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits

1. att riksdagen hos regeringen hemställde att den sittande vapenexportutredningen fick tilläggsdirektiv enligt i motionen framförda synpunkter,

2. att riksdagen uttalade att ökningen av den svenska vapenexporten snarast borde hejdas,

1979/80:1131 av Esse Petersson m. fl. (fp) och

1979/80:1135 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 7) föreslagits att riksdagen hos regeringen begärde åtgärder för att all försäljning av vapen från Sverige förbands med skärpta villkor och vapnen inte såldes vidare till Sydafrika.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1131,

2. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:175,

3. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1135 yrkande 7.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Debatterna och diskussionerna om den svenska vapenexporten under efterkrigstiden är en stor uppvisning i hyckleri. Man har försökt från olika regeringars sida, från olika handelsministrars sida och från olika försvarsministrars sida att gå i svaromål under decenniernas lopp, inför de uppenbara vansinnigheter som den svenska vapenexporten har visat upp under de här åren.

Gång på gång har det inträffat att svenska vapen har dykt upp på sådana ställen på jordklotet, i sådana stater och under sådana konflikter där alla inblandade skulle ha velat se att dessa vapen befann sig långt därifrån. Men det har inte lett till någon omprövning av bestämmelserna för den svenska vapenexporten. Det har inte lett till något grundläggande och genomgripande försök till att renodla den här debatten och de här bestämmelserna för att undvika sådana fatala missgrepp i fortsättningen.

Redan strax efter krigsslutet, i slutet av 1940-talet och i början av 1950-talet, dök det upp svenska vapen i de första Palestinakrigen. De dök upp på båda sidor. De fanns i Egypten, de fanns i Jordanien, de fanns i Saudiarabien, de fanns i Israel, och det blev stor förvirring i Sverige när kritiken började komma fram.

Det var då man första gången försökte formulera något slags principer för den här hanteringen. Det gjorde man enligt de två huvudförutsättningar som sedan i stort sett har gällt och som vi också har berört i vår motion. Man slog fast att Sverige behövde tillverka och exportera vapen för att kunna hålla något så när rimlig kostnadsnivå på de vapen som vi behövde för vårt eget

försvar. Det är en synpunkt som man kan respektera. Man kan också förkasta den förutsättningen, och man kan också förkasta den synpunkten. Det kan man göra av moraliska skäl, av rent pacifistiska skäl. Man kan säga att vi i Sverige inte skall sälja några vapen över huvud taget, att vi inte skall delta i någon vapenhantering eller ställa upp som ett slags köpmän på det området. Det är en enkel och radikal ståndpunkt, och det skulle alltså vara lätt att ställa upp bakom den.

Men om man nu godtar att Sverige vill ha ett neutralitetsförsvar, ett militärt försvar, som behöver vapen, måste man också säga ja till en viss export av vapen. Det är såväl min som mitt partis uppfattning. Men då måste man utforma bestämmelserna på ett helt annat sätt, så att det inte händer sådant som redan har inträffat när det gäller svensk vapenexport. Jag kan, herr talman, faktiskt inte komma ihåg något fall där svenska vapen, direkt exporterade från Sverige, har dykt upp i någon progressiv stat som har kämpat för sin frihet mot yttre fiender eller hos någon befrielseströrelse som har kämpat mot förtryck i sitt eget land. Vad jag kan påminna mig har något sådant aldrig inträffat. Däremot är det mycket lätt att räkna upp dussintalet – för att inte säga tjugotalet – fall där svenska vapen direkt exporterade från svenska företag, såväl statliga som privata, har dykt upp i reaktionära stater som har deltagit i krigshandlingar mot andra stater eller, som har förtryckt sitt eget folk på det mest brutala och mest skrupellösa sätt.

I sådana stater har svenska vapen dykt upp. Vi har sålt vapen till Pakistan. Vi har sålt vapen till Sydafrika på 1950-talet. Vi har sålt vapen till Portugal under dess kolonialkrig med Moçambique och Angola på 1960-talet. Vi har sålt vapen till Argentina och Brasilien. Vi har sålt vapen till Haiti. Vi har sålt vapen till Iran under schahens period. Samtliga vapen har sålts efter godkännande av handelsdepartementet, handelsministrar och krigsmaterielinspektionen. Därefter har det inträffat saker i dessa områden och stater: inbördeskrig har utbrutit, folk har gjort uppror. Helt plötsligt har då svenska vapen dykt upp i områden där de egentligen inte skulle få finnas, ty den andra förutsättningen för den svenska vapenexporten är ju just att vi väl skall kunna sälja svenska vapen, men att de skall säljas på sådant sätt att de aldrig kommer till användning. Bara tanken att införa sådana bestämmelser och att bedriva något slags vapenexportpolitik under sådana förutsättningar faller ju helt och hållet på sin egen orimlighet.

Vapen och annan militär utrustning säljs och köps för att komma till användning. Ingen stat satsar stora pengar på att köpa vapen eller krigsmateriel om den inte tänkt sig att använda dem. Däremot kan en stat i stället sälja vapnen vidare till tredje land som sedan använder dem förr eller senare. På grund av dessa enkla fakta och dessa enkla förhållanden går det inte att föreskriva något slags kontroll av svensk vapenexport på det sätt som olika regeringar nu under flera decennier har försökt att göra. Man kan inte tillämpa sådana kriterier, eftersom de alltid kommer att kringgås av verkligheten.

Vi säger därför i vår motion att man på ett helt annat sätt måste göra värderingar när det gäller resp. staters handlande och vandlande, både på det

utrikespolitiska planet och – och kanske framför allt – på det inrikespolitiska planet. Många av de stater som köpt svenska vapen – vilket gång efter annan resulterat i skandaler – har just använt vapnen för att slå ned befrielseströrelser och folkliga uppror. På det sättet har man med framgång uppfyllt kraven på en av de värsta punkterna i de svenska bestämmelserna. Där sägs det nämligen att det går bra att sälja vapen till stater där det råder inre lugn och ordning. Det är en av hörnstenarna i den svenska vapenexportpolitiken: vi får sälja vapen till stater där det råder lugn och ordning. Men det mest utmärkande för diktaturstater av alla slag är just att de har ett exemplariskt inre lugn och en exemplarisk ordning – annars skulle de inte vara diktaturer. Därför kunde vi sälja vapen till Iran när schahen satt kvar. Han hade sin effektiva hemliga polis SAVAK, varför det var ett exemplariskt lugn och en exemplarisk ordning i Iran – SAVAK slog ihjäl alla som opponerade sig. Nu har det blivit en revolution i Iran, så nu får vi inte sälja vapen dit längre.

Så har det varit också på många andra ställen. Därför har vi sagt att lika väl som vi värderar stater och deras inre och yttre system när det gäller svensk biståndspolitik och svenska biståndspengar kan vi göra en värdering av stater och rörelser när det gäller deras politik i samband med frågan huruvida vi skall sälja vapen och krigsmateriel till dem. Det är nämligen i det här fallet viktigt att inte stirra sig blind på just vapenmateriel, utan – som jag sade tidigare i samband med Sydafrikadebatten i förmiddags – vidga begreppet till att också omfatta *krigsmateriel*.

Som det sades i förmiddags säljer vi kullager till Sydafrika. SKF har ett dotterbolag i Sydafrika som tillverkar kullager där. Kullager är en strategiskt oerhört viktig produkt – den är oerhört viktig för alla länders krigsmaskiner av alla slag. Om vi gör om stålet till gevär eller andra saker eller specifika vapendelar skall vi alltså inte få sälja dem, men kullager går det bra att sälja. Andra sådana viktiga strategiska varor går det alltså bra att sälja – där gör vi inte de värderingarna. Men vi måste föra in dessa värderingar både när det gäller den rena vapenexporten och när det gäller andra för krigsmateriel strategiskt viktiga varor, och då blir det *politiska* värderingar som blir avgörande, precis som när det gäller annat. Då kommer man i konflikt med ett parti, moderata samlingspartiet, som väl kan tänka sig – eller som på 1950-talet kunde tänka sig – att sälja vapen till Sydafrika och som i dagens läge väl också kan tänka sig att sälja vapen till olika diktaturstater i Sydamerika men som aldrig skulle kunna tänka sig att bistå befrielseströrelser i södra Afrika med vapen, vilket ledare för dessa rörelser åtskilliga gånger har framfört kritik mot, ända sedan 1960-talet. – Jag har nämnt detta förut i debatter här i kammaren när Amílcar Cabral i Guinea-Bissau på 1960-talet sade: Det är visserligen bra att ni ger oss litet medicin och filter, men det vore bättre om vi fick köpa litet vapen av er, för dem har vi svårt att få tag i.

Sverige stödde frihetskampen i Guinea-Bissau. Vi ansåg att det var riktigt och bra för folket, men när det gällde vapen var det plötsligt omöjligt att tänka sig att kunna sälja dit. Däremot gick det bra att under samma period sälja vapen till dessa andra stater som jag nu har talat om: diktaturstater och förtryckarstater av värsta sort.

Man måste klara ut begreppen där när det gäller den svenska vapenexporten och får inte tro att man kan genom kringgående formuleringar och på annat sätt reglera handeln på ett sådant sätt att vapnen aldrig skall kunna dyka upp eller bli till besvär för Sverige. Inte heller får man underlåta att ta ansvar för den materiel som man har sålt.

Jag har berört Sydafrika, och vi har i en motion också ett yrkande som rör just den frågan. Där har vi krävt strängare bestämmelser och strängare kontroller av att vapenembargot till Sydafrika genomförs på ett bättre sätt än nu. Utskottet hänvisar till den lag som finns och anser att den är tillräcklig för att stoppa svenska vapen och annan strategisk materiel som kan sippra in till Sydafrika. Vi vet att så inte är fallet; via tredje land kommer mycken svensk materiel in i Sydafrika. Via våra egna företag, som berördes tidigare i förmiddags, kommer också krigsviktig materiel in i Sydafrika. Där hjälper inte lagarna, varken de svenska vapenexportbestämmelserna eller de bestämmelser om vapenembargo som är beslutade internationellt. Vi har sagt i vår motion att vi vill ha en omprövning, att den sittande vapenexportutredningen bör få tilläggsdirektiv för att se på vapenexportbestämmelserna mera ur den här synpunkten. Det är ett krav som jag tror att vi i Sverige förr eller senare blir tvungna att ta ställning till. Vi kan inte fortsätta att leva på det hycklande sätt som vi hittills gjort. Vi inbillar oss att vi kan sälja vapen litet fint i smyg, få in litet exportinkomster och samtidigt hoppas på att det skall gå vägen och att vi inte skall råka in i några penibla situationer. Den politiken kommer aldrig att hålla och den kommer aldrig att lyckas.

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till vpk-motionerna 175 och 1135 i den del de nu berörs.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Förra året behandlade utrikesutskottet mycket utförligt frågan om export av krigsmateriel. Riksdagen gjorde då också en hemställan till regeringen att frågan om vapenexport skulle utredas av en parlamentariskt sammansatt kommitté. Den kommittén har tillsatts och börjat sitt arbete. Direktiven är vida och omfattande.

Man hade därför kunnat vänta sig att de av kammarens ledamöter som påfordrade en sådan utredning skulle vara nöjda med detta och i övrigt invänta utredningens förslag.

Vänsterpartiet kommunisterna har emellertid inte varit nöjt med direktiven utan har begärt en utvidgning av dessa, så att bl. a. folk som kämpar för sin frigörelse skulle få rätt att köpa vapen från vårt land. Mottagarlandets politiska system skulle dessutom vara avgörande för exporttillstånd. Även detta skulle, vilket man finner när man lyssnar till Oswald Söderqvist, innebära en prövning, och en sådan är ju enligt Oswald Söderqvist omöjlig.

Våra nu gällande regler för krigsmaterielexport tillkom 1971, och jag tycker att vi i den här debatten kan begränsa oss till den typ av vapenexport som ägt rum under den senaste tioårsperioden.

Det kan vara riktigt att reglerna för vapenexport nu ses över. Några av de

Vapenexport

regler som gäller i dag är ovillkorliga och förbjuder varje form av krigsmaterielexport. Dit hör internationella avtal och beslut av FN:s säkerhetsråd. Ett exempel härpå är vapenembargot mot Sydafrika. Dessutom gäller förbud för neutral stat att exportera under pågående krig. Men övriga i dag för vårt land gällande regler är att export inte skall beviljas till stat som befinner sig i väpnad konflikt eller som är invecklad i internationell konflikt som kan leda till väpnad sådan. Inte heller skall vi exportera till stat som har inre väpnade oroligheter. Vi exporterar inte heller till länder där materielen kan komma att användas för förtryck eller för åsidosättande av mänskliga rättigheter.

Vpk-kravet att befrielseörelser skulle kunna köpa vapen från Sverige innebär att vi skulle göra avkall på de regler som nu gäller, eftersom det här är fråga om länder med väpnade inre oroligheter. De direktiv som krigsmaterielkommittén har fått är så vida att utskottet inte ansett att det föreligger behov att utvidga dem i det här avseendet.

Förfrågningar om tillstånd till inköp av vapen kommer ofta in till handelsdepartementet. Det är inte sällan som man måste vägra export. Gjorda undersökningar visar att export till landet i fråga skulle innebära brott mot de regler som finns och som utgör riktlinjer för regeringens handlande enligt beslut som riksdagen har fattat. Det är alltså inte fråga om hyckleri utan det är fråga om riksdagsbeslut.

Naturligtvis skulle det vara enklare och passa vpk bättre att inte exportera alls till andra länder. Man kan emellertid inte diskutera den här frågan utan att bedöma exportens betydelse för svensk säkerhetspolitik. Grundläggande för denna är att vi i så ringa grad som möjligt skall vara bundna av andra länder. Eller med andra ord: Vi bör och skall ha en egen krigsmaterielproduktion. För att en sådan skall vara möjlig måste vi av ekonomiska skäl producera i större serier, vilket medför krav på export. När vårt eget behov skärs ned genom ökad restriktivitet i försvarsbudgeten, ökar naturligtvis våra möjligheter att exportera. Alternativet är en nedskärning av produktionen med de sysselsättningspolitiska följder detta får.

Man bör kanske nämna att det inte är någon större export det rör sig om. Totalt uppgår vapenexporten till mindre än 1 % av vår totala export. Frågan om vapenexportens omfattning kommer emellertid också att behandlas av den pågående utredningen.

Detta gäller också frågan om huruvida utbildningstjänster skall omfattas av särskilda regler. Handelsministern har här i kammaren meddelat att den frågan skall utredas, bl. a. mot bakgrund av Telubaffären.

Några ord om garantin för att försäld materiel inte säljs vidare till annat land, till vilket export inte skulle ha beviljats om man hade följt våra regler. Oswald Söderqvist påstår här att sådan försäljning är vanlig.

Först och främst bör kanske sägas att vi i dag vet att många av de vapen som påstås vara svenska inte har varit svensktillverkade.

Vpk har i sin motion begärt ytterligare skärpta regler, bl. a. mot bakgrund av vapenembargot mot Sydafrika.

Jag vill här erinra om det "end use statement" som man nu kräver från den

svenska regeringens sida i varje fall där exporten kan tänkas innebära att vapnen skulle försäljas vidare. Det är alltså regel att regeringen kräver intyg om slutlig mottagare i sådana fall. Risken att vapnen skulle säljas till Sydafrika torde vara obefintlig, eftersom alla FN:s medlemsländer accepterar att inga vapen eller annan liknande materiel skall kunna säljas dit. Oswald Söderqvist påstår att där finns svenska vapen, som tydligen kommit in under den senaste tioårsperioden. Jag tror inte på det. Jag tror definitivt inte att i dag några svenska vapen kommer till Sydafrika.

I korthet kan jag här berätta att man i en naturpark i Sydafrika hade velat inköpa en traktor från Amerika. För den traktorn kunde inte exporttillstånd beviljas av den enkla orsaken att polisen var huvudman för naturparken i fråga. Export fick inte ske till något som hade med militär och polis att göra i Sydafrika. Jag tror inte att Sverige är mindre noggrant i dessa bedömningar än vad USA är.

Till sist, herr talman! Det kan tyckas onödigt att påpeka det, men jag gör det ändå: Exportens omfattning och inriktning måste stå i samklang med vår utrikes- och säkerhetspolitik liksom med vår inställning i nedrustningsfrågorna. Det är regeringens grundinställning, och jag tror att motionärerna kan vara övertygade om att så är fallet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utrikesutskottets hemställan i dess betänkande nr 28.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Jag tror att Ingrid Sundberg har läst vår motion dåligt och även lyssnat rätt ouppmärksam. Vad jag sade var just att vi måste acceptera en viss export av svenska vapen så länge vi accepterar ett svenskt militärt försvar. I vår motion har vi också skrivit klart och tydligt att vi anser att denna export skall prövas mycket noggrant och att den skall bedrivas verkligen restriktivt, så att vi inte svävar ut i sådana här affärer utan att vi har kontroll över exporten. Så långt är det alltså fullt klart.

Men vi har upprepade gånger tidigare – och även i dag – kritiserat den svenska vapenexporten såsom den har bedrivits hittills. Jag kan gärna begränsa mig till efter 1970-talet, även om det inte skadar med några historiska tillbakablickar i det här fallet, för det är verkligen fråga om en sammanhängande kedja av orsaker. Vad som hänt är alltså att ständigt och jämt har de svenska bestämmelserna visat sig vara otillräckliga. Jag skulle vilja upprepa vad jag sade i mitt första anförande: Hur kan det komma sig att svenska vapen, när de har hamnat fel – vilket har erkänts – alltid har hamnat hos reaktionära, högerinriktade regimer och aldrig någonsin hos en regim av motsatt slag? Eller kanske Ingrid Sundberg kan hjälpa till och tala om när Sverige har sålt vapen till någon befrielseströrelse eller någon progressivt inriktad regim, när det har blivit något fel och uppstått en skandal? Skandalerna har alltid uppstått när vapnen har hamnat hos högerregimer av olika slag i världen.

Under 1970-talet har vi haft export till Indonesien. Jag och mina partikamrater har fört upprepade debatter här med Ingrid Sundbergs

partikamrat, handelsministern Burenstam Linder, om exporten till Indonesien. Det är ett av de värsta fallen då svenska vapen har dykt upp där de verkligen inte borde ha funnits. Och det har hänt alldeles nyligen – efter 1976. Vi har sålt vapen, vapenutrustning och fabriksutrustning till schahens Iran. Det var också under 1970-talet. Bofors byggde upp en stor kemisk-teknisk fabrik i Iran, i ett stort konglomerat av militärt skyddade områden utanför Teheran, självklart avsett för framställning av sprängmedel, trotyl och annat som behövs för att tillverka militära vapen av olika slag. Så är det, och det är litet tröttsamt att ständigt höra att bestämmelser utfärdats när vi vet att de inte följts på hela tiden.

Att det inte är svensktillverkade vapen spelar ingen roll, de är ju licenstillverkade. Det är licenstillverkning eller reexport det gäller. Ibland exporteras de i tredje hand, ibland licenstillverkas de och dyker upp. Men det är ju ändå svenska vapen. Och det har regeringen alltså inte kunnat stoppa. Det är det det handlar om.

INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! Det framgår tydligt att Oswald Söderqvist och jag gör olika bedömningar av vilka regler som skall gälla för svensk vapenexport. Han påyrkar att man skall kunna exportera till vänsterinriktade länder, kommunistländer och till befrielseströrelser. Vi har haft att följa de regler riksdagen beslutat om, och det innebär att vapen skall säljas till länder där inga oroligheter pågår. De reglerna har följts. Jag kan instämma i äsikten att det är bra att reglerna ses över. Det är också möjligt att de är otillräckliga. Men det är de reglerna som gäller, och det är dem regeringen följt.

Jag tycker i övrigt inte att det finns några fler kommentarer att göra i detta fall.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Vi har olika uppfattningar, och tack för det. Det som jag har sagt är självfallet riktigt, och det bekräftar Ingrid Sundbergs replik nu.

Vpk vill sälja till socialistiska regimer, säger Ingrid Sundberg. Vem vill Ingrid Sundberg sälja till? Tala om det först! Ingrid Sundberg och hennes partikamrater inom moderata samlingspartiet har varit oerhört villiga att sälja till Indonesien, fast det finns en FN-resolution när det gäller konflikten mellan Indonesien och Östra Timor, som uttryckligen visar att Östtimor är en självständig stat. Men det har man struntat i. Dit har vi sålt svenska vapen. Det har Staffan Burenstam Linder stått här i kammaren och försvarat.

Vem vill Ingrid Sundberg sälja till, och vilka kriterier ligger bakom? Jo, det är politiska värderingar. En borgerlig regering får naturligtvis sälja till vem den vill, men då skall ni stiga upp och säga vilka värderingar och kriterier ni stöder er på. Ni skall inte försöka konstruera något slags objektiva fakta som säger att man kan sälja efter olika principer.

Det går inte att ställa upp sådana principer för vapenexport, därför att den sittande regeringen som sådan alltid kommer att gynna den regim man känner vänskap för. Det är typiskt när det gäller fallet Indonesien och den

Tisdagen den
27 maj 1980

Vapenexport

borgerliga regeringen. Det fanns inga skrupler över huvud taget. Vi skulle aldrig ha tillåtit export till Indonesien. Däremot kunde vi ha tänkt oss export till Vietnam när folket där slogs för sin frihet, eller till Guinea-Bissau, som Amílcar Cabral ville på 1960-talet. Det hade varit våra politiska värderingar. Vi ställer upp för dem och försöker inte hyckla och ställa upp någon slags objektivitet som man sedan skall kunna slingra sig undan med.

Det är den stora skillnaden. Det är därför vi skrivit den här motionen och driver den här frågan.

På förslag av talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 12 TALMANNEN:

Jag får meddela att på morgondagens föredragningslista uppförs utbildningsutskottets betänkande 34, arbetsmarknadsutskottets betänkande 25, utrikesutskottets betänkande 28 samt jordbruksutskottets betänkanden 46 och 48 främst i nu angiven ordning bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 13 Anmälades och bordlades

Motion

1979/80:2080 av *Olof Palme m. fl.* med anledning av proposition 1979/80:181 om insatser för att underlätta nya löneavtal

§ 14 Anmälades och bordlades

Trafikutskottets betänkande

1979/80:28 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Jordbruksutskottets betänkande

1979/80:45 med anledning av motioner om användningen av kadmium

Näringsutskottets betänkanden

1979/80:54 med anledning av propositionen 1979/80:100 i vad avser anslag till konsumentverket jämte motioner

1979/80:55 med anledning av propositionen 1979/80:114 om verksamheten vid allmänna reklamationsnämnden samt motioner med anledning därav

1979/80:62 med anledning av viss del av propositionen

1978/79:111 om åtgärder mot krångel och onödigt byråkrati m. m. samt motioner om affärstidsreglering

1979/80:71 med anledning av förnyad behandling av propositionerna 1979/80:100 och 1979/80:125 i vad avser statens gruvegendom samt vissa motioner om gruvindustrin

1979/80:72 med anledning av förnyad behandling av viss del av propositionen 1979/80:79 om kapitaltillskott till Statsföretagsgruppen, m. m., samt motioner om gruvindustrin

1979/80:73 med anledning av förnyad behandling av motioner om tekoindustrin

Arbetsmarknadsutskottets betänkande
1979/80:27 om en ny utlänningslag

Civilutskottets betänkanden
1979/80:32 med anledning av motioner om utnyttjande av vattenkraften
1979/80:33 med anledning av motioner om vissa åtgärder inom civilutskottets beredningsområde för energihushållning och introduktion av nya energikällor, m. m.

Nr 153

Tisdagen den
27 maj 1980

*Meddelande om
frågor*

§ 15 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 27 maj

1979/80:508 av *Lars Svensson* (s) till jordbruksministern om tillverkningen av aluminiumburkar för öl och läskedrycker:

PLM och AB Pripps Bryggerier har kommit överens om att PLM skall tillverka 900 miljoner burkar av aluminium för öl och läskedrycker. Huvuddelen av burkarna är ämnad för den svenska marknaden. PLM bygger f. n. en fabrik i Fosie utanför Malmö, och 1982 kommer fabriken att kunna leverera nämnda antal burkar.

Kritikerna mot aluminiumburkar hävdar att detta är slöseri med energi och resurser samt att det finns risk för nedskräpning av miljön. PLM genomför f. n. en testverksamhet i Varberg med återtagning av burkar. PLM beräknar själv att det är möjligt att samla in ca 80 % av burkarna för återbruk.

Jag vill fråga jordbruksministern:

1. Hur finansieras testverksamheten?
2. Hur har försöksverksamheten med insamlingen av tomma aluminiumburkar utfallit hittills?

1979/80:509 av *Eva Hjelmström* (vpk) till justitieministern om vapenfrilagsstiftningen:

Antalet ansökningar om vapenfri tjänst har ökat. Samtidigt hårdnar repressalierna mot värnpliktsvägrarna. När riksdagen 1978 reformerade vapenfrilagen hävdades att "ingen längre skulle behöva sitta i fängelse för värnpliktsvägran". Så har inte blivit fallet. Tvärtom tillgriper nu domstolarna än hårdare straffsatser för vägran. I andra länder, bl. a. Norge, ges möjlighet att göra en civil samhällstjänst frikopplad från totalförsvaret.

Mot bakgrund av det anförda vill jag ställa följande fråga till justitieministern:

Tisdagen den
27 maj 1980

*Meddelande om
frågor*

Anser justitieministern att nuvarande praxis att döma värnpliktsvägrare till hårda fängelsestraff står i överensstämmelse med 1978 års vapenfrilagstiftning, och är justitieministern beredd att medverka till en lagstiftning som möjliggör en civil samhällstjänst, frikopplad från totalförsvaret?

1979/80:510 av *Eivor Marklund* (vpk) till arbetsmarknadsministern om den planerade forskningsgruvan i Kiruna:

En forskningsgruva i anslutning till LKAB:s verksamhet i Kiruna var ett av de få konkreta projekten i folkpartiregeringens s. k. Norrbottenpaket. Förverkligandet har dragit ut på tiden och tveksamhet om Kiruna som förläggningssort uttalats. Mot bakgrund av Kirunas speciellt katastrofala sysselsättningssituation och behovet av att genom forskning utveckla verksamheten på mineralområdet vill jag till arbetsmarknadsministern ställa frågan:

Vad ligger bakom att beslut om igångsättning av den planerade forskningsgruvan ännu inte fattats?

§ 16 Kammaren åtskildes kl. 17.44.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert